

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

СОЛАРИС

Част 0 от „Контакт“

Превод от полски: Андреана Радева, 1980

chitanka.info

НОВИЯТ

В деветнадесет часа бордово време минах край застаналите около кладенеца хора и слязох по металните стъпала към вътрешността на контейнера. Там имаше точно толкова място, колкото да повдигна лактите си. Завинтих накрайника на маркуча в разклонителя, който се подаваше от стената, скафандърът се изду и повече не можех да направя дори най-малко движение. Стоях — или по-точно висях — във въздушното легло, слят в едно цяло с металната си черупка.

Вдигнах очи и през изпъкналото стъкло видях стените на кладенеца, а горе — надвесеното лице на Модард. Но то веднага изчезна и наоколо стана тъмно, защото отгоре поставиха тежкия предпазен конус. Чух осмократното избръмчаване на електромоторите, които дозатягаха болтовете. След това — свистенето на вкарвания в амортизаторите въздух. Очите ми свикваха с тъмнината. Вече различавах светлозелените контури на универсалния указател.

— Готов ли си, Келвин? — разнесе се в слушалките.

— Готов съм, Модард — отговорих.

— Не се безпокой за нищо. Станцията ще те приеме — каза той.
— Щастлив път!

Докато успея да отговоря, нещо скръцна отгоре и акумулаторът трепна. Напрегнах инстинктивно мишци, но нищо повече не се случи.

— Кога е стартът? — попитах аз и долових шум, сякаш върху мембраната се сипеха зрънца най-ситен пясък.

— Ти вече летиш, Келвин! Със здраве! — отговори близкият глас на Модард.

Преди да повярвам в това, точно срещу лицето ми се отвори широка пролука, през която видях звезди. Напразно се мъчех да открия алфата на Водолей, към която се носеше „Прометей“. Небето по тия места на Галактиката не ми говореше нищо, не познавах нито едно съзвездие. Пред тясното прозорче прелиташе искрящ прах. Чаках кога ще затрепти първата звезда. Не забелязах това. Звездите само

започнаха да избледняват и изчезваха, разтопени в червеникавия фон. Разбрах, че се намирам в горните пластове на атмосферата. Скован, обграден с пневматични възглавници, аз можех да гледам само пред себе си. Все още не се появяваше хоризонт. Летях и летях, без да чувствам това. Само тялото ми се сгорещяваше бавно, коварно. Отвън се чуваше леко драскане, сякаш метал стържеше по мокро стъкло. Не бих могъл да си дам сметка за скоростта на движението, ако не бяха цифрите, които подскачаха в отвора на указателя. Вече не се виждаха звезди, жълто-червена светлина изпълваше прозорчето. Чувах тежкото биене на собствения си пулс, лицето ми пламтеше, усещах във врата си прохладния лъх на климатизатора. Съжалявах, че не успях да видя „Прометей“ — той навярно е бил извън пределите на видимостта, когато автоматичната уредба отвори прозорчето.

Контейнерът се разтърси един-два пъти и завибрира непоносимо. Това трептене премина през всички изолирни обвивки, през въздушните възглавници и проникна в тялото ми. Зелените очертания на указателя се размазаха. Не усещах страх. Не бях долетял от толкова далеко, за да загина точно пред целта.

— Станция Соларис — обадох се аз, — станция Соларис. Станция Соларис! Направете нещо! Струва ми се, че губя равновесие! Станция Соларис, тук новият. Приеми!

И отново пропуснах важния момент, когато се появи планетата. Тя се простираше пред мен огромна и плоска; от размера на ивиците по повърхността ѝ успях да се ориентирам, че съм още много далеч. Всъщност — твърде високо, тъй като бях преминал неуловимата граница, след която разстоянието до небесното тяло се превръща във височина. Падах. Непрекъснато падах. Сега чувствах това дори като притворех очи. Но аз ги отворях веднага — искаше ми се да видя колкото е възможно повече.

Почаках около половин минута и поднових повикванията. И този път не получих отговор. В слушалките на залпове се повтаряха трясъците на атмосферното електричество. За фон им служеше постоянен шум, толкова дълбок и нисък, като че ли беше гласът на самата планета. Оранжевото небе в прозорчето се покри сякаш със завеса. Стъклото му потъмня. Инстинктивно се свих, доколкото ми позволяваха пневматичните превръзки, но в следния миг се досетих, че това са облаци. Техният пласт литна нагоре като издухан. Продължавах

да се спускам, ту на слънце, ту в сянка. Контейнерът се въртеше около вертикалната си ос и огромният, сякаш набъбнал диск на слънцето прелиташе равномерно край лицето ми, като се появяваше отляво и изчезваше надясно. Най-после през шума и трясъците право в ухото ми заговори далечен глас:

— Станция Соларис към новия, станция Соларис към новия! Всичко е наред. Намирате се под контрола на Станцията. Станция Соларис към новия. Пригответе се за кацане в момент нула! Внимание, започвам! Двеста и петдесет, двеста четиридесет и девет, двеста четиридесет и осем...

Думите бяха отделени една от друга с откъслечни писукания, което означаваше, че не говори човек. Странно. Обикновено всичко живо тича към летището, когато пристига някой нов, и то направо от Земята.

Но нямах време да разсъждавам, понеже в този миг огромният кръг, който слънцето описваше наоколо ми, се изпречи пред мен заедно с равнината, към която летях. След това наклоняване настъпи второ, на другата страна. Люлеех се като грамадно махало и се борех с виенето на свят. По издигащата се като стена повърхност на планетата, нашарена с мръсно-лилави и черни ивици, видях малко шахматно поле от бели и зелени точки — ориентиловъчния знак на Станцията. В същия миг нещо се откъсна от предната част на контейнера — беше дългият нашийник на пръстеновидния парашут, който заплющя силно. В този звук долових нещо неизказано земно — първия след толкова месеци шум на истински вятър.

По-нататък всичко стана много бързо. Досега знаех само, че падам. Сега видях това. Бяло-зеленото шахматно поле растеше стремително. Виждах вече, че е нарисувано върху сребрист, лъскав корпус с китовидна форма, с щръкнали отстрани игли на радарови антени, с ред по-тъмни прозоречни отвори, че този метален колос не лежи върху планетата, а виси над нея, като влачи върху мастиленочерния ѝ фон своята сянка, още по-тъмно елипсовидно петно. Същевременно забелязах наситените с виолетова багра бразди на океана, които едва се вълнуваха; изведнъж облаците отлитнаха високо над мене и краищата им се обагриха с ослепителен пурпур, а небето се показва между тях далечно и плоско, мътнопортокалово. После всичко се размаза — слизах спираловидно. Преди да успея да се

обадя, кратък удар възвърна контейнера във вертикална позиция. В прозорчето заискри с живачен блясък развълнуваният чак до задимения хоризонт океан; бръмчащите въжета и пояси на парашута внезапно се откъснаха и полетяха над вълните, носени от вятъра, а контейнерът се заклати леко с ония особени, бавни движения, както става обикновено в изкуствено силово поле, и се спусна надолу. Последното нещо, което успях да забележа, бяха решетъчните катапулти на летището и двете огромни като неколкостажна сграда ажурни огледала на радиотелескопите.

С пронизителен звън на стомана, която се удря в стомана, нещо спря контейнера, под мене зина някакъв отвор и металната черупка, в която стоях изправен, завърши с продължителна въздишка своето сто и осемдесет километрово пътуване.

— Станция Соларис. Нула и нула. Кацането завърши. Край — чух мъртвия глас на контролния уред.

С двете си ръце (чувствувах неясен натиск върху гърдите си, а вътрешностите си усещах като неприятна тежест) хванах ръчката зад гърба си и изключих контактите. Светна зелен надпис „Земя“, стената на контейнера се отвори; пневматичното ми легло ме тласна леко в гърба и за да не падна, трябваше да направя крачка напред.

С тихо съскане, подобно на примирена въздишка, въздухът излезе от обвивката на скафандъра. Бях свободен.

Стоях под висока като свод сребриста фуния. По стените ѝ се виждаха цели снопове цветни тръби, които се губеха в кръгли отвори. Обърнах се. Вентилационните шахти фучаха и изсмукваха остатъците от отровната атмосфера на планетата, нахлула тук при кацането ми. Празната като разпукан пашкул пура на контейнера стоеше във вдлъбната, прилична на чаша подставка. Външната му ламаринена обшивка беше обгоряла и станала мръснокафява. Направих няколко крачки по лекия наклон. По-нататък върху метала беше излят слой грапава пластмаса. Там, където обикновено бяха минавали колелетата на подемниците на ракетите, тоя слой върху стоманената повърхност беше съвсем протъркан.

Внезапно вентилаторите спряха и стана съвсем тихо. Огледах се малко безпомощно, чаках да се покаже някакъв човек, но все още никой не идваше. Само една неонена стрелка сочеше към безшумно движещата се лента на ескалатора. Стъпих на нея и се заизкачвах.

Сводът на залата се спускаше надолу като изящна парабола и продължаваше в тръбовиден коридор. В неговите ниши имаше купища бутилки за състени газове, акумулатори, сандъци, пръстеновидни парашути, шкафове; всичко беше нахвърляно както дойде. Това също ме учуди. Ескалаторът свършваше в кръгло разширение на коридора. Тук безпорядъкът беше още по-голям. Изпод купчина ламаринени бидони се беше разляла локва от някаква маслена течност. Въздухът беше напоен с остра, неприятна миризма. В най-различни посоки се забелязваха следи от обувки, ясно очертани в тая лепкава течност. Между консервени кутии, сякаш изметени от кабините, се търкаляха макари с бяла телеграфна лента, смачкани хартии и смет.

Отново светна зелен сигнал, който ме насочи към средната врата. Зад нея имаше толкова тесен коридор, че в него с мъка биха се разминали двама души. Светлината идваше от прозорци с изпъкнали стъкла, които гледаха към небето. Още една врата, боядисана на бели и зелени квадрати. Тя беше полуотворена. Влязох.

Полукръглата кабина имаше голям панорамен прозорец. В него гореше замъгленото небе. Долу безшумно преминаваха възчерни хълмове от вълни. Стените бяха заети от рафтове, пълни с инструменти, книги, шишета със засъхнали утайки, прашни термоси. Върху мръсния под имаше пет-шест подвижни масички, а между тях — няколко кресла, безформени, тъй като въздухът им беше изпуснат. Само едно от тях с отметнато назад облегалo беше напомпано. В него седеше дребен, слабичък човек с обгорено от слънцето лице. Кожата на носа и бузите му беше изгорена и се лющеше. Познах го. Беше Снаут, помощникът на Гибарян, кибернетик. На времето си той беше публикувал няколко много оригинални статии в сборника „Соларис“. Никога не бях го виждал лично. Той носеше мрежеста риза, през чиито дупки по плоската му гръд стърчаха отделни сиви косми, и платнени панталони, които някога са били бели, но сега изпоцапани на коленете и изгорени от химикали, с много джобове, като на монтьор. В ръката си държеше пластмасова крушка, от онези, с които се пие на космическите кораби, които нямат изкуствена гравитация. Той ме гледаше като ослепен от силна светлина. Крушката падна от отпусналите му се пръсти и подскочи няколко пъти като топче за пинг-понг. От нея се изля малко прозрачна течност. Постепенно всичката кръв изчезна от лицето му. Бях твърде изненадан, за да кажа нещо, и

тая мълчалива сцена продължи, докато по някакъв непонятен начин неговата уплаха се предаде и на мен. Направих крачка към него. Той се сви в креслото.

— Снаут... — прошепнах аз.

Той трепна като ударен. Загледа ме с неопишуемо отвращение и изхриптя:

— Аз не те познавам, не те познавам! Какво искаш!

Разляната течност бързо се изпаряваше. Усетих миризма на алкохол. Пил ли е той? Дали не е пиан? Но защо се страхуваше толкова? Продължавах да стоя наред кабината. Почувствувах слабост в коленете, а ушите ми сякаш бяха запушени с памук. Налягането на пода под краката си възприемах като нещо не съвсем сигурно. Зад издутото стъкло на прозореца океанът се полюшкваше равномерно.

Снаут не снемаше от мен налетите си с кръв очи. Страхът изчезваше от лицето му, но не и изразът на неопишуемо отвращение.

— Какво ти е? — попитах аз тихо. — Да не си болен?

— Загрижил си се, значи... — каза той глухо. — Аха. Ще се грижиш, нали? Но защо за мене? Аз не те познавам!

— Къде е Гибарян? — попитах аз.

За секунда дъхът му секна, очите му отново се изцъклиха, нещо пламна в тях и угасна.

— Ги... Гиба... — изпъшка той. — Не! Не! — И се затресе в беззвучен, идиотски кикот, който секна внезапно.

— При Гибарян ли си дошъл? — попита той почти спокойно. — При Гибарян? Какво искаш да правиш с него?

Той ме гледаше, сякаш изведнъж бях престанал да бъда страшен за него; но в думите му, по-скоро в техния тон, имаше нещо неприязнено-оскърбително.

— Какво приказваш? — измънках слисано. — Къде е той?

Снаут се втрещи.

— Не знаеш ли?

„Той е пиан — помислих аз, — пиан до безобразие.“ Обхвана ме нарастващ гняв. Всъщност трябваше да си изляза, но изгубих търпение.

— Ела на себе си! — изкрещях. — Откъде мога да зная къде е той, когато току-що пристигнах? Какво става с тебе, Снаут?

Долната му челюст увисна. Отново за миг престана да диша, но сега някак другояче; внезапен блясък се появи в очите му. С разтреперани ръце той се вкопчи в ръчките на креслото и стана с такова усилие, че ставите му изпукаха.

— Какво? — каза той, почти изтрезнял. — Долетял си бил? Откъде долетя?

— От Земята — отговорих ядосано. — Чувал ли си за нея? Изглежда, че не си!

— От Зе... Боже мой... значи, ти си... Келвин?

— Да. Но какво чудно има в това? Защо гледаш така?

— Нищо — каза той, като мигаше бързо — Нищо. После прекара ръка по челото си.

— Келвин, извини ме, моля те, нищо няма, но знаеш ли, просто се изненадах. Не те очаквах.

— Как така не си ме очаквал? Нали получихте съобщение преди няколко месеца, а Модард ви телеграфира и днес от борда на „Прометей“...

— Е, да... разбира се, само че, виждаш ли, тук цари известно... безредие.

— Да — отвърнах аз сухо. — Мъчно може да не се забележи това.

Снаут започна да ме оглежда от всички страни, сякаш проверяваше как изглежда скафандърът ми, който беше най-обикновеният на света, с плетеница от шнурове и кабели върху гърдите. Той се изкашля няколко пъти. Почеса се по тънкия си нос.

— Може би искаш да се изкъпеш? Това ще те освежи. Синята врата отсреща.

— Благодаря. Познавам разположението на станцията.

— Гладен ли си?

— Не. Къде е Гибарян?

Той се приближи до прозореца, сякаш не чу въпроса ми. Гърбом изглеждаше значително по-стар. Ниско подстриганата му коса беше бяла, обгореният му от слънцето врат — набразден с дълбоки като от удари с нож бръчки. Зад прозореца проблясваха огромните хребети на вълните, които се издигаха и падаха така бавно, като че ли океанът се втвърдяваше. Когато се загледах в тях, имах чувството, че станцията се наклонява на една страна, като се плъзга по някаква невидима

плоскост. После отново се връща в нормално положение и със същото бавно движение се наклонява в противоположна посока. Но това, изглежда, беше зрителна измама. Парцали слизеста пяна с кървав цвят се събираха в дълбоките впадини между вълните. От време на време усещах под лъжичката, че ми се повдига. Студенината на реда, който цареше на палубата на „Прометей“, сега ми се стори нещо много скъпо, но безвъзвратно загубено.

— Слушай — обади се неочаквано Снаут, — засега само аз... — Той се обърна. Потри нервно ръце. — Ще трябва да се задоволиш с моята компания. Наричай ме Плъха. Познаваш ме само от снимка, но това няма значение — мене всички ме наричат така.

— Къде е Гибарян? — попитах настойчиво още веднъж.

Той замига.

— Неприятно ми е, че те посрещнах така. Това... не е само по моя вина. Съвсем бях забравил, тук, знаеш, се случиха много работи...

— Няма нищо — отвърнах аз. — Да оставим това. Но все пак какво е станало с Гибарян? Не е ли в Станцията? Да не е отлетял нанякъде?

— Не — отговори Снаут. Той гледаше към ъгъла, където бяха струпани макари с навит на тях кабел. — Никъде не е отлетял. И няма да отлети. Поради това именно... между другото...

— Какво? — попитах аз. Ушите ми все още бяха запушени и ми се струваше, че чувам зле. — Какво значи това? Къде е той?

— Ами че ти вече знаеш — каза той със съвсем друг тон. И така студено ме гледаше в очите, че дори тръпки ме побиха. Може и да беше пьян, но знаеше какво говори.

— Да не се е случило нещо?

— Случи се.

— Нещастен случай?

Той кимна утвърдително. И не само кимаше с глава, но и наблюдаваше как ще реагирам.

— Кога?

— Днес на разсъмване.

Странно, но аз не се развълнувах. Цялата тая размяна на кратки въпроси и отговори по-скоро ме успокои със своята деловитост. Стори ми се, че вече разбирам и предишното му необяснимо държане.

— Как се случи това?

— Преоблечи се, подреди си вещите и ела тук... след... да кажем, след един час.

Поколебах се за миг.

— Добре.

— Чакай — каза той, когато тръгнах към вратата. Гледаше ме някак си особено. Разбрах, че иска да ми каже нещо, но не се решава.
— Ние бяхме трима и сега с тебе сме пак трима. Познаваш ли Сарториус?

— Колкото тебе, от снимка.

— Той е горе в лабораторията и не вярвам да излезе оттам до довечера, но... във всеки случай ще го познаеш. Ако видиш някого другото, разбираш ли, не мене, нито Сарториус, то...

— То какво?

Не знаех дали не сънувам. На фона на черните вълни, които проблясваха кърваво от залеза, Снаут пак седна в креслото с клюмнала глава както преди и се загледа встрани, към макарите с кабел.

— То... не прави нищо.

— Кого мога да видя? Призрак ли? — избухнах аз.

— Разбирам. Ти ме смяташ за луд. Не. Не съм полудял. Засега не мога да ти го кажа другояче... Впрочем може и... нищо да не се случи. За всеки случай помни. Аз те предупредих.

— За какво? За какво ми говориш?

— Запази самообладание — упорито говореше той своето. — Постъпвай така, като че ли... Бъди готов на всичко. Невъзможно е, зная. Но все пак опитай се. Това е единственият ми съвет. Друг не зная.

— Но какво ще видя? — почти изкрещях аз. Едва се сдържах да не го хвана за раменете и да го разтърся здравата, за да не седи така, загледан в ъгъла, с измъчено, обгоряло от слънцето лице, и с мъка да произнася отделните думи.

— Не зная. В известен смисъл това зависи от тебе.

— Халюцинация?

— Не. Това е — реално. Не... атакувай. Помни!

— Какво говориш ти? — Не можах да позная собствения си глас.

— Не сме на Земята.

— Политерии? Но те съвсем не приличат на хората! — извиках аз. Не знаех какво да направя, за да го изтръгна от това вторачване, при което сякаш четеше тая смразяваща кръвта безсмислица.

— Затова именно то е така страшно — каза тихо той. — Помни: бъди нащрек!

— Какво се е случило с Гибарян?

Той не отговори.

— Какво прави Сарториус?

— Ела след един час.

Обърнах се и тръгнах към вратата. Когато я отворях, изгледах го още веднъж. Той седеше, закрил лице с ръцете си, малък, прегърбен, с изгорени панталони. Едва сега забелязах, че по пръстите на двете му ръце има засъхнала кръв.

СОЛАРИСТИ

Тръбовидният коридор беше пуст. Постоях малко пред затворената врата и се заслушах. Стените сигурно бяха тънки, та отвън долиташе воят на вятъра. На вратата висеше накриво небрежно прикрепено правоъгълно парче мушама, на което с молив беше написано: „Човек“. Дълго гледах тая неясно надраскана дума. За момент поисках да се върна при Снаут, но съзнах, че е безсмислено.

Нелепото предупреждение още звучеше в ушите ми. Помръднах се и усетих върху раменете си непосилната тежест на скафандъра. Тихо, като че ли инстинктивно се криех от невидим наблюдател, аз се върнах в кръглото помещение с пет врати. На три от тях имаше табелки: „Д-р Гибарян“, „Д-р Снаут“, „Д-р Сарториус“, на четвъртата нямаше табелка. Поколебах се, после натиснах дръжката. Докато вратата бавно се отваряше, у мене се появи чувство, което граничеше с увереност, че вътре има някой. Влязох.

В стаята нямаше никого. Същият изпъкнал прозорец, само че по-малък, гледаше към океана, който тук, откъм слънцето, лъщеше с мазен блясък, като че ли от вълните се стичаше червено масло. Пурпурно сияние изпълваше цялата стая, подобна на корабна каюта. На една от стените бяха наредени рафтове с книги, между тях перпендикулярно на стената беше закрепено легло на железни куки. Другата стена беше заета от шкафчета, между които бяха окачени полетни снимки в никелирани рамки. В металически стойки стърчаха колби и епруветки, запушени с памук. Под прозореца бяха наредени в два реда бели емайлирани кутии, между които едва можеше да се мине. Някои бяха отхлупени и се виждаше какво съдържат — бяха пълни с най-различни инструменти и маркучи от пластмаса. В двата ъгъла на стаята имаше кранове, аспиратор, хладилници, един микроскоп беше оставен на пода — за него вече не е имало място на голямата маса до прозореца.

Когато се обърнах, току до входната врата видях висок до тавана гардероб с отворена врата. Той беше пълен с комбинезони, с работно и

предпазно облекло, по рафтовете му имаше бельо, между горниците на противорадиационни ботуши лъщяха алуминиеви бутилки за преносни кислородни апарати. Два апарата заедно с маските висяха закачени на дръжките на съгваемото легло. Навсякъде цареше все същото безредие, оправяно сякаш съвсем набързо.

Поех изпитателно въздух и усетих слаба миризма на химически реактиви и следи от остра смрад — дали това не беше хлор? Машинално потърсих с поглед вентилационните решетки в ъглите на тавана. Прикрепените за рамките им книжни ленти леко потрепваха. Това означаваше, че компресорите поддържат нормална обмяна на въздуха. Пренесох книгите, апаратите и инструментите от двете кресла в ъглите и ги нахвърлях безредно. Така опразних известно пространство пред леглото, между гардероба и шкафчетата. Придърпах закачалката, за да окача на нея скафандъра, и посегнах към дръжките на циповете, но веднага ги пуснах. Не можех никак да се реша да си сваля скафандъра, сякаш тогава щях да стана беззащитен. Още веднъж обгърнах с поглед стаята, проверих дали вратата е добре затворена, но понеже тя нямаше ключалка, след късо колебание я подпрях с двата най-тежки сандъка. Като се барикадирах по този начин, с три манипулации се освободих от тежката си скрипяща обвивка. Тясното огледало във вътрешността на гардероба отразяваше част от стаята. С крайчеца на окото си забелязах някакво движение, дръпнах се, но това беше собственото ми отражение. Трикото ми под скафандъра беше мокро от пот. Свалих го и блъснах гардероба. Той се отмести встрани и в нишата зад него блеснаха стените на миниатюрна баня. На пода под душа имаше голяма плоска касета. С голяма мъка я пренесох в стаята. Когато я слагах на пода, капакът ѝ подскочи като на пружина и аз видях безброй преградки, пълни с чудновати експонати: множество окарикатурени или набързо скицирани в тъмен метал инструменти, отчасти аналогични на ония в шкафчетата. Всички те бяха негодни за употреба — недооформени, заоблени, частично стопени, сякаш измъкнати от пожар. Най-чудното беше, че повреди от същия характер имаше и по керамичните ръкохватки, които са практически неразтопяеми. В нито една лаборатория не би могло да се получи температура, необходима за тяхното разтапяне, освен може би в атомен котел. Извадих от джоба на окачения си скафандър малък

портативен дозиметър, но черният му зумер мълчеше, когато го доближих до металните късове.

Бях останал само по гащета и фланелка. Хвърлих ги като парцали на пода и изтичах гол под душа. С облекчение почувствувах върху себе си приятните удари на силните горещи струи. Въртях се под тях, масажирах тялото си, пръхтах, правех всичко някак извън мярката, като че изтърсвах, изхвърлях от себе си цялата тая зловеща, изпълнена с подозрения несигурност, която обгръщаше Станцията.

В гардероба намерих лек тренировъчен костюм, който можеше да се носи и под скафандъра, и прехвърлих в джобовете му цялото си скромно имущество; между страниците на бележника си усетих нещо твърдо — беше ключът от квартирата ми на Земята, кой знае по каква случайност попаднал тук. Повъртях го в ръка, без да зная какво да правя с него. После го сложих на масата. Дойде ми наум, че не е лошо да имам някакво оръжие. Обикновеното джобно ножче едва ли щеше да ми свърши някаква работа, но нищо друго няхах под ръка, а и не се намирах още в такова състояние на духа, че да почна да търся някакъв ядрен пистолет или нещо от този род. Седнах на металното столче сред празното място, далеч от всички неща. Исках да бъда сам. С удоволствие забелязах, че имам още повече от половин час. Стрелките на двадесет и четири часовия циферблат на часовника показваха седем. Слънцето залязваше. Седем часът местно време означаваше двадесет часа на борда на „Прометей“. Соларис сигурно вече се е смалила върху екраните на Модард до размерите на искрица и вероятно по нищо не се различаваше от звездите. Но какво можеше да ме интересува „Прометей“? Затворих очи. Цареше пълна тишина, ако не се смята мяукането на тръбопроводите, което се чуваше на равни интервали. В банята капеше вода и тихо се пръскаше върху порцелана.

Гибарян не беше жив. Ако съм разбрал добре това, което ми каза Снаут, от момента на смъртта му бяха изминали само петнадесетина часа. Какво ли са направили с тялото му? Дали са го погребали? Вярно, на Соларис това беше невъзможно. Мислих известно време по този въпрос, сякаш съдбата на трупа беше най-важното. Разбрал безсмислието на подобни размишления, станах и се заразхождах из стаята, като подритвах безразборно разхвърляните книги. Внезапно забелязах малка празна чанта. Наведох се и я вдигнах. Тя не беше празна. В нея имаше бутилка от тъмно стъкло, но толкова леко, сякаш

беше от хартия. Погледнах през него навън, където последната светлина на залеза пламенееше мрачно, обвита в мъгла. Какво ставаше с мен? Защо се занимавах с всяка глупост, с всяка случайно попаднала в ръката ми дреболия?

Трепнах, защото лампата се запали. Ясно, фотоелементите реагираха на настъпващия мрак. Бях изпълнен с очакване, напрежението ми се увеличаваше до такава степен, че вече не можех да търпя зад себе си празно пространство. Реших да се боря с това. Преместих стола до рафтовете, измъкнах много добре познатия ми втори том от старата монография на Хюг и Ойгл — „История на Соларис“, и започнах да го прелиствам, като опрях дебелия му и корав гръб върху коленете си.

Откриването на Соларис бе станало почти сто години преди раждането ми. Планетата се върти около две слънца — червено и синьо. Повече от четиридесет години до нея не се е приближил нито един космически кораб. По това време учените са смятали за неопровержима теорията на Гамов-Шаплей, че не е възможно да има живот на планетите, които се въртят около двойни звезди. Орбитите на такива планети се изменят непрекъснато поради гравитационните колебания вследствие взаимното въртене на двете слънца.

Възникналите изменения в гравитационното поле свиват или разтягат орбитата на планетата и зародишите на живи организми, ако се появят такива, не могат да издържат едновременно на страшната горещина и на космическия студ и биват унищожени. Тези изменения настъпват редовно през няколко милиона години — следователно твърде бързо според астрономическите и биологични мащаби (защото за еволюцията са необходими стотици милиони, ако не и милиарди години).

По предварителни изчисления след петстотин хиляди години Соларис би трябвало да се приближи до червеното си слънце на разстояние половин астрономическа единица, а след още един милион години — да падне в неговите разжарени бездни.

Но след петнадесетина години наблюдения се установява, че орбитата на Соларис съвсем не се изменя според очакванията и че планетата се върти в почти постоянна орбита — дотолкова постоянна, че напомня орбитите на планетите от нашата слънчева система.

Наблюденията и изчисленията биват повторени, този път с максималната възможна точност. И се потвърждава установеното вече — Соларис има постоянна орбита.

Тогава от една обикновена планета, като стотиците, откривани всяка година, на които в справочниците се отделят само по няколко реда, описващи елементите на движението им, Соларис се издига до ранга на небесно тяло, което заслужава най-голямо внимание.

Четири години след това откритие Соларис бива обиколена наоколо от експедицията на Отенскълд, който я изучава от „Лаокоон“, придружен от два спомагателни космически кораба. Тази експедиция имала характер на предварително импровизирано разузнаване, още повече, че тя не е могла да слезе на планетата. По орбити около екватора и полюсите били пуснати много изкуствени спътници-наблюдатели, чиято главна цел е била да установят изменението на гравитационните потенциали. Освен това била изследвана и повърхността на планетата, която се оказала почти цялата покрита с океан. Тук-там се забелязвали ниски заравнени хълмове-плати. Тяхната обща площ се оказала по-малка от територията на Европа, при все че диаметърът на Соларис е с двадесет процента по-дълъг от този на Земята. Тези късове скалиста суша били неравномерно разпределени, по-голямата част от тях била струпана в южното полукуълбо. При тези изследвания бил анализиран и химическият състав на атмосферата. В нея липсвало кислород. Извънредно точно били изчислени плътността на планетата, албедото и другите астрономически показатели. Както се очаквало, не били намерени никакви признаци на живот — нито на жалките късове суша, нито в океана.

През следващите десет години Соларис, сега вече в центъра на наблюдението на всички обсерватории от този район, проявявала удивителна тенденция да запазва своята без съмнение гравитационно непостоянна орбита. По едно време работата започнала да намира свата на скандал, тъй като се опитвали да стоварят вината (в името на науката) за такива резултати или върху отделни хора, или върху изчислителните машини, с които те си служели.

Поради липса на средства изпращането на специална експедиция било забавено с още три години, чак докато Шанахан сформирал командата и успял да получи от Института три космически кораба с тонаж „С“ от космодромна класа. Година и половина преди

пристигането на експедицията, излетяла от алфата на Водолей, друга изследователска група по заповед на Института извела в орбита около Соларис автоматичен сателотид Луна-247. Този сателотид, след три поредни реконструкции в промеждутъци от по десетки години, работи и до ден-днешен. Данните, събрани от него, потвърдили окончателно последните изводи на експедицията на Отеншелд за активния характер на движението на океана.

Единият космически кораб на Шанахан останал да се движи по висока орбита, а другите два кацнали на скалист къс суша от приблизително шестстотин квадратни мили около Южния полюс на Соларис. След осемнадесет месеца работата на експедицията завършила успешно, като се изключи един нещастен случай по причина на неизправност в апаратурата. Учените от експедицията обаче се разделили на два противоположни лагера. Предмет на разногласията им бил океанът. Въз основа на анализите той бил признат за органична материя (никой още не се решавал да го нарече жив). Но докато биолозите виждали в него твърде примитивен организъм, нещо от рода на гигантско образуване, чудовищно разраснала се течна клетка (нарекоха го „прабиологическа формация“), която покрива цялата планета с желеподобна обвивка, достигаща на места няколко мили дълбочина, астрономите и физиците твърдели, че това трябва да е високоорганизирана структура, която по своята сложност превъзхожда земните организми, щом е в състояние да влияе активно върху формирането на планетната орбита. Защото не била открита никаква друга причина, която да обяснява тоя начин на движението на Соларис. Освен това планетофизиците открили връзка между известни процеси на плазмения океан и мерения локално гравитационен потенциал, който се променял в зависимост от океанската „промяна на материята“.

По този начин физиците, а не биолозите стигат до парадоксалната формулировка „плазмена машина“, като под това разбират същество, може би още не живо според нашите схващания, но способно да извършва целенасочени действия — да кажем още сега — в астрономичен мащаб.

В този спор, който като водовъртеж увлича само за няколко седмици всички най-изтъкнати авторитети, доктрината Гамов-Шаплей се разклаща за пръв път след осемдесет години.

Известно време все още се опитват да я защитават с твърдението, че океанът няма нищо общо с живота, че той дори не е „чифтово“ или „прабиологично“ образуване, а геологическа формация, разбира се, необикновена, но способна само да стабилизира орбитата на Соларис посредством изменението на силата на тежестта; в случая се позоваваха на закона на Ле Шателие.

На този консерватизъм се противопоставяха други хипотези, които, като например на Чивит-Витто — една от най-добре разработените, — гласяха, че океанът е резултат на диалектическо развитие: от своето първобитно състояние, от праокеан — разтвор от слабореагиращи химически вещества — той е съумял, под влияние на външните условия (т.е. заплашващите неговото съществуване промени в орбитата), без да премине всички земни стадии на развитие — образуването на едноклетъчни и многоклетъчни организми, еволюцията на растения и животни, без създаването на нервна система, на мозък, — да прескочи направо в стадия на „хомеостатичния океан“. С други думи, той не се е приспособявал като земните организми през стотици милиони години към обкръжаващата го среда, за да даде след толкова огромно време начало на разумно съществуване, а веднага е зацарил над своето обкръжение.

Това било съвсем оригинално, само че сега никой не знаел как сироповидното желе може да стабилизира орбитата на небесното тяло. Почти от цял век били известни съоръжения за създаване на изкуствени силови и гравитационни полета — гравиторите, но никой дори не можел да си въобрази как едно безформено желе може да постигне резултатите, които в гравиторите са следствие на сложни ядрени реакции и свръхвисоки температури. Във вестниците, които тогава се тъпчели за удовлетворяване любопитството на читателите и за ужас на учените с най-нелепи измислици на тема „Тайните на Соларис“, не липсвали и такива твърдения, че планетният океан е далечен роднина на... земните електрически змиорки.

Когато тая проблема била изяснена до известна степен, оказало се, както след това неведнъж се случвало със Соларис, че на мястото на една загадка е възникнала друга, още по-удивителна.

Изследванията показали, че океанът съвсем не действа по принципа на нашите гравитори. Той съумява непосредствено да моделира кривата „време-пространство“, което довежда между другото

и до отклонения при измерване на времето на един и същ меридиан на Соларис. Следователно океанът не само е познавал в известен смисъл, а е могъл (което за нас не може да се каже) и да използва изводите от теорията на Айнщайн-Бьове.

Когато това бива оповестено, в научния свят избухва една от най-страшните бури на столетието. Най-почитаните, всеобщо признати за непоклатими теории стават на пух и прах, в научната литература се появяват най-еретически статии, а алтернативата „гениален океан“ или „гравитационно желе“ разгорещява всички умове.

Всичко това е станало много години преди моето раждане. Когато вече ходех на училище, Соларис, въз основа на по-късно установени факти, официално беше призната за планета, на която има живот, но населението ѝ се състои само от един жител.

Вторият том на Хюгес и Ойгл, който аз прелиствах съвсем машинално, започваше с една систематика колкото оригинално замислена, толкова и забавна. Класификационната таблица представляваше по реда на изброяването: тип — „Политерий“, ред — „Синциталий“, клас — „Метаморф“.

Като че ли познавахме кой знае колко екземпляри от този вид, когато всъщност съществуваше само един, наистина тежък седемнадесет трилиона тона.

Под пръстите ми прехвъркваха цветни диаграми, пъстри чертежи, анализи и спектрограми, които демонстрираха типа и темпа на основното изменение и неговите химически реакции. Колкото повече се задълбочавах в грамадния том, толкова повече математически формули се мяркаха пред очите ми. Можеше да се помисли, че нашите сведения за тоя представител на класа „Метаморф“, който лежеше, увит в мрака на четиричасовата нощ, на няколкостотин метра под стоманеното дъно на Станцията, са пълни.

Аз оставих с трясък тежкия том на полицата и взех следващия. Той беше разделен на две части. Първата представляваше резюмета от протоколите за безчислените експерименти, чиято цел е била да се установи връзка с океана. Това търсене на връзка служеше за източник на безброй анекдоти, вицове и остротии още през студентските ми години. Средновековната схоластика изглеждаше прозрачна, гола истина в сравнение с джунглите, които породиха тази проблема. Втората част от тоя том, която броеше почти хиляда и триста страници, беше

заета само с библиографията на предмета. Самата литература навярно не би се побрала в статията, в която се намирах.

Първите опити за установяване на връзка бяха предприети с помощта на специални електронни апарати, които трансформираха импулсите, изпращани в две посоки. При това океанът вземаше активно участие в работата на тези апарати, но всичко се вършеше съвсем слепешката. Какво означаваше — „вземаше участие“? Океанът модифицираше някои елементи от потапяните в него инсталации, в резултат на което програмираните ритми на импулсите се изменяха, регистриращите прибори отбелязваха множество сигнали, прилични на откъси от гигантски изчисления из областта на висшия анализ.

Но какво означаваше всичко това? Може би това бяха сведения за възбуденост на океана в даден момент? Или импулси, които предизвикват създаването на неговите гигантски образувания някъде на хиляди мили от изследователя? Може би преведени на непознат електронен език отражения на вечните истини за този океан? Или негови произведения на изкуството? Кой можеше да знае това, щом беше невъзможно да се получат два пъти еднакви реакции на един и същ сигнал. Щом веднъж отговорът беше цял взрив импулси, едва не унищожил апаратурата, а друг път — глухо мълчание? Щом нито един опит не беше възможно да се повтори?

Изглеждаше, че ние стоим на една крачка от разшифроването на това непрекъснато увеличаващо се море от записи. Та нали нарочно за тая цел се строяха електронни мозъци с такава способност да преработват информация, каквато досега не се изискваше от нито една проблема. И наистина, известни резултати се постигнаха. Океанът — източник на електрически, магнитни и гравитационни импулси — сякаш говореше с езика на математиката; някои типове от неговите електрически разрези можеха да се класифицират, като се използват най-абстрактните отрасли на земния анализ, с теориите за множествата. Удаде се да бъдат отделени хомолози на структурата, известни от оня дял на физиката, който се занимава с изясняване на взаимодействието между енергията и материята, между крайните и безкрайните величини, частиците и полетата.

Всичко това довеждаше учените до заключението, че пред тях се намира мислещо същество, нещо като гигантски разраснало се, покрило цялата планета плазмено море-мозък, което употребява

времето си за чудовищни по своя размах теоретически изследвания върху същността на всемира, а всичко онова, което улавят нашите апарати, съставлява само откъслечни, случайно подслушани откъси от този вековечен монолог в дълбините на океана, който надхвърля всички възможности на нашето разбиране.

Такива хипотези някои преценяваха като израз на пренебрежение към човешките възможности, като преклонение пред нещо, което още не разбираме, но което ще можем да разберем, като възкресяване на старата доктрина „ignoramus et ignorabimus“^[1], други считаха, че това са вредни и безплодни небивалици, че в тия хипотези на математиците се проявява митологията на нашето време, която вижда в гигантския мозък — безразлично електронен или плазмен — най-висшата цел на съществуването, същността на живота.

Трети пък... но изследователи и теории имаше legionи. Какво впрочем съставляваше цялата тая област на опитите за създаване на „връзка“ в сравнение с други отрасли на соларистиката, в които специализацията е отишла толкова далеч, особено през последното четвърт столетие, че соларистът-кибернетик почти не можеше да се разбере със солариста-симетриадолог! „Как можете да се разберете с океана, ако не сте в състояние да се разберете помежду си?“ — попита веднъж шеговито Войбек, който през моите студентски години беше директор на Института. И в неговата шега имаше много истина.

И все пак океанът неслучайно беше отнесен към класа „Метаморф“. Вълнообразната му повърхност можеше да дава начало на най-различни форми, които не приличаха на нищо земно, при което целта — приспособителна, познавателна или някаква друга — на тия понякога твърде мощни изригвания на плазмена маса си оставаше пълна загадка.

Оставих на мястото му тома, който тежеше толкова много, че трябваше да го държа с две ръце, и си дадох сметка, че нашите сведения за Соларис, запълнили библиотеката, се явяват безполезен баласт и тресавище от факти и че ние тъпчем на същото място, от което са започнали да натрупват тия сведения преди седемдесет и осем години. Всъщност положението беше още по-лошо, защото целият труд през тия години се бе оказал напразен.

Това, което знаехме със сигурност, беше само из областта на отрицанието. Океанът не ползуваше машини, нито строеше такива,

макар и при някои обстоятелства да изглеждаше способен на това; защото той размножи части на някои потопени в него апарати, но правеше това само през първите две години на изследванията. След това игнорира всички настойчиво възобновявани опити, сякаш изгуби всякакъв интерес към нашите апарати и устройства (а следователно и към самите нас). Океанът не притежаваше — продължавам изброяването на нашите „негативни“ данни — никаква нервна система, нито клетки, нито структури, които да напомнят белтъчини; невинаги реагираше на дразнения, дори най-мощни (например той напълно „игнорира“ катастрофата на спомагателната ракета на втората експедиция на Гис, която рухна от височина триста километра върху повърхността на планетата, като унищожи с взрива на атомните си двигатели плазмата върху площ с радиус две мили).

Постепенно в научните кръгове „Операция Соларис“ започна да звучи като „загубена работа“, особено в сферите на научната администрация на Института, където през последните години все по-често се чуваха гласове, които искаха да се намалят дотациите за по-нататъшни изследвания. За пълното ликвидиране на Станцията още никой не смееше да говори — това би било твърде явен признак на поражение. Само в някои частни разговори се казваше, че всичко, което ни остава, е само да се измъкнем „с чест“ от „Аферата Соларис“.

За мнозина обаче, особено за по-младите, тази „афера“ започна да става нещо като пробен камък за собствената им стойност: „Всъщност — казваха те — става дума за нещо много по-важно, отколкото да се изучи соларианската цивилизация, става дума за самите нас, за границите на човешкото познание.“

Известно време беше популярно мнението (усърдно разпространявано от всекидневния печат), че живият океан, който обвива цялата планета, е гигантски мозък, надминал по степента на развитието си с милиони години нашата цивилизация; че това е някакъв „космически йога“, мъдрец, олицетворено всезнание, което отдавна вече е разбрало безполезността от всяка дейност и затова пази по отношение на нас категорично мълчание.

Това просто не беше истина, защото живият океан действуваше, и то как още, но според други, не човешки представи — не строи нито градове, нито мостове или летателни машини, не се опитва дори да победи пространството или да го прекрачи (в което някои защитници

на човешкото превъзходство на всяка цена съглеждаха безценен за нас коз), а вместо това се занимава само с хилядократни самопреобразувания — „онтологическа автометаморфоза“; научни термини не липсваха из страниците на соларистическите трудове. А понеже, от друга страна, този, който упорито се рови във всевъзможните писания за Соларис, биваше обхващан от непреодолимо впечатление, че пред него се намират отломки от интелектуални конструкции, може би гениални, но смесени безредно с плодове на пълен, граничещ с обезумяване идиотизъм, появи се като антитеза на концепцията за „океана-йога“ мисълта за „океана-кретен“. Тези хипотези дигнаха от гроба и съживиха една от най-старите философски проблеми — взаимоотношението между материята и духа, съзнанието. Необходима беше голяма смелост, за да се припише за пръв път — както Дю Харт — на океана съзнание. Тази проблема, обявена набързо от методолозите за метафизическа, стоеше на дъното на всички спорове и дискусии. Възможно ли е мислене без съзнание? Но могат ли възникващите в океана процеси да се нарекат мислене? Планината — много голям камък ли е? А Планетата — огромна планина ли е? Можем да употребяваме тия названия, но новият мащаб величини извеждаше на сцената нови закономерности, нови явления.

Проблемът „Соларис“ стана квадратурата на кръга за нашето време. Всеки самостоятелен мислител се стараяше да даде свой принос в съкровищницата на соларистиката: умножаваха се теориите, които гласяха, че пред нас се намира продукт на дегенерация, на регрес, който е настъпил след минала фаза на „интелектуален блясък“ на океана, че океанът всъщност е ново образуване, което се е зародило всред телата на древните обитатели на планетата и ги е погълнало, като е претопило останките им в структурата на вечно жив, самоподмладяващ се свръхклетъчен организъм...

При бялата, подобна на земната, светлина на лампата свалих от масата апаратите и книгите и разтворих върху пластмасовата й повърхност картата на Соларис. Живият океан имаше свои плитчини и дълбоки впадини, а островите му, покрити с напластени ветреещи минерали, свидетелствуваха, че някога са били негово дъно — дали океанът регулираше появата и изчезването на скалните формации, потопени в неговата среда? Това беше съвсем неясно. Гледах огромното, изпъстрено с различни оттенъци на виолетовия и син цвят

полушарие на картата и не зная вече за кой път през живота си изпитвах същото потресаващо изумление, което ме беше обхванало още като дете, когато за първи път чух в училище за съществуването на Соларис.

Не зная защо, но всичко, което ме обкръжаваше — тайната за смъртта на Гибарян, дори собственото ми неизвестно бъдеще, — всичко ми изглеждаше сега маловажно и аз не мислех за него, потънал в съзерцание на тая поразителна за всеки човек карта.

Отделните области на живата планета носеха имената на учените, които ги бяха изследвали. Взирах се в миешото екваториалните архипелази море на Хексал, когато почувствувах нечий поглед.

Още стоях над картата, но вече не я виждах, бях като парализиран. Вратата беше точно срещу мене; беше подпряна със сандъци и преместено до тях шкафче. „Това е някакъв робот“ — помислих аз, въпреки че преди това в стаята нямаше никакъв робот, а не можеше да влезе незабелязано. Кожата на шията и гърба ми пламна, чувството за тежкия неподвижен поглед стана непоносимо. Без да си давам сметка за това, като свивах глава между раменете си, аз все по-силно натисках масата, която бавно започна да се плъзга по пода. Това движение сякаш ме изтръгна от вцепенението. Обърнах се рязко.

В стаята нямаше никого. Само големият полукръгъл прозорец зееше мрачно. Но странното усещане не изчезваше. Тъмнината ме гледаше иззад прозореца, безформена, огромна, сляпа, без граници. Не я осветяваше нито една звезда. Дръпнах щорите. Нямаше още час, откакто бях в Станцията, а вече започвах да разбирам защо у нейните обитатели се беше появила мания за преследване. Инстинктивно свързах това със смъртта на Гибарян. Познавах го и бях уверен, че нищо не е в състояние да размъти ума му. Сега тая увереност изчезна.

Стоях до масата всред стаята. Дишането ми се успокои и усещах как се изпарява потта, избила по челото ми. За какво помислих преди малко? Ах, да, за роботите. Беше странно, че не срещнах нито един от тях из стаите или коридорите. Къде бяха изчезнали всички те? Единственият, с когото се сблъсках, и то от разстояние, принадлежеше към системата за обслужване на ракетодрума. А другите?

Погледнах часовника си. Беше време да отида при Снаут.

Излязох. Коридорът беше слабо осветен. Отминах две врати и спрях пред тази, на която стоеше името на Гибарян. Дълго стоях пред нея. Тишина изпълваше станцията. Натиснах дръжката. Всъщност нямах никакво намерение да влизам там, но бравата се поддаде, вратата започна да се отваря. Пролуката за миг беше тъмна, после от стаята лумна ярка светлина. Сега можеше да ме види всеки, който върви по коридора. Бързо се вмъкнах вътре, безшумно, но със сила затворих вратата след себе си. После се обърнах.

Стоях с почти допрян о вратата гръб. Стаята беше по-голяма от моята, със също такъв панорамен прозорец, три четвърти от който беше закрит със завеса на дребни сини и розови цветчета, не от мебелировката на Станцията и несъмнено донесена от Земята частно. По дължината на стените се простираха библиотечни полици и стелажи, покрити със сребристозелен емайл. Съдържанието им беше нахвърляно на купища по пода между масичките и фотьойлите. Точно пред мене запречваха прохода две масички, прекатурени и наполовина заровени в куп списания, изсипани от разкъсани папки. Раздраните книги бяха залени с течности от разбити колби и стъкленици с винтови запушалки и с толкова дебели стени, че беше чудно как са се счутили — това изглеждаше невъзможно, дори ако бяха паднали на пода от голяма височина. До прозореца лежеше обърнато бюро с разбита работна лампа на подвижна подставка; до него се търкаляше табуретка, два крака на която бяха вкарани в наполовина изтеглените чекмеджета на бюрото. Подът беше покрит с картички, изписани листове и други книжа. Познах почерка на Гибарян и се наведох. Като вдигах листчето, видях, че ръката ми хвърля две сенки.

Обърнах се. Розовата завеса гореше като подпалена отгоре, рязката ивица синкав огън стремително се разширяваше. Дръпнах завесата и в очите ми блеснаха пламъците на огромен пожар, който заемаше една трета от хоризонта. Вълни от дълги гъсти сенки като призраци се носеха към Станцията. Това беше изгревът. Станцията се намираше в зона, където след едночасова нощ изгряваше второто, светлосиньото слънце на планетата.

Автоматичният прекъсвач угаси лампите и аз се върнах при разпилените книжа. Като ги прехвърлях, натъкнах се на кратък опис на опита, който е трябвало да бъде проведен преди три седмици. Гибарян се готвел да подложи плазмата на мощно рентгеново облъчване. По

текста разбрах, че е бил предназначен за Сарториус, който е трябвало да проведе експеримента — в ръцете си имах копието.

Листовете започнаха да дразнят очите ми с белотата си. Новият ден не беше като предишния. Под оранжевото небе на изстиващото слънце мастиленият, с кървави отблясъци океан почти винаги беше покрит с мътно-розова мъгла, която сливаше в едно вълни и облаци. Сега нямаше нищо подобно. Дори прецедената през розовата тъкан на завесата светлина пламтеше като горелката на мощна кварцова лампа. Загарът на ръцете ми изглеждаше на нея почти сив. Стаята се измени. Всички топли цветове придобиха мек бронзов и матов оттенък. Обратно, всички бели, зелени и жълти предмети рязко се очертах и изглеждаше, че излъчват собствена светлина. Присвих очи и погледнах през пролуката на пердето: небето представляваше бяло море от огън, под който трептеше и се тресеше нещо като течен метал. Стиснах клепачи, под които се въртяха все по-широки червени кръгове. На поличката над умивалника (ръбът ѝ беше строшен) открих тъмни очила, които закриваха почти половината лице, и ги сложих. Продължих да чета, като вдигах листовите от земята и ги редях на една непрекатурена масичка. Част от текста липсваше.

Това бяха протоколи за извършените вече изследвания. От тях узнах, че океанът е бил облъчван в продължение на четири дни в пункт, отстоящ на хиляда и четиристотин мили североизточно от сегашното местоположение на Станцията. Това ме изненада, тъй като използването на рентгеновите лъчи беше забранено с конвенция на ООН поради тяхното вредно действие, а бях напълно уверен, че никой не се бе обръщал към Земята, за да получи разрешение за подобни опити.

По едно време повдигнах глава и видях в огледалото на откритата врата на гардероба собственото си лице, смъртно-бяло, с черни очила. Стаята, която блестеше в бяло и синьо, изглеждаше неестествено, но след няколко минути се чу провлечено скърцане и от външната страна на прозореца се спуснаха херметичните клапи. Стана тъмно, след това се запали електрическото осветление, сега странно бледо. Ставаше все по-топло, докато ритмичният тон от проводниците на климатизацията заприлича на напрегнато скимтене. Охладителните апаратури на Станцията работеха с пълна мощност. Въпреки това мъртвата горещина все още се засилваше. Изведнъж чух шум от

стъпки. Някой вървеше по коридора. С две безшумни крачки се намерих до вратата. Стъпките се забавиха и замряха. Този, който бе вървял, стоеше зад вратата. Дръжката бавно се наклони. Без да мисля, инстинктивно я хванах и задържах. Натискът не се усилваше, но и не отслабваше. Този от другата страна се стараеше да прави всичко също така безшумно, сякаш беше изненадан. Известно време и двамата държахме дръжката. После тя изведнъж отскочи в ръката ми — пуснатата беше бавно, а лекото шумолене свидетелствуваше, че оня си отива. Постоях още малко, като се заслушах, но беше тихо.

---

[1] Непознато и непознаваемо (лат.). — Б.пр. ↑

ГОСТИ

Бързо сгънах записките на Гибарян и ги пъхнах в джоба си. Приблжих се внимателно до гардероба и надникнах в него. Комбинезоните и дрехите бяха свити и наблъскани в един ъгъл, като че ли някой се беше крил в гардероба. От купчината книжа на пода се подаваше крайт на един плик. Вдигнах го. Беше адресиран до мене. С внезапно стиснато гърло разкъсах плика и трябваше да се овладее, за да разтворя листчето хартия, което беше вътре.

Със своя правилен, извънредно дребен, но четлив почерк Гибарян беше написал:

„Ann. Solar. Vol. I. Anex, също: Vot Separat.^[1] на Месенджер в дело Р; «Малък апокриф» на Равинтцер.“

Това беше всичко, нито дума повече. Писмото, както личеше, беше написано съвсем набързо. Дали беше някакво важно съобщение? Кога го е написал? Помислих, че трябва веднага да отида в библиотеката. Знаех за съществуването на приложение към първия годишник „Соларис“, но никога не го бях виждал; той имаше чисто историческа стойност. Обаче за Равинтцер и неговия „Малък апокриф“ никога не бях дори чувал.

Какво да правя?

Беше изтекъл четвърт час от определеното за срещата време. От вратата още веднъж огледах стаята. Едва сега забелязах прикрепеното към стената сгъваемо легло, защото го закриваше разтворената карта на Соларис.

Зад картата висеше нещо. Беше малък джобен магнитофон в калъф. Извадих апарата, окачих калъфчето на предишното място, а магнитофона пъхнах в джоба си. Погледнах към скалата за отчитане — почти цялата лента беше извъртяна.

Заставах пак до вратата и притворих очи, като напънах слуха си да уловя някакъв звук в тишината, която цареше навсякъде. Нищо. Отворих вратата. Коридорът приличаше на черна пропаст. Свалих тъмните си очила и едва тогава забелязах слабата светлина, която

идваше от лампите на тавана. Затворих вратата и се отправих наляво, към радиостанцията.

Приближих се до кръгла камера, от която започваха коридори във всички посоки, като спици на колело. Когато минах през един страничен проход, който, изглежда, водеше към банята, забелязах неясна грамадна фигура, която се сливаше с полумрака.

Спрях се като закован. От дъното на това отклонение идеше с бавна гъща походка огромна негърка. Видях блясъка на бялото на очите ѝ и почти едновременно долових мекото шляпане на босите и крака. На себе си нямаше нищо освен една златиста, като че ли изплетена от слама пола. Тя мина на един метър от мене, без дори да ме погледне, и продължи по-нататък, като поклащаше слоновите си бедра. Приличаше на огромна скулптурна фигура от каменния век, каквито понякога се срещат в антропологичните музеи.

Там, където коридорът завиваше, тя се обърна встрани и изчезна във вратата на кабинета на Гибарян. Когато я отваряше, за миг попадна в по-силната светлина, която идваше от стаята. Вратата тихо се затвори и аз останах сам. С дясната си ръка хванах китката на лявата и я стиснах с такава сила, че костите ме заболяха. Замаян се огледах наоколо. Какво стана? Какво беше това? Внезапно, сякаш някой ме удари, си припомних предупреждението на Снаут. Какво означаваше то? Каква беше тая черна Афродита? Откъде се взе?

Направих крачка, само една крачка по посока на кабинета на Гибарян и замрях. Знаех много добре, че не ще се осмеля да вляза.

Не знаей колко дълго стоях подпрян върху хладната металическа стена. Станцията беше изпълнена с тишина, единственият доловим звук беше далечното монотонно бръмчене на климатичната инсталация.

Плеснах се с ръка по челото и бавно тръгнах към радиостанцията. Като хванах дръжката на вратата, чух рязък глас:

— Кой е там?

— Аз съм, Келвин.

Снаут беше седнал до масата между купчина алуминиеви кутии и масичката на предавателя и ядеше направо от консервена кутия месен концентрат. Не знаех защо се беше настанил да живее точно в радиостанцията. Стоях объркан при вратата и безсмислено наблюдавах дъвчещите му челюсти, когато внезапно се почувствувах много гладен.

Приблжих се до поличките, избрах от купа чинии най-малко напращената и седнах срещу него. Известно време се хранехме мълчаливо, после Снаут стана, извади от стенното барче един термос и наля за двама ни по чаша горещ бульон. Като слагаше термоса на пода, тъй като на масата нямаше място, попита:

— Видя ли се със Сарториус?

— Не. Къде е той?

— Горе.

Горе беше лабораторията. Продължихме да ядем мълчаливо, докато ламарината на изпразнената консервена кутия заскърца. В радиостанцията цареше нощ. Прозорецът беше закрит плътно отвън, под потона светеха четири глобуса; отраженията им се люлееха върху пластмасовата повърхност на предавателя.

По опнатата кожа на бузите на Снаут личаха червени жилки. Сега беше облякъл доста износен и развлечен чер пуловер.

— Какво ти е? — попита той.

— Нищо ми няма. Какво ще ми е?

— Изпотил си се.

Избърсах челото си с ръка. Наистина бях плувнал в пот — това сигурно беше реакция от преживяното. Той ме гледаше изпитателно. Да му кажа ли? Предпочитах той да прояви повече доверие към мене. Кой срещу кого играеше тук и по какъв непонятен начин?

— Много е горещо — казах аз. — Предполагах, че климатичната ви инсталация работи по-добре.

— След около един час ще се оправи. Но сигурен ли си, че това е само от горещината? — Снаут вдигна очи към мене. Продължавах да дъвча и се правех, че не чувам въпроса му. — Какво смяташ да правиш? — попита направо той, след като свършихме да се храним. После хвърли всички съдове и празните кутии в умивалника и седна обратно във фотьойла си.

— Ще се присъединя към вас — отговорих флегматично аз. — Нали имате някакъв план за изследвания? Някакъв нов стимулатор, рентген или нещо подобно, нали?

— Рентген? — Той повдигна вежди. — Откъде знаеш това?

— Вече не си спомням. Каза ми го някой. Може би на „Прометей“. Е, какво? Правите ли го вече?

— Не зная подробностите! Това беше идея на Гибарян. Започнаха със Сарториус. Но как си могъл да научиш това!

Свих рамене.

— Не знаеш подробностите? Та това е твое задължение, то влиза в кръга на... — не довърших аз и млъкнах.

Той мълчеше. Шумът, който идваше от климатизаторите, утихна, а и температурата се задържа на поносима височина. Снаут отиде до командното табло и започна да включва контактите без всякакъв смисъл, защото главният прекъсвач беше изключен. Поигра си така известно време, после промърмори:

— Трябва да се извършат формалностите във връзка с... това...

— Моля?

Снаут се обърна към мене и ме погледна с ярост. Не мога да кажа, че съзнателно исках да го изкарам вън от кожата му, но не разбирах нищо от играта, която се разиграваше тук, и предпочитах да бъда съдържан. Острата му адамова ябълка подскачаше над черния пуловер.

— Ти ходи в стаята на Гибарян — каза внезапно той.

Това не беше въпрос.

Вдигнах очи и го загледах спокойно в лицето.

— Ти ходи в стаята му — повтори той. Направих движение с глава, като че исках да кажа: „Е, да кажем, че съм ходил“ или: „Да предположим.“

Исках да продължи.

— Кой беше там? Значи, знаеше за нея!

— Никой. Кой можеше да бъде?

— Защо тогава не ме пусна?

Аз се усмихнах.

— Защото се уплаших. След твоето предупреждение, когато дръжката мръдна, аз я задържах инстинктивно. Защо не се обади, че си ти? Щях да те пусна.

— Помислих, че вътре е Сарториус — каза той неуверено.

— Та какво от това?

— Как мислиш ти, какво е станало там? — отвърна той на въпроса ми с въпрос.

Аз се поколебах за миг.

— Ти би трябвало по-добре от мен да знаеш това. Къде е той?

— В хладилника — отговори Снаут веднага. — Пренесохме го още сутринта... поради горещината.

— Къде го намери?

— В гардероба.

— В гардероба? И мъртъв?

— Сърцето му още биеше, но беше спрял да диша. Агонизираше.

— Опита ли се да го спасиш?

— Не.

— Защо?

Той се поколеба.

— Не успях. Умря, преди да го сложа да легне.

— Прав ли беше в гардероба? Между комбинезоните.

— Да.

Той отиде до малкото бюро в ъгъла и донесе оттам някакъв лист. Сложи го пред мене и каза:

— Изготвих един временен протокол. Много добре, че си разгледал стаята. Причината за смъртта... инжекция със смъртоносна доза перностал. Така е написано тук.

Хвърлих поглед върху краткия текст.

— Самоубийство... — повторих аз тихо. — А причината?

— Душевно разстройство, депресия... или как да го нарека... Ти по-добре разбираш тия работи.

— Разбирам само това, което съм видял с очите си — отговорих и дигнах глава към него, понеже се беше надвесил над мен.

— Какво искаш да кажеш с това? — спокойно попита той.

— Сложил си инжекция с перностал и се скрил в гардероба, нали? Ако е било така, тогава не е нито депресия, нито душевно разстройство, а направо остра психоза. Параноя. Навярно му се е струвало, че вижда нещо... — говорех аз все по-бавно, като го гледах в очите. Той пак се приближи до таблото на преподавателя и отново започна да си играе с контактите.

— Тук е твоят подпис — обадох се след малко. — А Сарториус?

— Той е в лабораторията. Вече ти казах. Не се мярка никакъв. Допускам, че...

— Че какво?

— Че се е заключил.

— Завключил се? Хубава работа! Завключил се... Да не би и да се е барикадирал?

— Възможно е.

— Снаут — казах аз, — в Станцията има някой.

— Видя ли го?

Той ме гледаше наведен.

— Нали ме предупреди! От какво? От халюцинации?

— Какво видя?

— Това е човек, нали?

Той мълчеше. Обърна се към стената, сякаш не искаше да наблюдавам лицето му. Започна да барабани по металната преградка. Разглеждах скрито ръцете му. По тях вече нямаше следи от кръв. Овладя ме някакво озарение, кратко като светкавица.

— Тази личност е реална — казах аз тихо, почти шепнешком, сякаш му съобщавах тайна, която някой може да чуе. — Нали? Може да се... докосне. Може да бъде... наранена... Последния път си я видял днес.

— Откъде знаеш?

Той не се обърна. Стоеше до стената, опрял гърди на нея, сякаш думите ми го бяха улучили.

— Непосредствено преди моето пристигане... Малко по-преди, нали?...

Той се сви като ударен. Видях обезумелите му очи.

— Ти! — изкрещя той. — Кой си ти?

Имаше вид на човек, който ей сега ще се нахвърли върху мене. Не очаквах такова нещо. Положението се усложни. Снаут не вярваше, че съм този, за когото се представям. Какво означаваше това? Гледаше ме с ужас. Какво беше това? Психоза? Отравяне? Всичко беше възможно. Но и аз видях... това създание. Може би и аз самият... също... съм полудял?

— Коя беше тя? — попитах аз.

Тези думи го успокоиха. Един момент той ме гледа изпитателно, като че ли още не смееше да ми се довери. Но преди да отвори уста, вече знаех, че това е фалшива стъпка и че той няма да ми отговори.

Снаут бавно седна във фотьойла и стисна с ръце главата си.

— Какво става тук? — тихо каза той. — Тресе ме.

— Коя беше тя? — попитах още веднъж.

— Щом не знаеш... — изсумтя той.

— Тогава какво?

— Тогава нищо.

— Снаут — казах аз, — ние сме достатъчно отдалечени от домовете си. Нека да играем с открити карти. И без това всичко е толкова объркано...

— Какво искаш?

— Да ми кажеш кого си видял.

— А ти?... — подхвърли подозрително той.

— Хитруваш. Ще ти кажа и ти ще ми кажеш. Можеш да бъдеш спокоен. Няма да те сметна за луд, защото зная...

— За луд ли? Боже мой! — Той се опита да се разсмее. — Но ти като че ли нищо, ама съвсем нищичко... Та това би било избавление! Ако той за миг беше повярвал, че това е плод на болно въображение, нямаше да направи това, щеше да живее...

— Значи, това, което си написал в протокола за душевното разстройство, е лъжа?

— Естествено!

— А защо не си написал истината?

— Защо? — повтори той.

Настъпи мълчание. Отново всичко ми стана неясно, не разбирах нищо, а само преди миг ми се струваше, че ще мога да го убедя с общи усилия да се опитаме да разрешим тайнствената загадка. Защо, защо той не искаше да говори?

— Къде са роботите? — обадох се аз.

— В складовете. Всички сме прибрали там, с изключение на тези, които обслужват летището.

— Защо?

Той пак не отговори.

— Няма ли да ми кажеш?

— Не мога.

В цялата тази плетеница от думи имаше нещо, което аз не можех да схвана. Дали да се кача при Сарториус? Изведнъж си спомних за бележката и това ми се стори в тоя миг най-важното.

— Даваш ли си сметка как ще се работи по-нататък при такива условия? — попитах аз.

Той вдигна пренебрежително рамене.

— Какво значение има това?

— А, така ли? Тогава какво мислиш да правиш?

Мълчеше. В тишината се чуваше далечен шум от шляпане на боси крака. Сред никелираните и пластмасови апарати, високите шкафове с електронни устройства и най-точните измервателни уреди, тази шляпаща походка изглеждаше дива шега на ненормален човек. Аз се изправих, като непрекъснато и втрещено наблюдавах Снаут. Той също се ослушваше с полузатворени очи, но съвсем не изглеждаше изплашен. Значи, той се боеше не от нея?

— Откъде се взе тя? — попитах аз. Снаут бавеше отговора си.

— Не искаш ли да ми кажеш?

— Не зная.

— Добре.

Стъпките се отдалечиха и затихнаха.

— Не ми ли вярваш? — попита той. — Давам ти честна дума, че наистина не зная.

Аз отворих мълчаливо гардероба със скафандрите и започнах да разблъсквам техните празни и тежки корпуси. Както очаквах, в дъното на куки висяха газови пистолети, които служеха за придвижване в безтегловно състояние. Като оръжие не бяха много ефикасни, но нямаш друг избор. По-добре такова, отколкото никакво. Проверих пълнителя и метнах през рамо ремъка на калъфа. Снаут ме наблюдаваше внимателно. Когато регулирах дължината на ремъка, той показва жълтите си зъби в ехидна усмивка.

— Приятен лов! — каза той.

— Благодаря ти за всичко — отговорих и се отправих към вратата.

Той скочи от креслото.

— Келвин!

Погледнах го. Не се усмихваше вече. Не зная дали някога бях виждал по-измъчено лице от неговото.

— Келвин, това не е... Аз... наистина не мога — с усилие проговори той.

Почаках да каже още нещо, но той само движеше устните си, сякаш се стараше да изтръгне от себе си думата.

Обърнах се и излязох.

[1] Годишник „Соларис“. Т. I. Приложение, а също: Особено мнение. — Б.пр. ↑

САРТОРИУС

Коридорът беше пуст. Отначало водеше направо, после извиваше надясно. Никога не бях идвал в Станцията, но при тренировката живях шест седмици в нейното точно копие на Земята, в Института. Знаех за къде водят стъпалата на алуминиевата стълба. В библиотеката беше тъмно. Пипнешком намерих електрическия ключ. Като натиснах клавиша, след като намерих в картотеката първия том на годишника „Соларис“ заедно с приложението, светна червена лампичка. Проверих в регистратора — книгата се намираше у Гибарян, както и другата — въпросният „Малък Апокриф“. Угасих лампата и се върнах долу. Страхувах се да вляза в неговата кабина, въпреки че преди това бях чул стъпки — негърката можеше да се върне. Постоях малко пред вратата, после стиснах зъби, превъзмогнах страха си и влязох.

В осветената стая нямаше никого. Започнах да се ровя в книгите, струпани на пода до прозореца, после се приближих до гардероба и го затворих. Нямах сили да гледам празното място между комбинезоните. Под прозореца приложението го нямаше. Прехвърлях системно том след том, докато най-после стигнах до последната купчина, между леглото и гардероба, и там намерих търсената книга.

Надявах се, че ще намеря в него някаква забележка и не се излъгах — в поименния указател имаше лентичка за отбелязване докъде е четено. С червен молив беше подчертано едно име, което не ми говореше нищо: Андре Бертон. В книгата то се срещаше на две различни страници. Най-напред прегледах първата и разбрах, че Бертон е бил резервен пилот на кораба на Шанахан. Следващата забележка се намираше сто страници по-нататък.

Непосредствено след пристигането си експедицията действувала много внимателно, но когато след шестнадесет дни станало ясно, че плазменият океан не само не проявява никакви признаци на агресия, но дори отстъпва пред всеки и всичко, което се приближи до повърхността му, и гледа по всякакъв начин да избегне какъвто и да било допир с апарати или хора, Шанахан и неговият заместник

Тимолис отменили някои правила на безопасност, защото твърде много затруднявали и забавяли провеждането на изследванията.

Тогава експедицията била разделена на малки групи от по двама-трима души, които извършвали над океана полети често пъти на няколкостотин мили. Използуваните преди това като защитни средства излъчители били оставени в базата. Първите четири дни след тази промяна в начина на работа минали без произшествия, ако не се смятали повредите в апаратурата за кислород към скафандрите, изходните канали на която се оказали много чувствителни на корозиращото действие на отровната атмосфера. По тая причина те трябвало да бъдат сменявани почти всеки ден.

На петия — или по-точно — на двадесет и петия ден, ако се брои от момента на пристигането, радиобиологът Каручи и физикът Фехнер провели изследователски полет над океана с малък двуместен аеромобил. Това не било летателен апарат, а плъзгач, който се движи върху възглавница от сгъстен въздух.

Когато след шест часа не се завърнали, Тимолис, който ръководел базата в отсъствието на Шанахан, обявил тревога и изпратил всички свободни хора да ги търсят.

Поради нещастно стечение на обстоятелствата точно през този ден радиовръзката била прекъсната, и то един час след излитането. Причината за това било голямо петно на червеното слънце, което изпращало силни корпускуларни потоци в горните слоеве на атмосферата. Действували само апаратите на ултракъси вълни, които давали възможност да се поддържа връзка в радиус от двеста мили.

Когато спасителните групи се завръщали в Базата, една от тях открила аеромобила на разстояние осемдесет мили от брега. Двигателят работел, машината — също в изправност — се люлеела на повърхността на океана. В прозрачната кабина бил намерен само Каручи, и то — в безсъзнание.

Аеромобилът бил докаран в Базата, а Каручи — незабавно поставен под грижите на лекарите. Същата вечер той дошъл на себе си. Но не можел да каже нищо за съдбата на Фехнер. Помнел само, че когато решили вече да се връщат, почувствувал, че почва да се задушава. Клапанът за издишване на апарата му се запушил и във вътрешността на скафандъра проникнало малко количество отровни газове.

Фехнер, който се опитал да поправи апарата му, трябвало да откопчае коланите си и да се изправи. Това било последното нещо, което си спомнил Каручи. Предполагаемият ход на събитията по мнението на специалистите бил следният: когато поправял апарата на Каручи, Фехнер отворил горната част на кабината навярно защото под ниския покрив не могъл да се движи свободно. Това било допустимо, тъй като кабината на тези машини не била херметически затворена, а служела само за защита от атмосферните влияния и вятъра. По време на тези манипулации кислородният апарат на Фехнер трябва да се е повредил и той замаян се е покатерил горе, излязъл е през отвора на купола на повърхността на машината и паднал в океана.

Такава е историята на първата жертва, взета от океана. Търсенето на тялото — в скафандър, а то би трябвало да се носи върху вълните — не дало никакъв резултат. Впрочем, възможно е и да е плавало, но основното претърсване на хиляди квадратни мили от почти постоянно покритата с облаци и мъгла развълнувана пустиня било извън възможностите на експедицията.

На здрачаване — връщам се към горните събития — всички спасителни апарати се прибрали, с изключение на големия товарен хеликоптер на Бертон. Той се появил над Базата, когато съвсем се стъмнило и вече сериозно започнали да се безпокоят и за него. Бертон се намирал в състояние на нервен шок. Щом се измъкнал от хеликоптера, хукнал да бяга. Когато го хванали, той викал и плакал. За мъж, който имал зад себе си седемнадесет години космическо летене, много пъти при най-тежки условия, държанието му учудвало. Лекарите били на мнение, че и той се е отровил.

След два дни Бертон, който, дори след като душевното му равновесие се възстановило привидно, не искал нито за миг да излезе вън от главната ракета на експедицията, нито дори да се приближи до прозореца, от който се открива изглед към океана, заявил, че иска незабавно да даде рапорт за своя полет. Той силно настоявал и твърдял, че това е извънредно важно. Рапортът му бил разгледан от експедиционния съвет, но той го намерил дотолкова невероятен, че го отдал на болната фантазия на човек, отровен от газовете на атмосферата, и като такъв бил приложен не към историята на експедицията, а към историята на болестта на Бертон.

Приложението даваше само тия сведения. Аз разбрах, че ядката на цялата работа е самият рапорт на Бертон — това, което е довело летеца до нервно сътресение. Повторно се захв да прегледам книгите и да търся „Малък апокриф“, но не можах да го намеря. Чувствувах се страшно уморен, та реших да отложат търсенето за другия ден и напуснах кабината. Когато минавах край алуминиевото стълбище, забелязах по стъпалата петна от светлина, която идеше отгоре. Значи, Сарториус, въпреки късния час, работеше още. Реших, че трябва да се видя с него.

На горния етаж беше малко по-топло. В широкия нисък коридор се усещаше слабо течение. Късовете хартия буйно трептяха над вентилационните отвори. Вратата на главната лаборатория беше направена от дебела плоча графитово стъкло в метална рамка. Отвътре стъклото беше затъмнено с някаква материя. Светлината идеше само от тесните прозорчета под тавана. Натиснах дръжката, но, както и очаквах, вратата беше заключена. Вътре беше тихо, от време на време се чуваше слаб звук, като пращане на газова лампа. Почуках — никакъв отговор.

— Сарториус! — извиках аз. — Доктор Сарториус! Това съм аз, новият, Келвин! Трябва да се видя с вас, моля ви се, отворете!

Слабо шумолене, сякаш някой стъпваше по смачкана хартия, и — отново тишина.

— Това съм аз, Келвин! Вие сте чували за мене! Долятах с „Прометей“ преди няколко часа! — виках аз, като приближавах устни до мястото, където вратата беше закрепена за касата. — Доктор Сарториус! Тук няма никого! Само аз съм! Отворете ми!...

Мълчание. След това — слабо шумолене. Няколко извънтявания, много ясни, сякаш някой редеше метални инструменти върху метален поднос. Изведнъж се вкамених. Дочух пъргаво и леко потропване на малки крачета. Сякаш в стаята тичаше дете. Може би... Може би пък някой вътре необикновено сръчно имитираше този звук, като барабанеше с пръсти по някаква празна кутия с много добър резонанс.

— Доктор Сарториус! — изревах аз. — Ще отворите ли, или не?

Никакъв отговор. Само отново този детски тропот и едновременно няколко бързи, едва доловими едри крачки, сякаш този човек вървеше на пръсти. Но ако вървеше, той не можеше

едновременно и да имитира вървене на дете. „Какво въпреки ме интересува тази работа!“ — помислих аз и като не можах да удържа яростта, която почваше да ме обладава, изкрещях:

— Доктор Сарториус! Не съм летял петнадесет месеца, за да ми разигравате комедия! Броя до десет! После ще изкъртя вратата!

Съмнявах се, че това ще ми се удаде.

Изстрелите на газовия пистолет не са много силни, но аз бях решил да изпълня заплахата си така или иначе дори ако се наложеше да потърся взривни вещества, каквито сигурно не липсваха в складовете. Казах си, че не бива да отстъпя; това значи, че не бива да играя все с тия белязани с печата на безумието карти, които положението ми пъха в ръцете.

Разнесе се шум, като че ли някой се бореше с някого или влачеше нещо, завесата отвътре се отмести малко, може би около половин метър, върху матовата, като че ли със скреж покрита врата падна висока сянка и най-после се чу леко прегракнал дискант:

— Ще отворя, но преди това трябва да ми обещаете, че няма да влезете вътре!

— Тогава за какъв дявол ще отваряте? — изкрещях аз.

— Аз ще изляза при вас.

— Добре, обещавам.

Чу се леко щракане на превъртян ключ, после тъмната сянка, която закриваше половината врата, се поотмести, отново оправи грижливо пердето, след това там се вършеха някакви сложни действия. Стори ми се, че някой влачи дървена масичка. Накрая вратата се откряна и Сарториус се измъкна в коридора. Той се изправи пред мене, като закриваше вратата. Беше извънредно висок и тънък. Под кремавия трикотажен комбинезон тялото му изглеждаше само от кости. Шията си беше увил с черна кърпа. На плещите му висеше широк работен халат, пообгорен от реактиви. Необикновено тясната си глава държеше леко наклонена встрани. Почти половината му лице беше закрито от огромни черни очила, така че не можех да видя очите му. Долната му челюст беше продълговата, устните дебели и синкави, ушите като че ли пострадали от измръзване, защото имаха същия неприятно син цвят. Беше небръснат. От лактите му висяха на връвчици защитни ръкавици от червена гума. Постояхме така известно време, като се гледахме с нескривана неприязън. Остатъците от коса

(той имаше вид на човек, който се е стригал сам и е заприличал в главата на таралеж) бяха с куршумен цвят. Небръснатата му брада — съвсем побеляла. Челото му беше обгоряло, като това на Снаут, но загарът свършваше рязко с хоризонтална линия някъде по средата му. На слънце навярно винаги носеше някаква шапка.

— Слушам — каза най-после той.

Струваше ми се, че не го интересува толкова какво ще му кажа, колкото се ослушва напрегнато зад себе си, и продължаваше да притиска гръб към стъклената врата. Известно време просто не знаех какво да му кажа, за да не изтъря някаква глупост.

— Казвам се Келвин, може да сте чували за мене — започнах аз. — Работех заедно с Гибарян.

Слабото му лице, прорязано от дълбоки вертикални бръчки — така трябва да е изглеждал и Дон Кихот, — не изразяваше абсолютно нищо. Черната изпъкнала пластинка на насочените му в мене очила ме затрудняваше безкрайно много да говоря.

— Научих се, че... Гибарян е мъртъв. — Гласът ми пресекна.

— Да. Слушам!...

Това прозвуча нетърпеливо.

— Самоубил ли се е?... Кой намери тялото му, вие или Снаут?

— Защо се обръщате към мене с този въпрос? Доктор Снаут не ви ли каза вече?

— Бих желал да чуя вие какво ще ми кажете по този въпрос.

— Вие психолог ли сте, доктор Келвин?

— Да. Какво от това?

— Научен работник?

— Е, да. Каква връзка има това с...

— Мислех, че сте детектив или полицаи. Сега е два и четиридесет, а вие, вместо да се постараете да се включите в научната работа на Станцията, което в края на краищата би било съвсем естествено, не само че така брутално се опитахте да нахълтате в лабораторията, но още и ме разпитвате, като че ли съм заподозрян в престъпление.

Овладях се с усилие, от което по челото ми изби пот.

— Вие сте заподозрян, доктор Сарториус! — изрекох аз със сподавен глас.

Искаше ми се да го нараня на всяка цена и затова добавих настървено:

— И вие много добре знаете това!

— Ако не си вземете думите назад и не ми се извините, ще се оплача против вас по радиопредавателя, Келвин!

— За какво да ви се извинявам? За това ли, че вместо да ме посрещнете и честно да ме въведете в това, което става тук, вие се заключвате и барикадирате в лабораторията?! Да не би съвсем да сте полудял! Всъщност какъв сте вие — учен или жалък страхливец! Какво? Не бихте ли ми отговорили?

Не помня вече какво още му накрещях, но той дори не трепна. Само по бледата му пореста кожа течаха едри капки пот. Внезапно разбрах — той изобщо не ме слушаше. С двете си ръце крепеше вратата, която леко се тресеше, сякаш някой напираше да излезе отвътре.

— Вървете си... моля ви... вървете си — изстена мъчително той с писклив глас. — Моля ви... за бога! Вървете си! Слезте долу, аз ще дойда, ще дойда, ще направя всичко, което поискате, но сега ви моля — вървете си!

В неговия глас имаше толкова мъка, че съвсем смаян машинално протегнах ръка да му помогна да задържи вратата, защото беше явно, че се бореше за това, но той нададе страхотен вик, сякаш се бях нахвърлил върху него с нож. Тогава започнах да отстъпвам гърбом, а той продължаваше да крещи с фалцета си: „Вървете си! Вървете си!“ или пък: „Връщам се вече, вече се връщам! Връщам се! Не! Не!“

После откrehна вратата и се втурна вътре. Стори ми се, че на височината на неговата гръд ми се мярна нещо златисто, подобно на лъскав диск. Сега от лабораторията долиташе глух шум, завесата на вратата отхвъркна в страни, грамадна висока сянка се мярна върху стъкления екран, завесата се върна на старото си място и повече нищо не се виждаше. Какво ставаше там?! Дочух тропот, лудата гоненица се прекъсна с пронизителен стъклен звън, а след това — детски глас, който се залива от смях...

Краката ми се разтрепераха. Изплашено се заоглеждах на всички страни. Настана тишина. Седнах на ниския пластмасов перваз на прозореца. Така прекарах около четвърт час, без да зная дали чакам нещо, или просто съм доведен до такава крайност, че не ми се ще дори

да стана. Главата ми направо щеше да се пръсне. Някъде нависоко се разнесе рязко скриптене и в същото време стана по-светло.

От мястото, където седях, се виждаше само част от кръглия коридор, който опасваше лабораторията. Тя се намираше на самия връх на Станцията, непосредствено под покривната броня, затова външните стени бяха вдлъбнати и наклонени, с прозорци, разположени през няколко метра като бойници. Клапите, които ги закриваха отвън, точно в тоя момент се вдигаха. Синият ден свършваше. През дебелия стъкла лумна ослепителен блясък. Всяка никелирана повърхност, всяка брава запламтя като малко слънце. Вратата на лабораторията — голямата плоча от грапаво стъкло — се разжари като отвор на пещ. Загледах се в посивелите си от тая прозрачна светлина ръце, които се бяха отпуснали на коленете ми. В дясната държах газовия пистолет. Нямах понятие кога и как съм го извадил от калъфа му. Прибрах го отново. Вече знаех, че никакво оръжие няма да ми помогне. Какво бих могъл да направя с него? Да разбия вратата? Да се вмъкна в лабораторията?

Станах. Залязващият в океана слънчев диск, приличен на водороден взрив, стрелна подире ми хоризонтален сноп лъчи, почти материални. Когато улучиха бузата ми (аз вече слизах надолу по стълбата), имах усещането, че ме докосва нажежен печат.

Като слязох до половината на стълбата, аз се размислих, върнах се горе и обиколих лабораторията. Както вече казах, коридорът я опасваше. След сто крачки се озовах от другата страна срещу съвсем същата стъклена врата. Не се и опитах да я отворя: знаех, че също е затворена.

Потърсих някакво прозорче в пластмасовата стена, дори каквато и да е пролукичка. Мисълта да издебна тайно Сарториус не ми се стори непристойна. Щеше ми се да свърша с предположенията и да узная истината, макар че не можех да си представя как ще ми се удаде това.

Дойде ми наум, че в лабораторните зали светлината влиза през покривните прозорци, които се намират в най-горната броня, и ако успея да изляза отвън, може би през тях ще мога да надзърна вътре. За тая цел трябваше да слеза долу за скафандър и кислороден апарат. Стоях на стълбата и се питах дали си струва да си играя с огъня. Много вероятно беше стъклата на горните прозорци да са матови, но

нищо друго не ми оставаше. Слязох на средния етаж. Трябваше да мина покрай радиостанцията. Вратата ѝ беше широко отворена. Снаут седеше в креслото, както го бях оставил, и спеше. Стъпките ми го събудиха, той трепна и отвори очи.

— Ало, Келвин! — обади се той с хрипкав глас. Аз мълчах.

— Е, какво, разбра ли нещо? — попита ме той.

— Нещичко — отговорих бавно. — Той не е сам.

Снаут изкриви уста.

— О! Това е вече нещо. Значи, има гости, а?

— Не разбирам защо не искате да ми кажете какво е това — подхвърлих сякаш случайно. — Та нали, като съм тук, все ще разбера рано или късно. За какво са тия тайни!

— Ще разбереш, когато и на тебе ти дойдат гости — каза той. Имаше вид на човек, който очаква нещо и много не му се приказва.

— Накъде си тръгнал? — подхвърли Снаут, когато се обърнах.

Не му отговорих.

Ракетната площадка беше в същото състояние, в каквото я бях оставил. На подиума стоеше моят опушен контейнер, широко отворен. Приблжих се до стойките със скафандрите, но внезапно ми се отця тая екскурзия по горната броня. Обърнах се и слязох по извитите стъпала долу в складовете.

Тесният коридор беше пълен с бутилки кислород и сандъци, натрупани един върху друг. Стените бяха направени от метал със синкав блясък.

Още няколко десетки крачки и под потона се показаха покритите с бял скреж тръби на хладилната инсталация. Продължих да вървя по тях. През някаква муфа, покрита с дебела пластмасова обвивка, те влизаха в едно херметически затворено помещение. Когато отворих тежката, дебела две педи, с гумена обшивка врата, лъхна ме пронизващ чак до мозъка на костите студ. Разтреперах се. От многото заснежени серпантини се спускаха ледени висулки. Тук имаше сандъци, покрити с тънък слой сняг; рафтовете до стените бяха пълни с консерви и с жълтеникави буци от някаква мазнина, опаковани в прозрачна пластмаса. В дъното бъчвовидният потон се снишаваше. Там висеше дебела завеса, по която блестяха ледени игли. Повдигнах я от единия край. На подставка от алуминиеви решетки лежеше нещо голямо, продълговато, покрито със сива материя. Повдигнах края и видях

вцепененото лице на Гибарян. Черната му коса, посивяла леко над челото, беше прилепнала към черепа. Адамовата ябълка стърчеше високо и разделяше шията му. Безжизнените очи гледаха право в тавана, в ъгъла на единия му клепач се беше събрала замръзнала капка вода. Студът така ме пронизваше, че едва успях да се сдържа да не затракам със зъби. Без да пускам савана, докоснах бузата му с другата си ръка. Имах чувството, че докосвам замръзнало дърво. Кожата беше грапава от космите, които я покриваха като черни точки. В извивката на устните беше застинал израз на неизмеримо, презрително търпение. Като пуснах края на покривалото, забелязах, че от другата страна на тялото се показват няколко черни продълговати мъниста или зърна фасул — от най-малките до най-големите. Замрях на мястото си.

Това бяха пръсти на голи крака, които, погледнати отдолу, приличаха на зърна. Яйцеобразните възглавнички на пръстите бяха леко разтворени. Под смачкания край на савана лежеше негърката.

Лежеше по лице, като да беше потънала в дълбок сън. Сантиметър по сантиметър отметнах изцяло плътното покривало. Главата ѝ се бе отпуснала върху извивката на черната ѝ масивна ръка. Косата ѝ беше черна, събрана в малки синкави кичурчета. Под лъскавата кожа на гърба ѝ напиреха прешлените на гръбначния стълб. Огромното тяло не даваше абсолютно никакъв признак на живот. Още веднъж погледнах босите ѝ стъпала и забелязах нещо съвсем необикновено: те не бяха сплескани от тежестта, която е трябвало да носят, нито дори загубели от ходенето боса. Бяха покрити със същата тънка и нежна кожа, която покриваше раменете и ръцете ѝ.

Проверих това си впечатление, като я докоснах, което извърших с голяма мъка, много по-трудно, отколкото се докосва мъртво тяло. Но в тоя миг стана нещо невероятно: това тяло, изложено на студ двадесет градуса под нулата, се оказа живо и се размърда. Тя изпъна крака си, както правят кучетата насън, щом някой хване лапата им.

„Тя ще замръзне тук!“ — помислих си аз, но тялото ѝ лежеше спокойно и не беше особено студено; аз още имах усещане в края на пръстите си от мекотата му при докосването. Оттеглих се заднишком зад завесата, спуснах я и се върнах в коридора. Там ми се видя дяволски горещо. Стълбището ме изведе в залата на ракетната площадка. Седнах на огънатия пръстеновиден парашут и обхванах главата си с ръце. Чувствувах се като пребит. Не знаех какво става с

мене. Бях смазан, мислите ми се плъзгаха надолу по някакъв ронлив сипей и заплашваха да паднат в пропастта. Изгубването на съзнание, дори самата смърт ми се сториха неизразима, непостижима милост.

Нямаше за какво да ходя при Снаут или при Сарториус. Не можех и да си въобразявам, че някой би могъл да свърже в едно цяло всичко, което преживях и видях, всичко, което докоснах със собствените си ръце. Единственото спасение, бягство, обяснение беше диагнозата, че съм луд. Да, сигурно съм полудял, и то веднага след пристигането ми на планетата. Навярно океанът е повлиял така върху мозъка ми — да преживявам халюцинации след халюцинации, а щом е така, не трябва да прахосвам сили в напразни опити да разгадавам загадки, които всъщност не съществуват, а да търся лекарска помощ, да се обадя по радиопредавателя на „Прометей“ или на някакъв друг космически кораб, да изпратя сигналите SOS.

И веднага стана нещо, което не очаквах: мисълта, че съм полудял, ме успокои.

Сега твърде добре разбирах думите на Снаут — ако се приеме, че изобщо съществува някакъв си Снаут и че някога съм разговарял с него; защото халюцинациите са могли да започнат много по-рано — кой знае дали още не съм на палубата на „Прометей“, поразен от внезапно мозъчно заболяване, а всичко, което преживях, не е плод на болния ми мозък? Но ако аз бях болен, значи, че бих могъл да оздравея, а това поне ми даваше надеждата, че ще бъда спасен, което по никакъв начин не можех да видя в заплетените кошмари на само няколко часовия престой на Соларис.

Налагаше се следователно преди всичко да проведе някакъв логично обмислен експеримент над самия себе си — *experimentum crucis*, който би ми показал А наистина ли съм полудял и съм жертва на видения, родени от собственото ми въображение, или въпреки цялата им абсурдност и невероятност моите преживявания са истински.

Размишлявах така и гледах металическата подставка, която поддържаше конструкцията на ракетната площадка. Това беше една стоманена мачта, която излизаше от стената, обшита с изпъкнали ламарини и боядисана в светлозелен цвят. На няколко места на около метър височина боята беше олющена — навярно бяха я остъргали ракетните влекачи, които се движеха тук. Пипнах желязото, затоплих го малко в ръката си, почуках по заобления край на предпазната плоча.

Нима привиденията могат да достигнат такава степен на реалност? Могат! — отговорих си сам; в края на краищата това беше моя специалност, разбихах от тия неща.

А може ли да се измисли такъв възлов експеримент? Отначало ми се видя невъзможно, защото моят болен мозък (ако наистина беше болен) щеше да произвежда всякакви илюзии, каквито поискам от него. Та нали не само когато сме болни, но и при най-нормален сън се случва да разговаряме с хора, които наяве не познаваме, да задаваме въпроси на тия сънувани лица, да чуваме техните отговори; при това — макар че тия лица всъщност са само плод на нашата собствена психика, нещо като временно обособени нейни псевдосамостоятелни части, ние не знаем какво ще ни кажат, докато не ни заговорят в тоя сън. А всъщност това са думи, сътворени от оная обособена част на нашия собствен ум и следователно би трябвало да ги знаем още в момента, когато сме ги измислили, за да ги сложим в устата на фиктивната фигура. Следователно, каквото и да запланувам и реализирам, винаги бих могъл да си кажа, че съм постъпил точно така, както се постъпва насън. В действителност може да няма никакъв Снаут и никакъв Сарториус, поради това беше безсмислено да им задавам каквито и да било въпроси.

Помислих си, че мога да взема някакво лекарство, някакво силно действащо средство, например опиум или нещо друго, което предизвиква халюцинации и цветни видения. Преживяването на такива феномени би доказало, че средството, което съм взел, действително съществува и представлява част от материалната действителност, която ме обкръжава. Но и това — продължих да размишлявам аз — не може да представлява истинският ключов експеримент, понеже щях да зная какво въздействие има лекарството (което сам щях да избира); следователно би могло да излезе така, че както вземането на това лекарство, така и ефектите, предизвикани от него, биха могли да бъдат също плод на въображението ми.

Струваше ми се вече, че се намирам в омагьосания кръг на умопобъркването и няма да ми се удаде да се измъкна от него. Нали не може да се мисли другояче освен с мозъка, не можеш да излезеш извън самия себе си, за да провериш дали са нормални процесите в твоя организъм! Изведнъж ме осени една мисъл — колкото проста, толкова и сполучлива.

Скочих от купчината смачкани парашути и хукнах право в радиостанцията. Там нямаше никого. Мимоходом погледнах електрическият часовник на стената. Настъпваше четвъртият час от нощта, от условната нощ на Станцията, защото навън цареше червеният изгрев. Включих бързо апаратурата за радиовръзка с далечен обсег и докато чаках да се нагреят лампите, още веднъж повторих мислено всички подробности на експеримента.

Не помнех какъв беше сигналът на автоматичната станция на сателоида, който обикаля около Соларис, но го намерих в таблицата, която висеше над главния пулт. Дадох сигнал с морзовата азбука и след осем секунди отговориха. Сателоидът или по-точно неговият електронен мозък се обади чрез ритмично повтарян сигнал.

Тогава поисках да ми предаде с точност до петия десетичен знак кои меридиани от звездния купол на Галактиката пресича той в промеждутък от двадесет и две секунди, като се върти около Соларис.

После седнах и зачаках отговора. След десет минути той дойде. Откъснах книжната лента с напечатания резултат и като я скрих в чекмеджето (пазех се да не я погледна дори с крайчеца на окото си), донесох от библиотеката огромна карта на небето, логаритмични таблици, справочник за денонощното движение на сателита и няколко помощни книги, след което започнах да търся отговор на същия въпрос. Почти цял час мина, докато съставя уравненията. Не помня откога не бях изчислявал така, навярно още от студентските си години, на изпита по практическа астрономия. Изчисленията си правех на големия калкулатор на Станцията. Моите разсъждения бяха приблизително такива: от картите на небето би трябвало да получа цифри, които малко ще се различават от данните, изпратени ми от сателоида. Ще се различават, защото сателоидът е подчинен на много сложни пертурбации, предизвикани от влиянието на гравитационните сили на Соларис, на неговите две слънца, които обикалят едно около друго, а също така и от местните изменения в притеглянето, на които влияе океанът. Когато получа два реда цифри — получените от сателоида и изчисленияте теоретично въз основа на картата на небето, — аз ще нанеса в моите изчисления поправки. Тогава двата групови резултата трябва да се покрият до четвъртия десетичен знак. Отклонения може да има само в петия поради непредвидената дейност на океана. Дори ако цифрите, които съм получил от сателоида, не са

действителни, а само плод на моя болен мозък, те и без това няма да се покрият с другата редица цифрови данни. Защото може мозъкът ми да е болен, но той в никакъв случай не би бил в състояние да направи изчисленията, които ще направи големият калкулатор на Станцията. Това би изисквало много месеци време. А ако цифрите се съвпаднат — значи, че големият калкулатор наистина съществува и в действителност съм си послужил с него, а не само въображаемо.

Ръцете ми трепереха, когато вземах от чекмеджето книжната лента на телеграфа и я слагах до другата, по-широката, която бях получил от калкулатора. Двете редици цифри си съвпадаха, както предполагах, до четвъртия знак. Разлики имаше само в петия.

Скрих всички книжа в чекмеджето. Значи, калкулаторът съществуваше независимо от мене, от това следваше, че Станцията действително съществува, както и всичко, което се намира в нея.

Вече смятах да затворя чекмеджето, когато забелязах снопче листчета, изпълнени с нервни изчисления. Аз ги измъкнах и от пръв поглед разбрах, че някой вече е правил подобен експеримент. Разликата беше само в това, че вместо данните да бъдат взети според звездния купол, той е поискал от сателоида албедото на Соларис в промеждутъци от четиридесет секунди.

Не бях умопобъркан. Угасна и последният лъч надежда. Изключих предавателя, изпих остатъка от бульона в термоса и отидох да спя.

ХАРЕЙ

Бях правил изчисленията с някакво мълчаливо настървение и само то ме държеше на крака. Бях толкова затъпял от умора, че не успях да откача от стената леглото в кабината и вместо да освободя горните куки, задърпах облегалката и цялата постеля се събори върху мене. Когато най-сетне свалих леглото, хвърлих дрехите и бельото си на пода и паднах полумъртъв върху възглавницата. Дори нея не надух както трябва. Заспах, без да загася лампата и без да зная кога. Когато отворих очи, имах чувството, че съм спал само няколко минути. Стаята плуваше в мъгливо червеникаво сияние. Беше прохладно и приятно. Срещу леглото, под прозореца, засенен само до половината с перде, в светлината на червеното слънце някой седеше на стола. Това беше Харей с бяла плажна рокля, кръстосала крак върху крак, боса. Тъмната ѝ коса беше сресана назад, тънката материя се беше опънала на гърдите ѝ и тя ме гледаше неподвижно изпод черните си мигли, отпуснала загорелите си до лактите ръце. Аз я разглеждах дълго, съвършено спокойно. Първата ми мисъл беше: „Колко е хубаво да имаш такъв сън, в който знаеш, че сънуваш!“ Въпреки това бих предпочел да изчезне. Затворих очи и започнах с все сила да желая това, но когато ги отворих, тя беше на същото място. Устните си беше свила посвоему, сякаш се кани да свирне, но в погледа ѝ нямаше и следа от усмивка.

Припомних си всичко, което бях мислил за сънищата предишната вечер, преди да заспя. Тя изглеждаше точно такава, каквато я бях видял за последен път жива, а тогава тя беше на деветнадесет години; сега би трябвало да бъде на двадесет и девет, но, естествено, съвсем не се бе изменила — мъртвите остават млади. Очите ѝ бяха все същите, учудващи се на всичко очи — тя ме гледаше. „Ще запокитя нещо отгоре ѝ“ — помислих аз, но макар това да беше само сън, не можах да се реша.

— Горкичката ми, моя малка — казах аз, — дошла си да ме видиш, нали?

Малко се поизплаших, защото гласът ми прозвуча съвсем като истински, а цялата стая и Харей — всичко отведнъж стана толкова реално, че повече не можеше да бъде.

Колко изразителен сън, не само че е цветен, но тук, на пода, виждам много неща, които вчера дори не забелязах, като си лягах. „Когато се събудя — помислих си, — ще мога да проверя наистина ли ги има в стаята, или са съновидения като Харей.“

— Дълго ли смяташ да седиш така? — попитах я аз и забелязах, че говоря тихо, сякаш се боя да не ме чуе някой; като че някой може да подслушва какво се говори в сънищата!

През това време слънцето вече се бе поиздигнало. „Е — помислих си аз, — това е отлично! Легнах си да спя през червения ден, след това трябваше да дойде синият и едва после — следващият червен ден. Не е възможно да съм спал непрекъснато петнадесет часа!“

Аз се успокоих и внимателно заразглеждах Харей. Тя беше осветена откъм гърба; един лъч се промъкваше през пролуката на пердето и позлатяваше кадифения пух по лявата ѝ буза, а ресниците хвърляха дълга сянка върху лицето ѝ. Беше прелестна. „Боже мой — помислих си изведнъж, — колко точни наблюдения имам дори насън — и движението на слънцето забелязвам, и това, че си има прекрасната трапчинка там, където никой друг я няма — малко по-долу от ъгъла на удивените ѝ устни.“ Все пак предпочитах всичко това да свърши. Та нали, така или иначе, трябва да се заловя за някаква работа. Стиснах клепачи и се помъчих да се събудя, когато неочаквано долових някакво скриптене. Веднага отворих очи. Тя беше седнала до мене на леглото и ме гледаше сериозно. Аз ѝ се усмихнах, тя също ми се усмихна и се наведе над мене. Първата ни целувка беше съвсем въздушна, лека, като че бяхме две деца. Целувах я дълго. „Нима бива да се изкориства така сънят?“ — помислих си аз. Подобно нещо не беше ми се случвало никога по-рано. Все още нищо не си говорехме. Лежахме възник. Когато тя повдигна глава, можах да зърна малките ѝ ноздри. Те бяха винаги барометър за нейните преживявания; с върха на пръстите си докоснах ушите ѝ, порозовели от целувките. Не знаех това ли ме толкова обезпокои; непрекъснато си казвах, че всичко е сън, но сърцето ми се свиваше.

Приготвих се да стана от леглото; очаквах, че не ще мога да направя това, понеже насън много често не сме в състояние да

командуваме собствените си движения. Тялото ни в такъв случай е като парализирано или просто отсъствува — по-скоро разчитах, че поради това ми намерение ще се събудя. Не се събудих обаче. Само седнах на леглото, със спуснати на пода крака. „Няма как, трябва всичко да досънувам докрай“ — помислих аз, но хубавото ми настроение изчезна без следа. Страхувах се. — Какво искаш от мене? — попитах аз. Гласът ми беше охрипнал и трябваше да се закашлям.

По навик потърсих с босите си крака домашните чехли, но докато си спомня, че тук нямам никакви чехли, така ударих пръста си, че извиках от болка. „Е, сега ще се свърши!“ — помислих с чувство на удовлетворение. Но пак нищо не се промени. Харей се отмести, когато сядах на леглото. Тя се облегна с гръб на таблата му. Роклята на гърдите ѝ потрепваше леко в такт с тупкащото ѝ сърце. Тя ме разглеждаше със спокоен интерес. Реших, че ще е най-хубаво да се изкъпя, но пак си помислих, че къпането насън едва ли може да ме събуди...

Попитах я:

— Как дойде тук?

Тя взе ръката ми и започна да я подхвърля по стар навик, подгъваше връхчетата на пръстите ми и ги стискаше. После каза:

— Не зная. Лошо ли е това?

А гласът ѝ беше същият, нисък, с тон на разсеяност. Тя винаги говореше така, сякаш не мислеше много върху казаните думи, а е заета с нещо друго.

— Някой... видя ли те?

— Не зная. Дойдох както обикновено. Има ли значение това, Крис?

Тя продължаваше да си играе с ръката ми, но лицето ѝ вече не вземаше никакво участие в това. Намръщи се.

— Харей?...

— Какво, мили?

— Как узна къде съм?

Това я накара да се позамисли. Когато се усмихваше — а имаше толкова тъмночервени устни, че като ядеше вишни, цветът им не се променяше, — се показваха белите връхчета на зъбите ѝ.

— Нямам понятие. Това е смешно, нали? Ти спеше, като влязох, и не се събуди. Не исках да те будя, защото си сръдлив. Сръдлив и

скучен — и в такт с тия думи тя енергично подхвърли ръката ми.

— Ходи ли долу?

— Ходих. Избягах оттам, много е студено.

Тя пусна ръката ми. Наклони се закачливо на една страна и отметна главата си така, че цялата ѝ коса падна от едната страна, и ме погледна с оная полуусмивка, която бе престанала да ме дразни едва когато я бях обикнал.

— Но нали... Харей... нали... — мънках аз.

Наведох се над нея и повдигнах късия ръкав на роклята ѝ. Току над подобния на цветче белег от ваксинация против едра шарка се червенееше следа от убождане. Макар и да очаквах това (тъй като съвсем инстинктивно се мъчех да намеря някаква логика в невъзможното), притъмня ми пред очите. Докоснах с пръст тази раничка от инжекцията, която после ми се бе присънвала години наред, та с мъчителен стон се будех върху раздърпаната постеля, винаги в една и съща поза, превит на две, както тя лежеше, когато я намерих вече почти изстинала. Защото насън се мъчех да направя това, което беше извършила тя, сякаш по тоя начин исках да умилоствя нейната памет или да бъда с нея в тия последни минути, когато вече е почувствувала действието на инжекцията и трябва да се е страхувала... Та тя се боеше дори от обикновена драскотина, не можеше да понася болка, нито да гледа кръв, а внезапно извърши такова страшно нещо, като ми остави само пет думи в бележка, адресирана до мене. Аз винаги държах тая бележка между книгата си, носех я при себе си, изпомачкана, протрита по прегънките, няхах сили да се разделя с нея — хиляди пъти се бях връщал към тоя момент, в който тя я бе написала, и към това, което е почувствувала точно тогава. Втълпявах си, че е искала да направи това на шега и за да ме изплаши, но случайно дозата се е оказала твърде голяма; всички ме убеждаваха, че е било точно така, че това е било просто моментно решение, предизвикано от депресия, от внезапна депресия. Те обаче не знаеха какво ѝ бях заявил пет дни преди да посегне на живота си и че за да я засегна по-дълбоко, бях започнал да събирам нещата си, а тя точно в момента, когато ги опаковах, ми бе казала съвсем спокойно: — Знаеш ли какво означава това?

Аз се престорих, че не разбирам, макар отлично да знаех какво иска да ми каже. Смятах я за страхливка и ѝ казах това. А сега тя

лежеше пряко на леглото и ме гледаше внимателно, сякаш не знаеше, че аз съм я убил. Стаята беше почервеняла от слънцето, косата ѝ блестеше. Харей погледна косо към рамото си, а когато отпуснах ръката си, тя сложи върху нея своята хладна и гладка буза.

— Харей — изхриптах аз, — това е невъзможно!

— Стига!

Очите ѝ бяха притворени, видях как потрепват под спуснатите клепачи, черните ѝ мигли докосваха бузите.

— Харей, къде сме ние?

— У дома.

— Къде е това?

Тя за миг отвори очи и пак ги затвори. Погъделичка с миглите си ръката ми.

— Крис!

— Какво?

— Хубаво ми е.

Стоях наведен над нея, без да мърдам. Вдигнах глава и в огледалото на умивалника видях част от леглото, разрошените коси на Харей и моите голи колене. Придърпах със стъпалото си един от полустопените инструменти, които се търкаляха по пода, и го вдигнах със свободната си ръка. Върхът му беше остър. Допрях го до кожата си, току над мястото, където розовееше малък полукръгъл белег, и го забих в тялото си. Усетих остра болка. Гледах как кръвта тече, плъзга се на големи капки по крака ми и тихо капе на пода.

Всичко беше напразно. Страхотните мисли, които бръмчаха в главата ми, ставаха все по-отчетливи. Вече не си казвах: „Това е сън“, а сега мислех: „Трябва да се защитавам!“ Погледнах босите ѝ крака, посегнах към тях, леко повдигнах розовата ѝ пета и прекарах пръсти по кожата на стъпалото.

Тя беше нежна като на новородено.

Сега вече сигурно знаех, че това не е Харей — и почти бях уверен, че тя самата не го знае.

Босото краче се помръдна в ръката ми, в тъмночервените устни на Харей напираше безмълвен смях.

— Къде са нещата ти? — попитах аз и веднага съжалих за това.

— Моите неща?

— Какво, да не би да имаш само тая рокля?

Сега вече това беше игра. Нарочно исках да се държа небрежно и съвсем обикновено, като да сме се разделили вчера или по-точно, като да не сме се разделяли никога. Тя стана и с познато леко и пъргаво движение оправи полата си. Думите ми я заинтригуваха, макар да не каза нищо. За пръв път обгърна всичко наоколо с делови, търсещ поглед и се обърна към мене явно учудена.

— Не зная... — каза безпомощно тя — изглежда, че са в гардероба? — добави после и откряна вратата.

— Не, там има само комбинециони — отвърнах аз. Намерих при умивалника електрическа самобръсначка и започнах да се бръсна. При това гледах да не стоя с гръб към девойката, която и да беше тя.

Тя се разхождаше из кабината, надничаше във всички ъгли, погледна през прозореца, накрая се приближи до мене и каза:

— Крис, имам чувството, че нещо се е случило!

Тя млъкна. Чаках да продължи, самобръсначката в ръката ми беше изключена.

— Като че нещо съм забравила... сякаш много съм забравила... Зная... помня само тебе... и... и нищо повече.

Слушах това и се стараех да владея собственото си лице.

— Дали не съм била... болна?

— Да, това може да се нарече и така. Вярно, ти беше болна известно време.

— Аха. Това навярно е от болестта.

Тя се успокои и дори поразведри. Нямам думи да разкажа какво преживявах в тоя миг. Когато млъкеше, ходеше, сядаше или се усмихваше, впечатлението, че пред мен е Харей, беше по-силно от разкъсващото ме безпокойство. После отново ми се струваше, че това е някаква друга Харей, опростена, сведена само до някакви характерни за нея обръщания, жестове, движения. Тя се приближи съвсем близо до мене, опря свито юмруче на гърдите под брадата ми и ме попита:

— Как сме? Добре или зле?

— Не може да се желае по-добре!

Тя се усмихна леко.

— Щом така казваш, значи, че е по-скоро зле.

— Но защо, Харей, мила? Сега трябва да изляза — изрекох бързо. — Ще ме почакаш, нали? А може би... си гладна? — добавих аз, понеже сам изведнъж почувствах глад.

— Гладна? Не.

Тя тръсна силно глава.

— Да те чакам ли? Дълго ли?

— Само един час... — започнах, но тя ме прекъсна.

— Ще дойда с тебе.

— Не можеш да дойдеш с мене, защото трябва да работя.

— Ще дойда.

Това беше съвсем друга Харей: оная, предишната никога не се натрапваше. Никога. — Мило дете, но това е невъзможно...

Гледаше ме отдолу нагоре, после изведнъж ме хвана за ръката. Помилвах я по ръката и рамото. То беше заоблено и топло. Не исках да я галя, но го правех. Тялото ми я познаваше, искаше я, влечеше ме към нея въпреки разума, логиката и страха.

Като се помъчих на всяка цена да запазя самообладание, повторих:

— Харей, това е невъзможно. Трябва да останеш тук.

— Не.

Как прозвуча това!

— Защо?

— Н... не зная!

Тя се огледа и пак повдигна очи към мене.

— Не мога — каза съвсем тихо.

— Но защо?

— Не зная. Не мога. Струва ми се... струва ми се... Тя явно търсеше отговор в себе си и когато го намери, съобщи го като откритие:

— Струва ми се, че трябва... непрекъснато да те виждам.

Деловата интонация на тия думи отне смисъла им на израз на чувства. Под това впечатление прегръдката ми, в която я държах, внезапно се промени — макар външно нищо да не беше се изменило — сега тя стоеше в обятията ми; гледах я в очите и започнах да извивам ръцете й назад. Това движение извършвах отначало несъзнателно, но постепенно придоби смисъл, насочи ме към някаква определена цел. Вече започнах да търся с очи в стаята нещо, с което да я вържа.

Но след като се чукнаха леко един в друг зад гърба й, нейните лакти с такава сила се извиха напред, че бяха напразни всичките ми

усилия. Борих се може би секунда. Дори атлет, превит назад като нея, който едва опира в пода само края на стъпалата си, не би могъл да се освободи, но тя с лице, което не вземаше участие във всичко това, слабо, неуверено усмихната, разкъса обръча на ръцете ми, изправи се и отпусна ръце.

Очите ѝ продължаваха да ме наблюдават със същия спокоен интерес, както в началото, когато се събудих. Сякаш тя изобщо не беше обърнала внимание на моето отчаяно усилие да я вържа, когато изпаднах в паника. Сега стоеше пасивна и като че ли чакаше нещо — едновременно равнодушна, съсредоточена и малко поучудена от всичко.

Ръцете ми сами се отпуснаха. Оставих я сред стаята и се приближих до поличката над умивалника. Чувствувах, че са ме хванали в невъобразимо ужасна клопка и търсех изход, като се спирах на все по-безогледни средства. Ако някой ме попиташе какво става с мене, какво означава всичко това, не бих могъл да му кажа нито дума, но вече си давах сметка, че това, което става в Станцията с всички ни, представлява нещо цялостно, колкото страшно, толкова и необяснимо. Но в тоя миг аз не мислех за това. Мъчех се да намеря някакъв трик, някакъв фокус, който би ми дал възможност да избягам. Без да гледам Харей, чувствувах погледа ѝ. Над поличката в стената имаше малка подвижна аптечка. Бегло погледнах съдържанието ѝ. Намерих лекарство за сън и пуснах четири таблетки — максималната доза! — в една чаша вода. Дори не се стараех да се крия от Харей. Не мога да кажа защо. Не мислех за това. Напълних чашата с гореща вода, почаках таблетките да се разтворят и се приближих до Харей, която продължаваше да стои наред стаята.

— Сърдиш ли се? — попита тихо тя.

— Не. Изпий това.

Не зная защо, аз се надявах, че ще ме послуша. И наистина, без да ми възрази, тя взе чашата от ръката ми и на един път изпи цялото ѝ съдържание. Оставих празната чаша на масичката и седнах в ъгъла между гардероба и библиотечната етажерка. Харей бавно се приближи до мен и седна на пода до фотьойла, както бе правила много пъти, като подвиг крака под себе си и с добре познатото ми движение отметна косата си назад. Макар изобщо вече да не вярвах, че е тя, винаги, когато я разпознавах в тия малки привички, нещо ме стисваше за

гърлото. Това беше неясно и страшно. Най-страшното беше, че и аз трябваше да се държа фалшиво, като си давам вид, че я вземам за Харей. Но нали и самата тя се смяташе за Харей и по свое разбиране не действуваше коварно. Не зная как се замислих върху това, но беше точно така, съвсем сигурно, ако изобщо още можеше да съществува нещо сигурно.

Седях, а момичето се беше облегнало на коленете ми, косата ѝ гъделичкаше ръката ми; стояхме така, почти неподвижни. Няколко пъти поглеждах стрелките на часовника. Беше минал половин час и действието на сънотворното средство би трябвало да се прояви. Харей тихо промълви нещо.

— Какво казваш? — попитах аз, но тя не ми отговори.

Приех това като признак на заспиване, макар, честно казано, в дъното на душата си да се съмнявах, че лекарството ще свърши някаква работа. Защо? И на този въпрос не бих могъл да си отговоря. Може би защото моята хитрина беше съвсем плитка.

Главата ѝ бавно се отпусна на коленете ми, тъмната ѝ коса съвсем ги покри. Тя дишаше равномерно, както диша човек, който спи. Наведох се, за да я пренеса в леглото, но изведнъж, без да отвори очи, тя ме хвана леко за косата и избухна в остър смях.

Аз се вцепених, а тя просто примираше от смях. През тънките цепнатини на присвитите си очи ме следеше с изражение едновременно и наивно, и хитро. Аз стоях неестествено неподвижно, оглупял и безпомощен, а Харей още веднъж се изсмя, притисна страната си до ръката ми и затихна.

— Защо се смееш? — попитах аз сухо. Същият израз на малко тревожно замисляне отново се появи на лицето ѝ. Виждах, че иска да бъде честна. Чукна с пръстче малкия си нос и най-после каза с въздишка:

— И аз не зная. — В тия думи имаше искрено удивление. — Държа се като ненормална, нали? — започна тя. — Така ми се случва понякога, знаеш... но и ти си също един добър, стоиш надут като... като Пелвис...

— Като кого? — попитах аз, защото ми се стори, че не съм чул добре.

— Като Пелвис, нали го знаеш, оня, дебелия...

В никакъв случай Харей не можеше да познава Пелвис, дори не би могла да чуе от мене нещо за него по простата причина, че той се върна от космическа експедиция цели три години след нейната смърт. Дотогава аз също не го познавах и не знаех, че като ръководи събранията в Института, има непоносимия навик да ги разтяга до безкрайност. Впрочем той се наричаше Пелле Вилис, оттук произлезе и прякорът му, който преди неговото връщане също не беше известен.

Харей опря лактите си на коленете ми и ме загледа в лицето. Аз сложих ръце върху раменете ѝ и бавно ги придвижих към плещите ѝ така, че те почти се склучиха около пулсиращата ѝ шия. Това в края на краищата би могло да се сметне за милувка и ако съдех по погледа ѝ, тя не го разбираше другояче. Всъщност аз исках да се убедя, че тялото ѝ е обикновено, топло, човешко тяло и че под мускулите има кости, стави. Като гледах спокойните ѝ очи, обхвана ме страшно желание силно да стисна пръсти. И те вече се свиваха, когато внезапно си спомних окървавените ръце на Снаут и я пуснах.

— Как ме гледаш ти... — каза тя спокойно. Сърцето ми биеше така, че не бях в състояние да се обадя. За миг притворих клепачи.

Изведнъж ми хрумна цял нов план за действие, от начало до край, с всичките му подробности. Без да губя секунда, станах от леглото.

— Трябва вече да вървя, Харей — казах, — а ако ти непременно искаш, ела с мене.

— Добре. Тя скочи.

— Защо си боса? — попитах, като се приближих до шкафа и извадих оттам два разноцветни комбинезона — за себе си и за нея.

— Не зная, навярно някъде съм захвърлила обувките си — промълви тя неуверено. Оставих това да мине незабелязано край ушите ми.

— С рокля не можеш да облечеш това, ще трябва да я съблечеш.

— Комбинезон? Че за какво ми е? — попита тя и веднага започна да се съблича, но тук изникна още един чудноват факт. Роклята ѝ не можеше да се съблече, защото никъде не беше закопчана. Червените копчета по средата служеха като украшение. Харей смутено се усмихна. Престорих се, че приемам този странен факт като най-обикновеното нещо в света и с взет от пода инструмент, който приличаше на малък хирургически нож, разпорих роклята на гърба,

там, където свършваше деколтето. Сега вече можеше да се съблече през главата. Комбинезонът ѝ беше малко голям.

— Ще летим ли? Но и ти, нали? — питаше ме тя, когато, вече облечени, излизахме от стаята. Аз само кимнах с глава. Много се страхувах да не срещнем Снаут, но коридорът, който водеше към летището, беше празен, а вратата към радиостанцията, край която минахме, беше затворена.

В станцията продължаваше да цари мъртва тишина. Харей с интерес гледаше как с малка електрическа количка карам ракетата от средния хангар до мястото за излитане.

Проверих поред изправността и микрореактора, дистанционното управление на кормилата и дюзите, после с помощта на стартовата количка прехвърлих ракетата върху кръглата плоскост на стартовия диск под фунията на централния купол, като предварително магнах оттам моя празен контейнер.

Това беше малка ракета за поддържане връзка между Станцията и сателоида, употребявана за пренасяне на материали. Хора можеха да ползват ракетата само в изключителни случаи, тъй като тя не можеше да се отваря отвътре. Именно това исках да използвам и то представляваше основната идея на моя план. Естествено аз няхах намерение да пусна в движение ракетата, но върших всичко с най-голямо внимание и точност, като че ли наистина се готвех за летене. Харей, която толкова пъти ме беше съпровождала в моите обиколки, до известна степен беше запозната с тия работи. Проверих още веднъж състоянието на вътрешната климатична инсталация и кислородната апаратура, пуснах ги в действие и щом контролните лампи светнаха при включването на главната верига, излязох от тясната кабина и я посочих на Харей, която стоеше до стълбичката:

— Влизай!

— А ти?

— Аз ще вляза след тебе. Трябва да затворя след нас люка.

Бях сигурен, че не е забелязала хитрината ми. Когато влезе по стълбичката вътре, веднага пъгнах през отвора главата си и я попитах удобно ли се е разположила. Щом дочух от тясната кабина нейното приглушено „Да!“, аз се дръпнах назад и със силен замах затръшнах люка. С две бързи движения втигнах резетата до крайно положение и с

пригответия предварително ключ започнах бързо да донавивам болтовете, закрепени във вдлъбнатините на обшивката.

Заострената пура стоеше изправена, като че ли наистина ще полети след миг в небесното пространство. Аз знаех, че няма нищо опасно за живота на затворената вътре Харей. В ракетата имаше достатъчно кислород, дори и известно количество провизии, впрочем аз съвсем нямах намерение да я държа там вечно.

Исках на всяка цена да се сдобия с няколко часа свободно време, за да изготвя спокойно плана за бъдещата си дейност и да се свържа със Снаут, сега вече на равноправни начала.

Когато дозатяха последния болт, усетих, че металната чаша, в която беше изправена ракетата, издигната само на три малки стъпала, излеко потреперва, но си помислих, че аз съм разлюлял тая стоманена маса, защото работя с размах с огромния ключ.

Щом обаче се отдалечих на няколко крачки, станах свидетел на зрелище, което не бих желал да видя още веднъж!

Ракетата започна да подскача, подхвърляна от серия удари, които идваха от вътрешността, но какви удари! Ако на мястото на чернокосото стройно момиче вътре имаше могъщ стоманен робот, дори той навярно не би могъл да предизвика такова конвулсивно треперене на тая осемтонна стоманена маса!

Отраженията на лампите на летището по полированата повърхност на ракетата непрекъснато се изменяха и трептяха.

Впрочем аз не чувах никакви удари, от вътрешността на ракетата не идваше никакъв звук. Само широко разклонените основи на конструкцията, в която стоеше ракетата, изгубиха яснотата на контурите си, завибрираха като струни.

Скоростта на тия трептения беше такава, че аз се уплаших за здравината на обшивката. С разтреперани ръце дозатегнах последната гайка, захвърлих ключа и скочих от стълбичката. Като се оттеглих бавно назад, забелязах, че болтовете на амортизаторите, разчетени единствено на постоянен натиск, заиграха в гнездата си. Стори ми се, че бронираната обшивка губи постоянния си блясък. Като луд подскочих към пулта за управление от разстояние и с двете си ръце блъснах нагоре лоста за раздвижване на реактора и за връзка. Тогава от говорителя, който се свързва с вътрешността на ракетата, се чу страхотен звук, нещо средно между скимтене и писък, който по нищо

не приличаше на човешки глас. И все пак можах да доловя в него повтарящото се като от тревожна сирена: „Крис! Крис! Крис!“

Впрочем аз не чувах това ясно. От двете ми ръце, ударени на няколко пъти и изподрани при бързането, течеше кръв, но аз бясно и хаотично се стремях да задвижа ракетата. Възсинкав блясък трепна върху стената. От стартовия диск излетяха кълба прах, последва сноп искри и над всички звуци задоминира високо провлечено фучене. Ракетата се издигна върху трите езика от пламък, които се сляха в огнен стълб, и като оставяше зад себе си пламтяща диря, изхвъркна през изходната фуния. Отворът веднага се затвори, автоматично включващите се вентилатори започнаха да прочистват въздуха в помещението, където се кълбеше непоносим дим. Не можех да се опомня от всичко това. Опрял ръце на пулта, с лице, което пареше като жив огън, с разчорлена коса, обгорена от пламъците, жадно гълтах въздуха, пълен с миризма на изгоряло и с характерния мирис на йонизацията, близък до тоя на озона. Макар и да затворих инстинктивно очи в момента на излитането, все пак пламъците ме ослепиха. Известно време виждах само черни, червени и жълти кръгове. Постепенно те се разнесоха. Димът, прахът и мъглата изчезваха в могъщите гърла на вентилационните тръби. Първото нещо, което можах да забележа, беше зеленикаво осветеният радарен екран. Започнах да диря ракетата, като маневрирах с търсеща антена. Когато успях да я намеря, тя беше вече извън атмосферата. В живота си никога не бях пускал ракета по такъв сляп и безумен начин, без да зная каква скорост да й дам, нито в каква посока да я насоча. Реших, че ще е най-добре, ако я въведа в кръгова орбита около Соларис, на височина около хиляда километра. Тогава бих могъл да изключа двигателите, тъй като те работеха твърде дълго и не бях сигурен, че няма да настъпи някаква неочаквана катастрофа. Хилядокилометровата орбита беше — както се уверих от таблицата — стационарна. И тя, което си е право, нищо не гарантираше, но това беше просто единственият изход, който видях в момента.

Нямах кураж да включа говорителя, който изключих веднага след излитането на ракетата. По-скоро бих направил всичко, за да не чуя повторно този страхотен глас, в който нямаше абсолютно нищо човешко. Всички подобия изчезнаха — това можех вече да кажа — и зад подобие то на лицето на Харей започна да прозира другото,

истинското, при което възможността за умопобъркване наистина ставаше освобождение.

Беше един часът, когато напуснах летището.

„МАЛКИЯТ АПОКРИФ“

Кожата на лицето и ръцете ми беше обгорена. Спомних си, че когато търсех приспивателно за Харей (сега бих се подигравал с наивността си, само да можех), забелязах в аптечката някаква тубичка с крем против изгаряне. Тръгнах към стаята си, за да го потърся. Отворих вратата и през червената светлина на залеза забелязах, че някой е седнал във фотьойла, до който преди това на пода се беше свила Харей. Страх ме парализира, понечих да се дръпна назад и да избягам. Това продължи някаква част от секундата. Седналият вдигна глава. Беше Снаут. Той седеше с гръб към вратата, праметнал крак върху крак, и прелистваше някакви книжа. (Беше със същите работни панталони, изгорени от химикали.) Папката с книжата се намираше на малката масичка до него. Като ме видя, той остави книжата и известно време ме гледа мрачно над спуснатите на върха на носа му очила.

Без да кажа дума, отидох до умивалника, извадих от аптечката полутечния крем и започнах да мажа най-силно изгорените места по челото и бузите си. За щастие не бях много подпухнал. Няколкото поголеми мехура по слепите ми очи и бузите пробих със стерилна игла за инжекции и изстисках течността от тях. После залепих на лицето си две парчета влажна марля. През цялото време Снаут ме наблюдаваше с интерес. Не му обръщах внимание. Когато свърших с тия манипулации (а лицето ми гореше все по-силно), седнах в другия фотьойл. Преди това трябваше да махна оттам роклята на Харей. Тя беше най-обикновена рокля, като се изключи историята с копчетата, каквито нямаше.

Снаут следеше критично движенията ми, скръстил ръце върху острото си коляно.

— Е, какво, да си поприказваме ли? — обърна се той към мен, докато сядях.

Не му отговорих. Продължавах да притискам марлята, която почна да се смъква по бузата ми.

— Дойдоха ни гости, а?

— Да — отговорих тихо. Нямах никакво намерение да поддържам неговия тон.

— И се отървахме? Браво, bravo, доста енергично извърши тая работа!

Той докосна кожата по челото си, която още се лющеше. По него се показваха розови петна на нова кожа. Гледах го втрещен. Защо досега така нареченият загар на Снаут и Сарториус не ме накара да се замисля? През цялото време смятах, че това е от слънцето, ала на Соларис никой не прави слънчеви бани...

— Но сигурно започна скромно? — продължаваше той, без да обръща внимание на внезапния проблясък на разбиране, който ме озари. — Разни там наркотици, приспивателни, борба свободен стил, а?

— Какво искаш? Можем да поговорим на равни начала. Ако желаеш да се правиш на шут, по-добре си върви.

— Понякога човек е шут въпреки волята си — каза той и вдигна към мен присвитите си очи. — Няма да ме убедиш, че не си опитал нито въже, нито чук. А случайно не запокити ли мастилницата като Лутер? Не? О — направи той гримаса, — bravo тогава! Дори умивалникът си е цял, изобщо не си се опитал да й разбиеш главата, не си изпотрошил всичко в стаята, а така, изведнъж, джаста-праста, натика я, изстреля и готово? — Той погледна часовника си. — Тогава имаме някакви си два или три часа за разговор.

Снаут ме погледна с неприятна усмивка и внезапно попита:

— Та казваш, че ме смяташ за свиня?

— За съвършена свиня! — рязко потвърдих аз.

— Така ли? А ти щеше ли да ми повярваш, ако бях ти казал? Щеше ли да ми повярваш, макар и една думичка?

Мълчах.

— Гибарян пръв преживя всичко това — продължи той все с тая престорена усмивка. — Затвори се в кабинета си и разговаряше само през вратата. А ние — навярно се сецаш какво си помислихме.

Досещах се, но предпочитах да мълча.

— Много ясно. Помислихме, че е полудял. Каза ни нещо през вратата, но далеч не всичко. Сигурно разбираш защо е искал да запази в тайна кой е при него? Ето, ти вече знаеш: *suum cuique*^[1]. Но той беше истински учен. Поиска да му дадем шанс.

— Какъв шанс?

— Е, опитваше се, допускам, някак си да класифицира това явление, да го изясни, да го разчопли. Работеше и през нощта. Знаеш ли какво правеше? Навярно знаеш!

— Тези изчисления — казах. — В чекмеджето. В радиостанцията. Той ли?

— Да. Но тогава още нищо не знаех.

— Колко време продължи това?

— Колко време имаше гости? Около седмица. Разговори през вратата. Но какво ставаше там? Ние мислехме, че халюцинира, че е моторно възбуден. Аз му давах скополамин.

— Как така... на него?!

— Е, да. Вземаше го, но не за себе си. Правеше експерименти. Така си беше.

— А вие?

— Ние? На третия ден решихме да влезем при него. Да разбием вратата, ако не може другояче, съвсем честно искахме да го излекуваме.

— Аха... значи, затова! — изтръгна се от мен.

— Да.

— И там... в тоя гардероб...

— Да, мило момче. Да. Той не знаеше, че в това време и нас ни посетиха гости. И вече не можехме да се занимаваме с него. Сега... Сега вече имаме известна... рутина.

Последната дума той произнесе толкова тихо, че аз по-скоро се досетих за нея, отколкото я чух.

— Чакай, не разбирам — казах. — Как така? Трябвало е да чуете! Сам каза, че сте подслушвали. Трябвало е да чувате два гласа, следователно...

— Не. Чувахме само неговия глас, но дори да имаше там някакви други неясни звуци, ти сигурно разбираш, че ги приписвахме на него...

— Само на него?... Но... защо така?

— Не зная. Наистина аз имам известна теория по тоя въпрос. Но ми се струва, че не бива да бързам с нея, още повече, че с нищо не може да ни помогне едно или друго обяснение. Да. Но ти трябва да си видял вчера нещо, в противен случай би ни смятал и двамата за луди.

— Помислих, че и аз съм полудял.

— Така ли? И никого ли не видя?

— Видях.

— Кого?

Гримасата му вече не беше усмивка. Дълго се вглеждах в него, докато му отговоря:

— Тая... черната...

Той не каза нищо, но цялата му свита и приведена напред фигура изведнъж се отпусна.

— Ти можеше да ме предупредиш... — започнах аз вече по-малко уверено.

— Та нали те предупредих.

— По какъв начин?

— По единствения възможен. Разбери, аз не знаех кой ще се яви при тебе. Това никой не знае, не може и да се знае...

— Слушай, Снаут, ще ти задам няколко въпроса. Ти познаваш това явление... от по-дълго време. Дали тая... това... какво ще стане с нея?

— Интересува те дали ще се върне?

— Да.

— Ще се върне и няма да се върне.

— Какво значи това?

— Ще се върне така, както в началото... при първото си посещение. Тя просто няма да помни нищо или по-точно казано, ще се държи така, като че ли това, което си направил, за да се отървеш от нея, никога не е било. Ако не я принудиш с някаква ситуация, тя няма да бъде агресивна.

— С каква ситуация?

— Това зависи от обстоятелствата.

— Снаут!

— Какво искаш?

— Ние не можем да си позволим лукса да имаме тайни помежду си.

— Това не е лукс — прекъсна ме той сухо. — Келвин, струва ми се, че ти все още не разбираш... или чакай!

Очите му светнаха.

— Можеш ли да кажеш кой беше тук?

Преглътнах и наведох глава. Не исках да го гледам.

Предпочитах да е някой друг, не той. Но нямах избор. Парчето марля се отлепи и падна на ръката ми. Потрепнах от влажното му докосване.

— Жена, която... — не довърших.

— Се е самоубила. Сложила си... инжекция... — Той чакаше. — Самоубила ли се е? — попита, като виждаше, че мълча.

— Да.

— Това ли е всичко?

Аз мълчах.

— Това не може да бъде всичко...

Бързо повдигнах глава. Той не ме гледаше.

— Откъде знаеш?

Не ми отговори.

— Добре — казах аз. Облизах устните си. — Скарахме се. Или по право не... Аз й казах... знаеш какво се казва, когато си ядосан. Взех си нещата и се изнесох. Тя ми даде да разбера, не ми го каза направо... но когато живееш с някого години наред, това не е необходимо... Бях сигурен, че само така приказва, че няма да се осмели да го направи... и й казах това. На другия ден си спомних, че бях оставил в чекмеджето тия... инжекции. Тя знаеше за тях. Бях ги донесъл от лабораторията. Трябваша ми за нещо и тогава й казах какво е тяхното действие. Уплаших се и исках да отида да си ги взема, но после помислих, че това би изглеждало, като че ли съм взел думите й за сериозни. И не прибрах инжекциите. Но все пак на третия ден отидох. Безпокоях се много. Но... когато отидох, вече не я заварих жива.

— Ах ти, невинно момче...

Тези думи ме вбесиха. Но когато го погледнах, разбрах, че не се подиграва. Сякаш го виждах за пръв път. Лицето му беше посивяло, неизразима умора лежеше в дълбоките бразди по бузите му, приличаше на тежко болен човек.

— Защо говориш така? — попитах го със странна нерешителност.

— Защото тая история е твърде трагична. Не, не — добави той бързо, като видя, че аз се раздвижих. — Ти все още не разбираш.

Естествено ти можеш да преживяваш това много тежко, да се смяташ дори за убиец, но... това не е най-лошото.

— Какво говориш? — прекъснах го аз язвително.

— Радвам се, че не ми вярваш, наистина. Това, което вече се е случило, може да е било страшно, но най-страшно е онова... което не е станало!

— Не разбирам... — едва промълвих аз. — Наистина нищо не разбирам.

Снаут поклати глава.

— Нормален човек — започна той. — Какво е това нормален човек? Тоя, който не е извършил нищо отвратително? Да, но дали никога не е помислял да го извърши? А дори може да не е помислял, но нещо в него да е помислило преди десет, преди двадесет, преди тридесет години. Може да се е предпазил от такова нещо и да го е забравил, и да не се е страхувал от него, защото е знаел, че никога не би го превърнал в дело. Да, а сега представи си, че изведнъж, посред бял ден, в присъствието на други хора, среща това нещо въплътено, приковано към себе си, неунищожимо. Тогава какво? Какво ще кажеш тогава?

Мълчах.

— Станцията — каза той тихо. — Тогава имаш Станция „Соларис“.

— Но... в края на краищата какво може да бъде това? — казах колебливо. — Нито ти си убиец, нито Сарториус.

— Но ти си психолог, Келвин — прекъсна ме той нетърпеливо. — Кой не е имал някога подобен сън? Или бълнуване? Помисли за... за фетишиста, който се е влюбил например в парче мръсно бельо, който рискува живота си и със заплаха или молба най-после придобива тоя си най-скъп отвратителен парцал. Това трябва да е твърде забавно, нали? Човек, който се отвращава от предмета на своето желание и същевременно лудее по него, готов е да си даде живота за него, като може би сравнява чувствата си с чувствата на Ромео към Жулиета... Такива неща се случват. Това е вярно, но ти сигурно разбираш, че съществуват и неща... положения... които никой няма да се осмели да осъществи освен в своите мисли, в някакъв единствен миг на зашеметяване, падение, лудост, наречи го, както искаш. След което словото става плът. Това е всичко.

— Това е... всичко — повторих безсмислено, с изтръпнал глас. Главата ми бучеше. — Но... но... Станцията? Какво общо има с това Станцията?

— Ти като че ли се преструваш — измърмори Снаут. Гледаше ме изпитателно. — Та нали непрекъснато говоря за Соларис, само за Соларис и за нищо друго. Не съм виновен аз, ако това се различава толкова драстично от твоите очаквания. Впрочем ти вече достатъчно много преживя, та поне можеш да ме изслушаш докрай.

Ние се отправяме в Космоса, решени на всичко, което ще рече — на самота, борба, мъченичество и смърт. От скромност не бием барабан за това, но вътре в себе си понякога мислим, че сме прекрасни, героични. Но ето, оказва се, че това не е всичко, а нашата готовност излиза поза. Ние съвсем не искаме да превземаме Космоса, искаме само да разширим Земята, като го обхванем целия. Едни планети трябва да са пустинни като Сахара, други — студени като полюсите или горещи като бразилските джунгли. Ние сме човечни и благородни, не искаме да заробваме други раси, искаме само да им предадем нашите ценности, а в замяна да получим тяхното наследство. Смятаме се за рицари на Светата връзка. Това е втората лъжа. Ние не търсим никого освен хората. Не ни трябва други светове. Трябват ни огледала. Не знаем какво да правим с другите светове. Достатъчен е само тоя и вече почваме да се задушаваме. Искаме да намерим собствения си идеализиран образ; едни трябва да бъдат светове, цивилизации, по-съвършени от нашите, а в други се надяваме да намерим образа на нашето примитивно минало. Но ето че от другата страна има нещо, което не приемаме, от което се дърпаме, а пък от Земята не сме донесли никакъв дестилат от добродетели, героически монумент на Човека! Долетели сме тук такива, каквито сме наистина, а когато другата страна ни сочи тази истина — тази й част, която премълчаваме, не искаме да се примирим с това!

— Следователно какво е това? — попитах аз, след като го изслушах търпеливо.

— Това, което искахме: връзка с друга цивилизация. Ето, имаме тая връзка! Преувеличена като под микроскоп ни се показва нашата чудовищна собствена грозота, нашата шутовщина и позор! Гласът му трепереше от ярост.

— Значи, ти смяташ, че това... океанът?... Че той? Но защо? Не е важен механизмът, но, боже мой, за какво? Ти сериозно ли мислиш, че той иска да се забавлява с нас? Или да ни наказва? Това е твърде примитивна демонология! Планета, завладяна от огромен дявол, който, за да удовлетвори своето сатанинско чувство за хумор, изпраща на членовете на научната експедиция любовници! Мисля, че ти сам не вярваш в такава пълна идиотщина?!

— Този дявол съвсем не е толкова глупав — измърмори Снаут през зъби.

Погледнах го изненадан. Хрумна ми, че в края на краищата нервите му може да не са издържали, щом това, което ставаше на Станцията, не можеше да се обясни с лудост. „Реактивна психоза?“... — мярна ми се в ума, когато той започна почти беззвучно да се смее.

— Диагноза ли ми поставяш? Почакай малко. Всъщност ти изпита това явление в толкова мека форма, че още нищо не знаеш...

— Аха, дяволът се е съжалил над мене... — казах заядливо. Разговорът почна да ми дотяга.

— Но ти какво искаш всъщност? Да ти кажа какви планове крои срещу нас тая хикс билионова метаморфна плазма? Може би никакви!

— Как така никакви? — попитах смаян. Снаут продължаваше да се усмихва.

— Би трябвало да знаеш, че науката се занимава с това, как става нещо, а не защо става... Как ли? Това започна осем или девет дни след експеримента с рентгена. Може би океанът е отговорил на това излъчване с някакво друго, може да е сондирал мозъците ни с него и да е измъкнал оттам известни психични тумори.

— Тумори?

Това ме заинтересува.

— Е, да, процеси, откъснати от останалите, затворени в самите себе си, потиснати, калцирани, някакви възпалени огнища в паметта. Той ги е използвал като рецепта, като конструктивен план... Ами че ти знаеш колко си приличат асиметричните хромозомни кристали и нуклеиновите съединения на цереброидите, които съставляват основата на процесите на запомнянето... Та нали наследствената плазма е „запомняща“ плазма. И океанът е измъкнал това от нас, зафиксирал го е, а после — знаеш какво стана после. Но защо беше направено всичко това? О! Във всеки случай не за да ни унищожи.

Това той би могъл да стори много по-лесно. Изобщо — при такава технологическа свобода — той би могъл всъщност всичко, например да ни изпрати двойници.

— О! — възкликнах аз. — Затова ли толкова се изплаши първата вечер, когато пристигнах?

— Да. Впрочем може и да го е направил. Откъде си сигурен, че аз съм наистина този добър стар Плъх, който долетя тук преди две години...

Той започна да се смее тихо, сякаш моето недоумение му даваше бог знае какво удовлетворение, но веднага престана.

— Не, не — промърмори той. — И това, което преживяхме, не е малко... Може да има повече разлики, но аз зная само една — ние с тебе можем да бъдем убити.

— А те — не?

— Не те съветвам да опиташ. Страшна картина!

— С нищо ли?

— Не зная. Във всеки случай — нито с отрова, нито с нож, нито с въже...

— С атомомет?

— Би ли опитал?

— Не зная. Ако съм сигурен, че това не са хора.

— Там е работата, че в известен смисъл са хора. Субективно са хора. Те съвсем не си дават сметка за своя... произход. Навярно си забелязал това?

— Да. Тогава как е всъщност тая работа?

— Регенерират с нечувано бърз темп. С невъзможно бърз темп, пред очите ти, и отново започват да се държат като... като...

— Като какво?

— Като нашите представи за тях, като тия записи в паметта ни, според които...

— Да. Така е — потвърдих аз. Не обръщах внимание, че кремът се стича от изгореното ми лице и капе по ръцете ми.

— А Гибарян знаеше ли?... — попитах внезапно. Той ме изглежда внимателно.

— Дали е знаел това, което знаем ние?

— Да.

— Почти сигурно.

— Откъде знаеш? Говорил ли ти е нещо?

— Не. Но намерих у него една книга...

— „Малкият апокриф“?! — извиках, като скочих от мястото си.

— Да. Но ти откъде знаеш това? — попита той, внезапно обезпокоен, и впи поглед в лицето ми. Поклатих глава в знак на отрицание.

— Спокойно — казах. — Виждаш, че съм целият изгорен и съвсем не регенерирам. Намерих в кабината едно писмо за мене.

— Какво говориш! Писмо? Какво пишеше в него?

— Няколко думи. По-точно бележка. Не писмо. Библиографски сведения за приложението към годишника „Соларис“ и за „Малкият апокриф“. Какво представлява той?

— Стара работа. Възможно е да има нещо общо с това. Заповядай!

Той извади от джоба си тънко томче с кожена подвързия, протрита по ъглите, и ми го подаде.

— А Сарториус? — подхвърлих, като вземах книгата.

— Какво Сарториус? При такива обстоятелства всеки се държи, както... съумее. Той се мъчи да бъде нормален — у него това значи... официален.

— Хайде де!

— Така е. Случи ми се да бъдем заедно при едно такова положение... Няма да те занимавам с подробности, ще ти кажа само, че за осем души ни бяха останали петстотин килограма кислород. Един след друг все повече изоставяхме всекидневните си работи, накрая всички тръгнахме небръснати, единствен той се бръснесе, лъскаше обувките си. Ето, такъв човек е той. Естествено, каквото и да направи сега, ще бъде преструвка, комедия или престъпление.

— Престъпление?

— Е, добре, нека не е престъпление. Трябва да измислим някакво друго име. Например — „реактивен развод“. По-добре ли звучи?

— Ти си извънредно духовит!

— Какво, да не искаш да плача? Предложи нещо.

— Ах, остави ме на мира.

— Не, говоря ти съвсем сериозно: сега знаеш почти толкова, колкото и аз. Имаш ли някакъв план?

— Ех, че го каза! Аз не знам какво да правя, когато... се появи пак, нали казваш, че ще се яви?

— Вероятно.

— Интересно откъде ли се вмъкват в Станцията, нали тя е херметически затворена. Може би бронята...

Той поклати отрицателно глава.

— Бронята е в изправност. Нямам понятие как става това, най-често гостите се появяват, когато се събудим от сън, а все пак от време на време трябва да се спи...

— Ами ако ги заключим?

— Временна мярка. Има средства, но знаеш какви. Той стана. Станах и аз.

— Слушай, Снаут... Ти мислиш за ликвидиране на Станцията, но искаш аз да го кажа пръв?

Той поклати глава.

— Това не е толкова проста работа. Естествено, винаги можем да избягаме, ако щеш, на сателоида и оттам да изпратим — SOS... Ще ни вземат, разбира се, за луди — ще ни пратят в някакъв санаториум на Земята и ще ни държат, докато всичко отречем — има случаи на колективно полудяване на хора, живели в такива изолирани бази. Вероятно това не би бил най-лошият изход. Градинка, спокойствие, бели стаички, разходки със санитарии...

Той говореше съвсем сериозно, с ръце в джобовете, устремил немиждащите си очи в ъгъла на стаята. Червеното слънце вече се беше скрило зад хоризонта и гривестите вълни изчезнаха в мастилената пустиня. Небето гореше. Над тези два цвята от необикновено унилия пейзаж изпъкваха плаващи облаци с лилави контури.

— Значи, искаш да бягаш? Или не? Още не?

Той се усмихна.

— Упорит завоевателю! Не си го опитал още както трябва, затова си толкова запален. Не става дума за това какво искам, а какво е възможно.

— Какво?

— Точно това не знам.

— Значи, оставаме тук? Мислиш ли, че ще се намери средство...

Снаут ме изгледа, отслабнал, с лющеща се кожа на лицето, проорано от бръчки.

— Кой знае. Може да си струва... — каза той най-последно. — За него можем и да не научим нищо, но за нас...

Той се обърна, взе книгата си и излезе. Искаше ми се да го задържа, но отворената ми уста не издаде никакъв звук. Нищо не можех да направя, трябваше само да чакам. Приблжих се до прозореца и се загледах в кървавочервения океан, без всъщност да го виждам. Дойде ми наум, че бих могъл да се затворя в някоя ракета, но не мислех за това сериозно, защото беше глупаво — рано или късно все трябваше да изляза. Седнах до прозореца и разтворих книгата, която ми даде Снаут. Светлината беше все още достатъчна, страницата порозовя, цялата стая плуваше в червенина. Книгата представляваше сборник от статии и научни трудове със съмнителна научна стойност, събрани от някой си Равинцер, магистър по философия. Всяка наука винаги е съпътствувана от някаква псевдонаука, от нейни чудновати извращения в умовете от известен тип; астрономията е окарикатурена в астрологията, химията — някога в алхимията, съвсем разбираемо е, че и раждането на соларистиката се съпровождаше от истински взрив на мислови чудноватости. Книгата на Равинцер съдържаше духовна храна от този род, въпреки — това трябва да се признае лоялно — снабдена от негов предговор, в който сам слагаше преграда между себе си и този паноптикум. Той просто беше счел, и то основателно, че един такъв сборник може да представлява ценен документ за епохата както за историка, така и за психолога.

Рапортът на Бертон заемаше почетно място в книгата. Той се състоеше от няколко части. Първата представляваше препис на бордовата му книга, съвсем лаконична.

От четиринадесет часа до шестнадесет часа и четиридесет минути — условно за експедицията време — записките му бяха кратки и отрицателни.

„Височина 1000 — или 1200 — или 800 метра — нищо не се забелязва. Океанът е пуст.“ Това се повтаряше няколко пъти.

После:

„В 16. 40 ч.: Издига се червена мъгла. Видимост 700 метра. Океанът е пуст.

В 17. 00 ч.: Мъглата става все по-гъста, тихо е, видимост 400 метра, с прояснения. Слизам на 200.

В 17. 20 ч.: Летя в мъгла. Височина 200. Видимост 20–40 метра. Безветрие. Изкачвам се на 400.

В 17. 45 ч.: Височина 500. Лавина от мъгла на хоризонта. В мъглата фуниеобразни пролуки, през които прозира повърхността на океана. Нещо става в тях. Ще се опитам да вляза в една от тия фунии.

В 17. 52 ч.: Виждам нещо като водовъртеж — изхвърля жълтеникава пяна. Височина 100. Спускам се на 20.“ С това свършваха записките в бордовия дневник на Бертон. Продължението на така наречения рапорт на Бертон представляваше извлечение от историята на болестта му или казано по-точно, това беше текстът на показанията, продиктуван от Бертон, а прекъсван от въпроси на членовете на комисията.

„Бертон: Когато се спуснах на 30 метра, беше трудно да поддържам тая височина, защото в това страхотно, свободно от мъгла пространство вилнееха буйни ветрове. Аз трябваше да съсредоточа цялото си внимание в управлението на кораба и затова известно време, 10–15 минути, не поглеждах навън от кабината. Поради това, без да искам, попаднах в мъгла, тук ме тласна силното въздушно течение. Това не беше обикновена мъгла, а нещо като емулсия, като че ли колоидна, защото покри всичките стъкла. Много трудно ми се удаде да ги изчистя. Тя беше много лепкава. От съпротивлението, което оказваше на пропелера, оборотите рязко спаднаха и аз почнах да губя височина. Понеже бях много ниско и се страхувах, че ще закача вълните, дадох пълен газ. Машината поддържаше височината, но не можеше да се изкачи по-нагоре. Имах още четири патрона за ракетно ускоряване. Не се възползувах от тях, понеже реших, че положението ми може да се влоши и тогава ще ми дотрябват. При пълни обороти започна много силна вибрация; разбрах, че пропелерът е облепен от тая странна лепкава материя, стрелките за издигане непрекъснато показваха нула, нямаше начин да променя това. Слънцето изчезна от момента, в който се вриях в мъглата, но тя фосфоресцираше червеникаво по посока към него. Обикалях непрекъснато с надежда, че в края на краищата все ще имам възможност да се добера до някое от свободните от мъгла места и това наистина ми се удаде след около половин час. Излетях на свободно място с диаметър няколко метра. Този свободен кръг беше обграден от кълбеста мъгла, която толкова бързо се издигаше нагоре, сякаш бе носена от силни

конвенкцийни течения. Затова се помъчих да остана, ако е възможно, в средата на тая «дупка» — там въздухът беше най-спокоен. Тогава забелязах промяна в повърхността на океана. Вълните почти напълно изчезнаха и повърхностният слой на тая течност — на това, от което беше съставен океанът — стана полупрозрачен, със съвсем слаби потъмнявания, които постепенно изчезваха, и след малко всичко се избистри напълно; сега аз можех да виждам на дълбочина навярно от няколко метра. Там се трупахе нещо като жълта тиня, която на тънки отвесни струички се надигаше нагоре, а когато изплаваше на повърхността, ставаше стъклено лъскава, започваше да се движи и пени, а накрая се сгъстяваше. Тогава заприличваше на гъст карамелизиран захарен сироп. Тази тиня или слуз се събираше на големи възли, израстваше над повърхността като хълмчета, които напомняха цветно зеле, и постепенно приемаше най-разнообразни форми. Течението започна да ме прилепя към стената от мъгла и аз трябваше няколко минути да се боря с него с кормило и скорост. Когато отново можех да надзърна, под себе си забелязах нещо, което много напомняше градина. Да, градина. Видях недорасли дръвчета, живи плетове и пътеки — не истински — всичко беше от същата материя, която се беше втвърдила като жълтеникав гипс. Така изглеждаше това. Наоколо — повърхността на океана лъщеше силно. Слязох колкото можах по-ниско, за да разгледам всичко това по-подробно.

Въпрос: Тези дървета и другата растителност, която си забелязал, имаха ли листа?

Отговор на Бертон: Не. Това беше само общо впечатление — като макет на градина. Точно така! Макет! Така изглеждаше. Макет, но с естествена големина. След малко всичко започна да се напуква и да се троши, от пукнатините, които бяха съвсем черни, започна да блика на вълни гъста слуз и да застива; една част изтичаше, а друга оставаше и всичко почна да кипи още по-силно, покри се с пяна и вече не виждах нищо друго освен нея. Едновременно с това мъглата ме заобгръща от всички страни, ускорих оборотите и се изкачих на 300 метра.

Въпрос: Сигурен ли си, че това, което си видял, е приличало на градина, а не на нещо друго?

Отговор на Бертон: Да. Защото успях да видя там най-различни подробности: Така например спомням си, че от едната страна бяха наредени нещо като квадратни кутии. По-късно ми хрумна, че това може да са кошери.

Въпрос: Това ти хрумна по-късно, нали? Но не, когато го видя?

Отговор на Бертон: Не, защото то беше като от гипс. Видях и други неща.

Въпрос: Какви други неща?

Отговор на Бертон: Не мога да кажа точно какви, защото не успях да ги разгледам подробно. Останах с впечатление, че под няколко храста има инструменти. Те бяха с продълговата форма, с изправени зъбци като на гипсови отливки на малки градинарски сечива. Но в това не съм толкова сигурен. В предишното — да.

Въпрос: Не си ли помисли, че това може да бъде халюцинация?

Отговор на Бертон: Не. Помислих си, че това може да бъде фата моргана. За халюцинация не мислех, защото се чувствавах отлично, а и защото никога в живота си не бях виждал подобно нещо. Когато се изкачих на триста метра, мъглата под мене беше изпъстрена с дупки и изглеждаше съвсем като сирене. Едни от тези дупки бяха празни и виждах как в тях се вълнува океанът, а в другите нещо кипеше. Аз се спуснах в едно такова отвърстие и на височина от около четиридесет метра можах да видя, че под повърхността на океана — но съвсем плитко — има някаква стена, която наподобява стена на огромно здание. Тя рязко се очертаваше през вълните и имаше редици правилно разположени правоъгълни отвори, като прозорци. Дори ми се стори, че в някои прозорци нещо се движи. Но в това не съм много сигурен. Тази стена започна бавно да се повдига и да излиза от океана. Жълтата тиня по нея се стичаше на цели водопади и образуваше някакви слузести образувания, някакви жилкоподобни втвърдявания. Изведнъж тя се пречупи на две и така бързо потъна, че веднага изчезна от очите ми. Аз отново се вдигнах нагоре и продължих да летя над самата мъгла, така че почти я докосвах с шасито на машината. След това видях следващата фуниевидна празнина — тя беше като че ли няколко пъти по-голяма от първата.

Още отдалече забелязах някакъв плаващ предмет. И понеже беше светъл, почти бял, стори ми се, че това е скафандърът на Фехнер, още повече, че по формата си приличаше на човек. Аз много бързо обърнах

машината — уплаших се да не задмина това място и вече да не го намеря. В това време фигурата леко се приповдигна, като че ли плуваше или стоеше до пояс във вълните. Аз бързах и слязох толкова ниско, че усетих машината отдолу да докосва нещо меко, предполагам, че гребените на вълните, тъй като точно там те бяха твърде високи. Този човек, да, това беше човек, нямаше скафандър. Въпреки това той се движеше.

Въпрос: Видя ли лицето му?

Отговор на Бертон: Да.

Въпрос: Кой беше той?

Бертон: Това беше дете.

Въпрос: Какво дете? Ти виждал ли си го някога по-рано?

Отговор на Бертон: Не. Никога. Във всеки случай — не си спомням. Впрочем, когато се приближих на около 40 метра, разбрах, че в него има нещо не както трябва.

Въпрос: Какво разбираш под това?

Отговор на Бертон: Сега ще ви кажа. Отначало не знаех какво е това. Едва след малко разбрах: то беше прекалено голямо. Грамадно е малко да кажа. Беше най-малко четири метра високо. Помня много добре, че когато машината се удари във вълните, неговото лице се намираще малко по-високо от моето, въпреки че аз седях в кабината, т.е. на височина три метра от повърхността на океана.

Въпрос: Като беше толкова голямо, откъде заключи, че е дете?

Отговор на Бертон: Защото това беше съвсем малко дете.

Въпрос: Бертон, не намиращ ли, че отговорът ти е нелогичен.

Отговор на Бертон: Не. Съвсем не. Защото видях лицето му. И пропорциите на тялото бяха като на дете. Изглеждаше ми съвсем като новородено. Не, това е вече преувеличено. Може би имаше две или три години. Имаше черна коса и сини очи, много големи! И беше голо! Съвсем голо, като току-що родено. Беше мокро или по-точно — хлъзгаво, така му блестеше кожата.

Това зрелище ми действаше ужасно. Вече не вярвах в никаква фата моргана. Разгледах го съвсем подробно. То се повдигаше и снишаваше, според движението на вълните, но независимо от това самото то се движеше. Това беше отвратително.

Въпрос: Защо? Какво правеше?

Отговор на Бертон: Изглеждаше като музеен експонат, приличаше на кукла, но на жива кукла. Отваряше и затваряше устата си и извършваше различни движения. Отвратително! Защото това не бяха негови движения...

Въпрос: Как си обясняваш това?

Отговор на Бертон: Приблжих се до него на не повече от двадесет метра. Но аз ви казах колко беше огромно и затова го разгледах подробно. Очите му блестяха и изобщо това беше живо дете, само че тия движения бяха толкова странни, сякаш някой ги опитваше...

Въпрос: Помъчи се по-разбрано да ни изясниш какво искаш да кажеш.

Отговор на Бертон: Не зная дали ще успея. Имах такова впечатление. Може би по интуиция. Не съм се замислял върху това. Тези движения бяха неестествени.

Въпрос: Може би искаш да кажеш, че например ръцете са се движели така, както не могат да се движат човешки ръце поради ограничените възможности за движение на ставите?

Отговор на Бертон: Не. Съвсем не. Само че... тия движения бяха без всякакъв смисъл. А, общо взето, всяко движение означава нещо, служи за нещо...

Въпрос: Така ли мислиш? Движенията на едно пеленаче могат да не значат нищо.

Отговор на Бертон: Зная това. Но движенията на пеленачето са стихийни, некоординирани. Обобщени. А тези бяха... знам ли? Бяха методични. Извършваха се поредно, групово, на серии. Като че ли някой искаше да провери какво може да направи детето с ръцете си, с тялото, с устата. С лицето беше най-зле, може би защото при всеки човек то изразява най-много, а това лице беше... като лице... не, не зная как да го нарека. То беше живо, да, но все пак не беше лице на човек. Това значи, че чертите му бяха съвсем човешки, и очите, и кожата, и всичко, но изразът му, мимиката му — не.

Въпрос: Някакви гримаси ли правеше? Виждал ли си как изглежда епилептикът в момент на припадък?

Отговор на Бертон: Да, виждал съм такъв пристъп. Не, това беше нещо съвсем друго. При епилепсията има гърчове, спазми, а това бяха съвършено плавни движения, системни, грациозни, бих казал,

мелодични. Не мога другояче да се изразя. И пак лицето, с лицето беше същото. Лицето не може да изглежда така, че едната му половина да е весела, а другата — тъжна, едната му страна да заплашва или да се страхува, а другата — да тържествува или нещо такова. Освен това всичките тия движения и мимики ставаха страхотно бързо. Аз бях там съвсем кратко. Може би десет секунди. Не съм сигурен дори дали имаше и толкова.

Въпрос: И искаш да кажеш, че всичко това си успял да видиш за толкова кратко време? Впрочем откъде знаеш колко дълго си го разглеждал, гледал ли си часовника?

Отговор на Бертон: Не. Не съм гледал часовника, аз летя от шестнадесет години. В моята професия е особено необходимо да имаш точно чувство за времето, с точност до секундата — имам пред вид рефлекс. Това е необходимо при кацването. Пилот, който, независимо от обстановката, не може да се ориентира дали дадено явление трае пет или десет секунди, не струва пукната пара. Така е и с наблюдателността. Човек се научава с течение на годините да схваща всичко за най-късо време.

Въпрос: Това ли е всичко, което си видял?

Отговор на Бертон: Не. Но не помня останалото с такива подробности. Допускам, че тая доза е била твърде голяма за мене. Мозъкът ми като че ли беше запушен с тапа. Мъглата започна да се спуска и аз трябваше да се издигна нагоре. Трябваше да го направя, но вече не помня как и кога съм извършил това. За пръв път в живота си за малко не капитулирах. Ръцете ми така трепереха, че не можех дори да държа кормилото както трябва. Струва ми се, че нещо виках, мъчех се да се свържа с Базата, макар да знаех, че няма връзка.

Въпрос: Опитал ли се тогава да се върнеш?

Отговор на Бертон: Не. Защото, когато най-сетне взех височина, реших, че може би Фехнер се намира някъде в тия дупки. Зная, че това ще ви прозвучи безсмислено. Но въпреки това така си мислех. «Щом стават такива неща — мислех си аз, — може пък да намеря Фехнер.» Затова реших да се спусна в толкова дупки, в колкото мога. Но когато за трети път се спуснах надолу, гледката ме разстрои и разбрах, че няма да мога да издържа. Не можех. Трябва да кажа, то въпреки е известно. Започна да ми прилошава и повърнах в кабината. До тоя момент не знаех какво значи това. Никога не съм страдал от нищо.

Въпрос: Това е било признак на отравяне, Бертон.

Отговор на Бертон: Възможно е. Не зная. Но това, което видях третия път, аз не го измислям — него не мога да си обясня с отравянето.

Въпрос: Откъде пък си толкова уверен в това?

Отговор на Бертон: Това не беше халюцинация. Халюцинация се нарича онова, което е плод на собствения мозък, нали?

Въпрос: Да.

Отговор на Бертон: Точно така. А това моят мозък не би могъл да измисли. Никога няма да повярвам в това. Той не би бил способен за това.

Въпрос: Я по-добре ни разкажи какво беше то, нали?

Отговор на Бертон: Първо трябва да зная как ще изтълкувате всичко, което ви разказах досега.

Въпрос: Какво значение има това?

Отговор на Бертон: За мене — огромно! Казах ви, че съм видял нещо, което никога няма да забравя. Ако комисията сметне, че това, което разказах, е правдоподобно, макар в един процент, и затова трябва да се започнат съответните проучвания на този океан в тая насока, тогава ще ви разкажа всичко. Но ако комисията го сметне за някакви мои привидения — няма да кажа повече нищо.

Въпрос: Защо?

Отговор на Бертон: Защото съдържанието на моите халюцинации, каквото и да е то, е моя лична работа. А съдържанието на моите изследвания върху Соларис — не!

Въпрос: Значи ли това, че отказваш да говориш повече, докато се вземе официално решение от съответните органи на експедицията? Защото предполагам, че разбираш — нашата комисия няма никаква власт да вземе подобно решение.

Отговор на Бертон: Да.“

Така свършваше първият протокол. Следваше част от втория, написан след единадесет дни.

„Председателят на комисията: ... като взе под внимание всичко това, комисията в състав от трима лекари, трима биолози, един физик, един инженер-механик и заместник-началника на експедицията реши, че изложените от Бертон явления съставляват халюцинация, преживяна под влиянието на отровната атмосфера на планетата, с

признаци на умопомрачение, което е било придружено от възбуждане на асоциативните сфери на кората на главния мозък, и че от тия явления нищо или почти нищо не съответствува на действителността.

Бертон: Извинете. Какво значи това «нищо или почти нищо». Какво е това «почти нищо»? Колко голямо е то?

Председателят: Още не съм свършил. Отделно е протоколирано особеното мнение на доктора по физика, Арчибалд Месенджер, който е заявил, че това, което е разказал Бертон, може според него да се случи в действителност и се нуждае от добросъвестно проучване. Това е всичко.

Бертон: Повтарям въпроса си.

Председателят: Работата е съвсем проста. «Почти нищо» означава, че някои реални явления са могли да предизвикат твоите халюцинации, Бертон. И най-нормалният човек в една ветровита нощ може да вземе за човек един люлеещ се храст. Какво остава на чужда планета, когато мозъкът на наблюдаващия се намира под въздействието на отрова. В това няма нищо оскърбително за теб, Бертон. Какво е твоето решение във връзка с горното?

Бертон: Искам най-напред да узная, какви са последствията от особеното мнение на доктор Месенджер?

Председателят: На практика никакви. Това означава, че в тая насока няма да се започнат изследвания.

Бертон: Това, което говорим, протоколира ли се?

Председателят: Да.

Бертон: В такъв случай бих искал да кажа, че според мене комисията оскърбява не лично мене — аз не влизам в сметката, — а духа, целта на нашата експедиция. И в съответствие с това, което казах първия път, отказвам да отговарям на повече въпроси.

Председателят: Това ли е всичко?

Бертон: Да. Но бих искал да се видя с доктор Месенджер. Може ли?

Председателят: Разбира се.“

С това се свършваше вторият протокол. На долната част на листа имаше забележка, в която се казваше, че на другия ден се е състоял разговор между Месенджер и Бертон. Разговорът е продължил три часа, насаме. След това Месенджер се обърна към експедиционния съвет и отново поискал да се започнат изследвания във връзка с

показанията на летеца. Той твърдял, че е получил нови допълнителни данни от Бертон, но ще ги съобщи едва след като съветът вземе положително решение. Съветът в лицето на Шанахан, Тимолис и Траир е взел отрицателно становище. С това се сложило край на въпроса.

Книгата съдържаеше също фотокопие на страница от писмо, намерено в архивата на Месенджер след смъртта му. Това навярно е било тетрадка. На Равинцер не се беше удало да изясни дали писмото е било изпратено, нито какви са били неговите последици.

„... нейната невероятна тъпота — започваше текстът. — Изплашен за авторитета си, Съветът, казано конкретно, Шанахан и Тимолис (защото гласът на Траир не се брои), отхвърли моето предложение. Сега се обръщам непосредствено към Института, но разбираш сам, че това е твърде безсилен протест. Аз съм свързан с честна дума пред Бертон и не мога да ти разкажа онова, което той сподели с мене. Навярно от твърде голямо значение за отрицателното решение на Съвета беше и това, че с такова голямо откритие се яви съвсем обикновен човек, без каквато и да било научна степен, макар и всеки учен да би завидял на този летец за неговото хладнокръвие и талантива наблюдателност. Прати ми, моля ти се, с обратна поща следните данни:

- 1) Биографията на Фехнер и по-точно детството му.
- 2) Всичко, което ти е известно за семейството му и за семейните му работи; мисля, че е оставил едно малко дете сираче.

3) Сведения за селището, в което е отраснал. Много бих желал да ти кажа какво мисля за всичко това. Както знаеш, известно време след излитането на Фехнер и Каручи в центъра на червеното слънце се появи едно петно, което със своето корпускуларно излъчване прекъсна радиовръзката, и то според данните на сателоида главно в Южното полукукло, тоест там, където се намираше нашата База. В сравнение с всички останали изследователски групи Фехнер и Каручи бяха най-далече от Базата.

Такава гъста мъгла, толкова компактна и стабилна при пълно безветрие ние не бяхме виждали през цялото време на пребиваването ни на планетата до деня на катастрофата.

Мисля, че това, което е видял Бертон, е било част от «операцията човек», проведена от това лепкаво чудовище. Истинският източник на

всички същества, забелязани от Бертон, е бил Фехнер — неговият мозък по време на някакво непонятно за нас «психическо разпадане». Става дума за експериментално възпроизвеждане, за реконструкция на някои (вероятно най-устойчиви) следи в неговата памет.

Зная, че това звучи фантастично, зная, че мога и да се лъжа. Затова те моля да ми помогнеш. Намирам се сега на Аларик. И тук ще чакам твоя отговор.

Твой А.“

Едва можех да чета, толкова тъмно стана. Книгата в ръката ми посивя. Накрая буквите започнаха да се губят пред очите ми, но празната част на листа доказваше, че съм стигнал до края на тая история, която сега, в светлината на собствените ми преживявания, приех за много вероятна. Обърнах се към прозореца. Небето беше тъмновиолетово, над хоризонта тлееха още няколко облака, прилични на догарящи въглени. Океанът беше изчезнал в тъмнината. Заслушах се в слабото пърхане на книжните ленти над вентилатора.

Сгорещеният въздух с лек мирис на озон като че ли замря. Абсолютна тишина изпълваше цялата Станция.

Помислих си, че в нашето решение да останем няма нищо героично. Епохата на героичната борба, на смелите експедиции, на ужасните случаи на изчезване и гибел, дори такива като първата жертва на океана — Фехнер, — беше отдавна преминала. И вече не ме интересуваше кой е „гост“ на Снаут или на Сарториус. „След известно време — помислих си аз — ще престанем да се срамуваме и уединяваме. Ако не успеем да се освободим от «гостите», ще привикнем с тях и ще живеем заедно с тях, а ако техният създател измени правилата на играта, ще се приспособим и към новите, при все че известно време ще се дърпаме, ще се мятате, а един или друг може да се самоубие, но в края на краищата това бъдещо състояние ще стигне до своето равновесие.“ Стаята се изпълваше с мрак, който все повече наподобяваше земния. Само контурите на умивалника и огледалото се белееха в мрака. Станах, пипнешком намерих парче памук на поличката, промих лицето си с влажен тампон и легнах възник на леглото. Някъде над мене като прилеп пърхаше и фучеше вентилаторът. Не виждах вече даже прозореца, всичко потъна в мрак, само една ивица неизвестно откъде идваща светлина затрептя пред мене, без да мога да определя точно къде — на стената или в

дълбочината на оная пустош там зад прозореца. Спомних си как ме ужаси миналия път това празно пространство и почти се усмихнах. Не се страхувах от него. От нищо не се страхувах. Доближих ръка до очите си. Циферблатът на часовника засвети с фосфоресциращото си венче от цифри. След един час трябваше да изгрее синьото слънце.

Като се обърнах, усетих до бедрото си джобен магнитофон. Да, Гибарян. Неговият глас беше запазен на лентата. А на мен даже и наум не ми дойде да го възкреса, да го изслушам. Това беше всичко, което бих могъл да направя за него.

Аз взех магнитофона, за да го скрия под леглото.

Слабо скърцане на отваряща се врата. В този миг дочух шумолене и...

— Крис?... — разнесе се тих глас, почти шепот. — Тук ли си, Крис? Колко е тъмно!

— Няма значение — казах. — Не се плаши. Ела тук.

---

[1] Всекиму неговото (лат.). — Б.пр. ↑

СЪВЕЩАНИЕ

Лежах по гръб, с нейната глава на рамото си, без нито една мисъл. Тъмнината, която изпълваше стаята, се състяваше. Чувах стъпки. Стените изчезваха. Нещо се носеше над мен, все по-нагоре, безгранично високо. Пронизван цял, обгръщан, без да бъда докосван, застинах в мрака. Някъде много далеч биеше сърцето ми. Съсредоточих цялото си внимание, последните си сили в очакване на агонията. Не идваше. Само ставах все по-малък, а невидимото небе, невидимите хоризонти, пространството, лишено от форма, облаци и звезди, се отдръпваше, ставаше все по-огромно и ме обгръщаше отвсякъде. Аз се мъчех да се вмъквам в това, на което лежах, но под мене вече нямаше нищо и мракът вече нищо не скриваше. Закрих лице с ръцете си. Внезапно ръцете ми изчезнаха. Искаше ми се да крещя, да вия...

Стаята беше синьо-сива. Мебелите, етажерките, ъглите между стените бяха сякаш минати с четка на широки матови ленти, само леко очертани, без собствен цвят. Тялото ми беше мокро от пот. Погледнах встрани, тя ме гледаше.

— Изтръпна ли ти рамото?

— Какво?

Тя вдигна глава. Очите ѝ имаха цвета на стаята, сиви, светлисти между черните мигли. Почувствувах топлината на нейния шепот, преди да разбере думите.

— Не. Ах, да.

Сложих ръка върху плещите ѝ. От това докосване ме побиха тръпки. Бавно я прегърнах с другата ръка.

— Лош сън ли сънува? — попита тя тихо.

— Сън ли? Да, сънувах. А ти не спа ли?

— Не зная. Може би не. Не ми се спи. Но ти спи. Защо гледаш така?

Затворих очи. Усещах ритмичното биене на сърцето ѝ до моето. „Реквизит“ — помислих си аз. Не ме учудваше нищо, дори

собственото ми безразличие. Страхът и отчаянието вече бяха зад мен. Докоснах с устни шията ѝ, после по-надолу малката гладка като вътрешната страна на мидена черупка вдлъбнатинка. И тук се чувствуваше нейният пулс.

Повдигнах се на лакътя си. Никаква зора, никаква мекота при разсъмването. Хоризонтът беше обхванат от електричносиньо зарево. Първият лъч прониза стаята като стрела, заиграха отражения, разчупваха се като дъги в огледалото, в бравите, в никелираните тръби. Сякаш светлината удряше всяка срещната плоскост, като че искаше да освободи, да разшири тясното помещение. Повече не можех да гледам. Обърнах се. Зениците на Харей съвсем се смалиха. Сивите ириси на очите ѝ се вдигнаха към лицето ми.

— Вече ден ли е? — попита ме тя с мек глас. Това беше сякаш полусън, полудействителност.

— Тук е винаги така, мила.

— А ние?

— Какво ние?

— Дълго ли ще стоим тук?

Стана ми смешно. Но когато глухият звук се изтръгна из гърдите ми, той не приличаше на смях.

— Мисля, че твърде дълго. Не искаш ли?

Клепачите ѝ трепереха. Гледаше ме съсредоточено.

Примигваше ли? Не бях сигурен. Тя посегна да се завие с одеялото и на рамото ѝ се мярна малкият розов триъгълен белег.

— Защо гледаш така?

— Защото си хубава.

Тя се усмихна. Но това беше само любезност, благодарност за комплимента.

— Наистина ли? Гледаше ме, сякаш... сякаш...

— Какво?

— Сякаш търсиш нещо.

— Приказки!

— Не, сякаш мислиш, че с мен се е случило нещо или не съм ти казала нещо...

— Ах, отгде накъде!

— Щом отричаш така, сигурно има нещо. Но както искаш...

Зад пламенеещите стъкла се раждаше мъртъв син зной. Като закривах очи с ръка, потърсих очилата си. Бяха на масата. Коленичих на леглото, сложих ги и видях нейното отражение в огледалото. Тя очакваше нещо. Когато пак легнах до нея, тя се усмихна.

— А за мене?

Веднага съобразих.

— Очила ли?

Станах и започнах да търся по чекмеджетата, по масичката под прозореца. Намерих два чифта, и двата много големи. Подадох ѝ ги. Премери и едните, и другите. Падаха ѝ до средата на носа.

Капаците на прозорците започнаха да се затварят с провлечено скриптене. Един миг и в Станцията, която като костенурка се скри в черупката си, настъпи нощ. Пипнешком свалих очилата и заедно с моите ги сложих под леглото.

— Какво ще правим сега? — попита тя.

— Каквото се прави през нощта: ще спим.

— Крис... — Какво?

— Да ти направя ли нов компрес?

— Не, няма нужда. Няма нужда... мила.

Когато казах това, сам не разбирах дали се преструвам, но внезапно обгърнах слепешката стройните ѝ рамене в тъмното и като усещах треперенето им, повярвах, че тя е истинска. Впрочем не зная. Изведнъж ми се стори, че аз я мамя, а не тя — мене, тъй като тя се държи искрено.

После заспивах няколко пъти и от дрямката винаги ме изтръгваше някаква спазма, разтуптяното сърце се успокояваше бавно, аз я притисках към себе си смъртно уморен, тя внимателно докосваше лицето, челото ми, проверяваше дали нямам температура. Това беше Харей. Друга, по-истинска не можеше да съществува! След тая мисъл нещо в мене се промени. Аз престанах да се боря. Почти веднага заспах.

Събуди ме леко докосване. Челото ми беше обхванато от приятна хладина. Лежах с лице, покрито с нещо влажно и меко, което се повдигна бавно и аз видях надвесеното над мен лице на Харей. С двете си ръце тя изстискваше марлята в един порцеланов съд. До него стоеше шишенцето с течност против изгаряне. Тя ми се усмихна.

— Ех, че дълбоко спиш — каза тя, като отново постави компрес на челото ми. — Боли ли?

— Не.

Аз присвих кожата на челото си. Наистина обгарянията вече не се усещаха. Харей седеше на края на леглото, загърната с мъжки бански халат, бял, с портокалови ивици. Черната ѝ коса се беше пръснала върху яката. Ръкавите беше запретила до лактите, за да не ѝ пречат. Чувствувах страхотен глад, комай двадесет часа не бях слагал нищо в уста. Когато Харей престана да се занимава с лицето ми, станах. Изведнъж погледът ми падна на две съвършено еднакви бели рокли с червени копчета, метнати една до друга. Едната, първата, беше тая, която ѝ помогнах да съблече, като я разпрах с ножчето, а с втората беше дошла вчера. Тоя път тя самата бе разпрала шева с ножичка. Говореше, че навярно пружинката се била развалила.

Тези две бели рокли бяха по-страшни от всичко, което бях преживявал до тоя момент. Харей се въртеше край шкафчето с лекарства и го подреждаше. Аз скришом се обърнах и захапах ръката си до кръв. Като продължавах да гледам двете рокли или по-точно една и съща, но повторена в два екземпляра, започнах да се промъквам към вратата. Водата от чешмата продължаваше да тече. Отворих вратата, измъкнах се тихо в коридора и внимателно затворих. Чувахе се слабият звук на течащата вода и тракането на бурканчетата. Изведнъж това секна. В коридора светеха продълговатите лампи на тавана, неясно петно от отразената светлина лежеше върху повърхността на вратата, при която чаках със стиснати челюсти. Стисках дръжката, макар да не се надявах, че ще я задържа. Рязко движение от другата страна едва не я изтръгна от ръката ми, но вратата не се отвори, само се разклати и започна страхотно да треци. Съвсем слисан, аз пуснах дръжката и се дръпнах. С вратата ставаше нещо невероятно, нейната гладка пластмасова плоча се огъваше, като че някой от моето място я блъскаше навътре в стаята. Емайлт ѝ започна да се разпада на дребни парченца, като откриваше стоманената каса, която все повече се поддаваше. Изведнъж разбрах — вместо да тласка напред вратата, която се отваряше към коридора, тя се мъчеше да я отвори, като я дърпаше към себе си. Светлинното отражение върху плочата на вратата се изкриви като във вдлъбнатото огледало. Разнесе се силен трясък и стоманената плоча, прегъната до краен предел, се счупи на

две. Едновременно дръжката, изтръгната от гнездото си, отхвъркна в стаята. В отвора веднага се показаха окървавени ръце и като оставяха червени следи върху лака, продължиха да дърпат — плочата се счупи на две и наклонена, увисна на пантите; оранжевобялото същество с мъртвешки бледо лице се хвърли на гърдите ми и се разтърси от ридания.

Ако тая гледка не ме парализира, навярно щях да се опитам да избягам. Харей конвулсивно си поемаше въздух и така удряше глава в рамото ми, че разчорлената ѝ коса се мятеше. Когато я прегърнах, почувствувах, че пада от ръцете ми. Занесох я в стаята, като се промъкнах през разбитата врата, и я сложих на леглото. Ноктите ѝ бяха изпочупени и пълни с кръв. Когато обърна ръката си, видях, че на дланта ѝ се беше показало живо месо. Погледнах лицето ѝ — широко отворените ѝ очи ме гледаха без всякакъв израз.

— Харей!

Тя отговори с неясно помръдване на устните. Доближих пръст до окото ѝ. Клепачът се затвори. Отидох при аптекката с лекарствата. Леглото изскърца. Обърнах се. Тя седеше изправена и гледаше уплашено окървавените си ръце.

— Крис — изохка тя, — аз... аз... какво ми се случи?

— Нарани се, когато отваряше вратата — казах сухо. Нещо като че ли имах по устните си, особено по долната, сякаш мравки лазеха по нея. Захапах я със зъби.

Харей се вгледа за миг в назъбените късове пластмаса, които висяха от рамката на вратата, и извърна очи към мене. Брадичката ѝ затрепера, забелязах с какво усилие се опитва да надвие страха си.

Отрязвах парче марля, извадих от шкафчето лекарство за рани и се върнах при леглото. Изведнъж всичко, което носех, се изхлузи от отпуснатите ми ръце, стъкленото бурканче с желатинов крем се счупи, но аз дори не се наведох. То вече не беше необходимо.

Вдигнах ръката ѝ. Засъхналата кръв още обграждаше с тънки червеникави рамки всеки нокът, но смазаните места бяха изчезнали, а на дланта ѝ се беше показала млада розова кожа. Раните заздравяваха просто пред очите ми. Седнах, помилвах я по лицето и се опитах да ѝ се усмихна, но не мога да кажа, че това ми се удаде.

— Защо направи това, Харей?

— Ами. Това... аз ли? Тя посочи с очи вратата.

— Да. Не помниш ли?

— Не. Видях, че те няма, изплаших се страшно и...

— И какво?

— Започнах да те търся, помислих, че може да си в банята...

Едва сега забелязах, че гардеробът е отместен встрани и входът за банята е открит.

— А след това?

— Изтичах до вратата.

— И какво?

— Не си спомням. Трябва нещо да се е случило.

— Какво?

— Не зная.

— А какво си спомняш? Какво стана след това?

— Седях тук, на леглото.

— А не помниш ли, че те пренесох?

Тя се колебаеше. Ъгълчетата на устните ѝ увиснаха надолу, лицето ѝ беше напрегнато.

— Струва ми се. Може би... Не зная.

Спусна нозе на пода и стана. Приблужи се до счупената врата.

— Крис!

Прегърнах я отзад за раменете. Тя трепереше. Изведнъж се обърна, търсеше очите ми.

— Крис — шепнеше тя, — Крис...

— Успокой се.

— Крис, ами ако... Крис, да не би да имам епилепсия?

Епилепсия, боже мой! Искаше ми се да се разсмея.

— От къде на къде, мила. Чисто и просто вратата тук е такава, да, вратата е такава една...

Излязохме от стаята, когато външният капак с продължително скриптене откри прозореца и показва залязващия в океана слънчев диск.

Отправихме се към малкото кухненско помещение в другия край на коридора. Започнахме да се разпореждаме с Харей, претърсвахме бюфетите и хладилниците. Бързо забелязах, че в готвенето не я биваше и не умееше нещо повече, отколкото да отваря консерви, значи, толкова, колкото и аз. Погълнах съдържанието на две консервени кутии и изпих огромно количество кафе. Харей също се хранеше, но

така, както ядат понякога децата, за да не огорчават родителите си, дори не с усилие, а механично и с равнодушие.

После отидохме в малката операционна зала до радиостанцията; имах определен план. Казах ѝ, че искам за всеки случай да я прегледам, настаних я в широк фотьойл и извадих от стерилизатора спринцовка и игла. Знаех къде какво се намира почти на памет, до такава степен ни бяха обучили на Земята. Взех капка кръв от пръста ѝ, размазах я, изсуших я в изпарителя и при висок вакуум я посипах със сребърни йони.

Материалността на тая работа ми действуваше успокоително. Харей си почиваше между възглавниците на фотьойла и разглеждаше с интерес отрупаната с апарати операционна зала.

Тишината бе прекъсната от звъна на вътрешния телефон. Вдигнах слушалката.

— Келвин — казах. Не снемах очи от Харей, която от известно време беше изпълнена с апатия, сякаш беше изтощена от преживяванията през последните часове.

— В операционната ли си? Най-послед! — дочух аз сякаш въздишка на облекчение.

Обаждаше се Снаут. Чаках със слушалка, притисната на ухото.

— Имаш „гост“, нали?

— Да.

— И си зает?

— Да.

— Преглед, а?

— Защо? Искаш да изиграем един шах ли?

— Стига, Келвин! Сарториус иска да се види с тебе. Значи, с нас.

— Ето ти новина! — възкликнах изненадано. — А какво става с... — прекъснах аз и довърших: — Сам ли е?

— Не. Зле се изразих. Той иска да поговори с нас. Ще се свържем тримата с визиофона, само че екраните ще се заслонят.

— Аха, така ли? А защо той не ми се обади направо на мене по телефона? Срамува ли се?

— Нещо такова — измърмори неразбрано Снаут. — Значи, как?

— Въпросът е да се уговорим кога, нали? Да кажем след един час. Съгласен ли си?

— Добре.

Виждах на екрана само лицето му, не по-голямо от длан. Известно време той ме гледаше изпитателно в очите.

Най-после се обади с известно колебание в гласа:

— Е, как я караш?

— Поносимо. А ти?

— Мисля, че малко по-зле от тебе. Бих ли могъл...

— Искаш да дойдеш при мене? — досетих се аз. Погледнах през рамо към Харей. Тя беше навела глава през възглавницата и лежеше, праметнала крак върху крак, като подхвърляше с жест на несъзнателна досада сребристо топче, с което завършваше верижката на облегалото на фотьойла.

— Остави това, чуваш ли? Остави това! — чух аз възбудения глас на Снаут. Видях на екрана профила му. Не дочух какво каза после, защото закри с ръка микрофона, но видях в екрана устните му, които се движеха. — Не, не мога да дойда. Може би по-късно. И така, след един час — каза той бързо и екранът угасна. Окачих слушалката.

— Кой беше това? — попита равнодушно Харей.

— Един такъв... Снаут. Кибернетик. Не го познаваш.

— Дълго ли ще трае това?

— Скучно ли ти е? — попитах.

Поставих първия препарат от серията в касетката на неутриновия микроскоп и натиснах едно след друго цветните копчета на изключвателите. Силовите полета забучаха глухо.

— Тук няма много развлечения и ако не ти стига моята скромна компания, ще бъде лошо — говорех аз, като разсеяно удължавах паузите между думите, а едновременно хванах с две ръце голямата черна главичка на микроскопа и долепих очи до меката гумена раковина. Харей каза нещо, което не стигна до мене. Аз виждах като че ли от голяма височина огромна пустиня, обляна със сребърен блясък. По нея имаше плоски каменни късове, сякаш пропукани и изветрели, обгърнати в лека мъгла. Това бяха червени кръвни телца. Заострих образа и без да откъсвам очи от окуляра, потъвах сякаш все по-дълбоко в искрящото сребристо зрително поле. В същото време с лявата ръка въртях регулиращата ръчка на масичката, а когато червеното кръвно телце, което лежеше самотно като наносен камък, се намери под кръстоската от черни нишки, засилих увеличението. Обективът се насочи към деформираното, хлътнало в средата червено кръвно телце.

Тая вдлъбнатина изглеждаше като отвор на скалист кратер, с черни, остри сенки във вдлъбнатините на пръстеновидния си ръб. Тоя ръб, по който като бодли стърчаха кристализирани налепи на йоните на среброто, излезе извън границите на зрителното поле. Появиха се мътни, като че ли гледани през вода с цвета на опал очертания на полустопени, разкривени вериги от бели кръвни телца. Когато на черната кръстовка попадна едно бяло кръвно телце, аз леко затласках ръчката за увеличение по-нататък, все по-нататък; всеки момент трябваше да се покаже краят на това пътуване навътре; сплесканата сянка на една молекула, която запълваше цялата картина, сега се проясни.

Нищо обаче не стана. Трябваше да видя трепкащите мъглички на атомите, подобни на желе, но те не се появиха. Екранът пламтеше като чисто сребро. Тласнах ръчката до края. Бученето се засили гневно, но продължавах да не виждам нищо. Повтарящият се звънък сигнал ме предупреждаваше, че апаратурата е претоварена. Още веднъж се вгледах в сребристата пустота и изключих тока.

Погледнах към Харей. Тя тъкмо отваряше уста да се прозее, но ловко измени прозявката в усмивка.

— Е, как е с мене? — попита.

— Много добре — казах. — Мисля, че... не би могло да бъде по-добре.

Продължавах да я гледам и отново чувствавах тия проклети тръпки по долната си устна. Какво всъщност се беше случило? Какво означаваше това? Това тяло, наглед толкова слабо и крехко — а всъщност неунищожимо, — в основата си се оказа направено от... нищо. Ударих с пестник цилиндричния корпус на микроскопа. Дали няма някакъв дефект? Може би полетата му не могат да се нагласяват във фокус?... Не, знаех, че апаратурата е исправна. Аз бях слязъл по всички стъпала: клетките, белтъчинния конгломерат, молекулите — всичко изглеждаше точно така, както при хиляди други препарати, които съм виждал. Но последната крачка надолу водеше към нищото.

Взех кръв от вената ѝ и я прелях в измервателна епруветка. Разделих я на части и започнах да я анализирам. Това ми отне повече време, отколкото предполагах. Бях позагубил опитността си. Реакциите бяха нормални. Всичките. Освен ако...

Капнах сгъстена киселина върху червената капка. Задимях, капката посивя и се покри със слой мръсна пяна. Разпадане. Денатурация. По-нататък, по-нататък! Посегнах за епруветка. Когато отново погледнах първата, тънкото стъкълце едва не падна от ръката ми.

Под слоя от пяна на самото дъно на епруветката отново почваше да расте слой тъмна червенина. Кръвта, полята с киселина, се възстановяваше. Това беше безсмислица! Това беше невъзможно!

— Крис! — чух сякаш някъде от много далече. — Телефона, Крис!

— Какво? Ах, да, благодаря.

Телефонът отдавна звънеше, но го чух едва сега. Вдигнах слушалката:

— Келвин.

— Снаут. Прехвърлих линията, така че да се чуваме едновременно и тримата.

— Здравейте, доктор Келвин — разнесе се високият носов глас на Сарториус. Той звучеше така, като че ли притежателят му говореше от някакъв опасно огъващ се подиум, беше подозрителен, зорък и външно спокоен.

— Моите почитания, господин докторе — отговорих аз. Искаше ми се да се разсмея, но не бях сигурен дали причините за тая веселост са ми достатъчно ясни, за да мога да се отпусна. В края на краищата на кого щях да се смея? Стисках нещо в ръката — държах епруветката с кръв. Разклатих я. Беше се вече съсирила. Дали това преди минута не беше самоизмама? Може би само така ми се беше сторило?

— Бих желал да ви съобщя, колеги, някои заключения, свързани с... фантомите — чувах и едновременно не чувах гласа на Сарториус. Той сякаш напираше да влезе в съзнанието ми. Защищавах се от тоя глас и не преставах да гледам епруветката със съсирената кръв.

— Да ги наречем творения F — предложи бързо Снаут.

— О, чудесно!

В средата на екрана тъмнееше вертикална линия — това означаваше, че съм свързан с два канала. От двете й страни трябваше да се виждат лицата на моите събеседници. Стъклото обаче си оставаше тъмно и само тясната ивица светлина в долната част на двете

половини на екрана показваше, че апаратурата работи, но екраните са закрити с нещо.

— Всеки от нас е провел различни изследвания... — Отново същата предпазливост в носовия глас на говорещия. Той млъкна за момент. — Може би отначало трябва да си предадем един другиму резултатите от нашите наблюдения, а след това бих могъл да ви съобщя това, до което съм стигнал лично... Не бихте ли започнали вие пръв, доктор Келвин...

— Аз ли? — казах. Внезапно усетих върху себе си погледа на Харей. Оставих епруветката на масата така, че тя се търкулна под стативите за стъкла, и седнах на високия трикрак стол, като го придърпах към себе си с крак. В първия миг мислех да се откажа да говоря, но неочаквано и за себе си произнесох:

— Добре. Малко събеседване? Добре! Аз съм направил толкова малко, все едно нищо, но ще го кажа. Един хистологичен препарат и няколко реакции. Микрореакции. Имам впечатление, че...

До този момент и понятие нямах какво да им кажа. Изведнъж като че ли нещо в мене се разтвори.

— Всичко е нормално, но това е камуфлаж. Маска. Това са в известен смисъл суперкопия: възстановявания, по-съвършени от оригинала. Това значи, че там, където ние намираме в човека граница на зърнеността, граница на структурната делимост, тук пътят води и по-нататък поради използването на субатомна структура.

— Чакайте, чакайте. Как разбирате това? — обади се Сарториус.

Снаут млъкеше. А може би това ускорено дишане в слушалката беше негово? Харей гледаше към мене. Разбрах, че бях се забравил и просто съм изкрещял последните думи. Като дойдох на себе си, неволно се прегърбих и затворих очи. Как да изразя това?

— Последният конструктивен елемент на нашето тяло е атомът. Предполагам, че създанията F са изградени от елементи, по-малки от обикновените атоми. Много по-малки.

— От мезони ли?... — подсказа ми Сарториус. Той съвсем не беше изненадан.

— Не, не от мезони... Мезоните бих видял. Скалата на апаратурата, която е при мен, стига от десет до минус двадесет ангстрьома. Нали така? Но нищо не се вижда дори при максимално увеличение. Значи, не са мезони. Може би са по-скоро неутрини.

— Но как си представяте това, нали конгломератът от неутрини е неутрален?

— Не зная. Аз не съм физик. Възможно е да ги стабилизира някакво силово поле. Не разбирам от това. Във всеки случай, ако е така, както казвам, тогава структурата е съставена от частици, поне десет хиляди пъти по-малки от атомите. Но това не е всичко! Ако молекулите на белите кръвни телца и на клетките бяха изградени непосредствено от тия „микроатоми“, те би трябвало да бъдат и съответно по-малки. Също и кръвните телца, и ензимите, всичко, но нищо подобно няма. От това следва, че всички тия бели кръвни телца, клетки, клетъчни ядра са само маска! Истинската структура, основата на функционирането на „госта“ е скрита някъде много по-дълбоко.

— Келвин! — почти извика Снаут. Прекъснах ужасен. Бях произнесъл „госта“?! Да, но Харей не беше чула. Впрочем тя не би разбрала нищо. Гледаше през прозореца, подпряла главата си с ръце, нейният изящен и чист профил се очертаваше на фона на пурпурната зора. Слушалката мълчеше. Чувах само далечно дишане.

— В това има нещо — измърмори Снаут.

— Да, възможно е — добави Сарториус. — Но работата е там, че океанът не се състои от такива предполагаеми частици, за които говори Келвин. Той е съставен от обикновени.

— Но може би той е в състояние да синтезира и такива? — забелязах аз. Почувствувах внезапно безразличие. Този разговор не беше дори смешен. Беше излишен.

— Но това би обяснило тази необикновена издръжливост — измърмори Снаут. — И темпа на регенерацията. Може дори изворът на енергията да се намира точно там, дълбоко, нали не се нуждаят от храна.

— Моля, дайте ми думата — обади се Сарториус.

Не можех да го понасям. Поне за миг да беше излязъл от изкуствено официалната си поза, с която упорито парадираше!

— Аз искам да засегна проблема на мотивировката. Мотивировката за появяването на създанията F. Бих го разделил така: какво представляват създанията F? Това не са лица, нито копия на дадени лица, а материализирани проекции на това, което е съхранил нашият мозък за дадено лице.

Точността на това определение ме порази. Този Сарториус, колкото и да беше антипатичен, не беше глупав.

— Това е вярно — намесих се аз. — Това дори обяснява появяването на тия... творения точно такива, а не други. Избрани са най-трайните следи в паметта, най-обособените, макар, естествено, никаква такава следа да не може да бъде напълно обособена и в процеса на нейното „копиране“ биха могли да се обхванат и части от други следи, които например са били в близост, поради което „гостът“ показва понякога повече знания, отколкото би могла да има автентичната личност, на която се явява повторение...

— Келвин! — отново се обади Снаут.

Направи ми впечатление, че само той реагира на невнимателните ми думи. Сарториус, изглежда, не се страхуваше от тях. Значеше ли това, че неговият „гост“ беше по природа по-малко проникателен от „госта“ на Снаут? За секунда си представих образа на някакво кретенизирано джудже, което стои до доктор Сарториус.

— Да, да. Ние също забелязахме това — заговори той в тоя момент. — Сега, що се касае за причината за появяването на съществата F, първата, някак си естествена, е мисълта за експеримент, извършван върху самите нас. Но това би бил експеримент по-скоро... лош. Като правим опит, ние се учим от резултатите или по-точно от грешките, така че при повторенията внасяме поправки. В случая дори не може да става дума за това. Същите тия творения F се появяват отново... без да бъдат... коригирани... невъоръжени допълнително с нищо... срещу нашите опити да се отървем от тях...

— С една дума, тук няма връзка на действието с коригиращо обратно компримиране, както би казал доктор Снаут — забелязах аз. — И какво следва от това?

— Само това, че като експеримент то би било... нескопосаност, която, от друга страна, е и неправдоподобна. Океанът е... прецизен. Това се проявява, ако щете, в двупластовата конструкция на творенията F. До определена граница те се държат така, както биха се държали... в действителност... действителните... Той не можеше да се изясни.

— Оригиналите — бързо подсказа Снаут.

— Да, оригиналите. Но когато положението надхвърля нормалните възможности на средния оригинал, настъпва сякаш

„изключване на съзнанието“ на творението F и непосредствено започва да се проявява друга, нечовешка дейност...

— Това е истина — казах аз, — но по този начин правим един каталог за това как се държат тия... тия творения и нищо повече. Това е съвсем безплодно.

— Не съм толкова сигурен, че е безплодно — запротестира Сарториус. Изведнъж разбрах с какво ме дразнеше така: не разговаряше, а държеше реч, сякаш се изказваше на събрание в Института. Изглежда, че не можеше другояче. — Това е въпрос на индивидуалност. Океанът е напълно лишен от понятие за нея. И така трябва да бъде. На мене ми се струва, колеги, че тази страна на експеримента... е... най-щекотлива, най-шокираща, която изцяло му се изплъзва, тъй като е извън неговите граници на разбиране.

— Вие сте на мнение, че това не е преднамерено? — попитах аз. Това твърдение малко ме поозадачи, но като поразмислих, признах, че е невъзможно да се изключи.

— Да. Аз не вярвам в никакво вероломство, злорадство, желание да ни уязви по най-чувствителен начин... както мисли колегата Снаут.

— Аз съвсем не му приписвам човешки качества — за пръв път взе думата Снаут, — но можеш ли да ми кажеш как се опитваш да обясняваш тия непрекъснати връщания?

— Може да е включено някакво съоръжение, което повтаря все едно и също нещо като грамофонна плоча — казах аз със скрито желание да засегна Сарториус.

— Моля, колеги, да не се отклоняваме — каза носово докторът. — Това още не е всичко, което исках да кажа. При нормални условия бих счел даването дори на временно съобщение за постигнатото от мене за прибързано, но поради особеното положение ще направя изключение. С впечатление съм, повтарям, с впечатление съм — не нещо повече засега, — че в предположението на колегата Келвин има известна доза истина. Имам пред вид неговата хипотеза за неутриновия строеж. Такива системи ние познаваме само на теория и не знаехме, че може да бъдат стабилизирани. Тук се открива известен шанс, защото унищожаването на това силово поле, което придава устойчивост на тая система...

От известно време вече бях забелязал, че онова тъмно нещо, което закриваше екрана от страната на Сарториус, се премества, в най-

горната му част се образува някаква цепнатина и там можеше да се види нещо розово, което се движи бавно. Сега тъмната завеса изведнъж изчезна.

— Махни се! Махни се! — разнесе се в слушалката сърцераздирателният вик на Сарториус. На внезапно осветения екран между борещите се с нещо ръце на доктора заблестя някакъв голям, златист, подобен на диск предмет и всичко угасна, преди да успея да разбера, че тоя златист кръг е сламена шапка.

— Снаут? — казах аз, като въздъхнах дълбоко.

— Да, Келвин — отговори ми умореният глас на кибернетика. В този момент почувствувах, че го обичам. Аз наистина предпочитах да не знам кой е при него. — Засега стига толкова, а?

— И аз така мисля — отвърнах. — Слушай, когато можеш, слез долу или в кабината ми, искаш ли? — добавих бързо, за да не успее да сложи слушалката.

— Ще дойда — каза той. — Но не знам кога.

И с това се свърши проблемната ни дискусия.

ЧУДОВИЩА

Събудих се посред нощ от запалената лампа. Вдигнах се на лакът, като закривах с другата ръка очите си. Харей, увита в чаршафа, седеше при краката на леглото, свита, с лице, скрито в разпръснатата ѝ коса. Раменете ѝ трепереха. Тя плачеше беззвучно.

— Харей!

Тя се наведе още повече.

— Какво ти е?... Харей...

Аз също седнах в леглото, още сънен, като постепенно се освобождавах от кошмара, който ме мъчеше, докато спях. Девојката трепереше. Прегърнах я. Тя ме отблъсна с лакът. Криеше лицето си.

— Мила...

— Не говори така.

— Но, Харей, какво става?

Видях мокрото ѝ разтреперано лице. Едрите детски сълзи се стичаха по бузите ѝ, лъщяха в трапчинката над брадичката и капеха върху чаршафа.

— Ти не ме искаш.

— Какво ти е хрумнало!

— Чух.

Усетих, че цялото ми лице се вцепенява.

— Какво си чула? Не си разбрала, това беше само...

— Не. Не. Ти каза, че това не съм аз. Трябва да си отида. Бих си отишла. Боже! Бих си отишла, но не мога. Не знам какво е това. Искан, а не мога. Аз съм толкова, толкова отвратителна.

— Детето ми!!

Грабнах я, притиснах я към себе си с все сила, всичките ми колебания изчезнаха, целувах ръцете ѝ, мокрите ѝ солени пръсти, повтарях някакви заклинания, кълнях ѝ се, молах за прошка, говорех, че всичко това е било само глупав, отвратителен сън. Постепенно тя се успокои. Престана да плаче. Очите ѝ бяха огромни, като на лунатичка. Сълзите им пресъхнаха. Тя обърна глава към мен.

— Не — каза тя, — не ми говори повече, не е необходимо. Ти не си за мене същият...

— Аз ли не съм! — като стон се изтръгна това от мене.

— Да. Не ме искаш. Непрекъснато чувствавам това. Преструвах се, че не забелязвам. Мислех си, че само така ми се струва... Но не. Ти се държиш... другояче. Не се отнасяш към мене сериозно. Това беше сън, вярно, но аз ти се присъних. Ти ме наричаше по име. Отвращаваше се от мене. Защо? Защо?

Коленичих пред нея, прегърнах краката ѝ.

— Дете...

— Не искам да ме наричаш така. Не искам, чуваш ли? Не съм никакво дете. Аз съм...

Тя избухна в ридания и падна по очи на леглото. Станах. От вентилационните отвори с тихо фучене лъхаше прохладен въздух. Стана ми студено. Наметнах хавлията си, седнах на леглото и докоснах раменете ѝ.

— Харей, слушай. Ще ти кажа нещо. Ще ти кажа истината...

Тя се повдигна, като се опираше бавно на ръцете си. Забелязах как силно бие пулсът ѝ под нежната кожа на шията. Лицето ми отново се вцепени и ми стана така студено, като че стоях на студа. Главата ми беше съвършено празна.

— Истината ли? — каза. — Заклевах ли се?

Не ѝ отговорих веднага, трябваше да надвия спазмата в гърлото си. Това беше наша стара клетва. Когато се произнесеше, никой от нас не смееше не само да лъже, но и да премълчи каквото и да било. Имаше време, когато ние се измъчвахме от прекалена искреност, като мислехме, че това ще ни спаси.

— Заклевам се — казах сериозно. — Харей...

Тя чакаше.

— Ти също си се променила. Всички се променяме. Но не това исках да кажа. Наистина има такова нещо... Че по някаква причина, която и двамата точно не знаем... ти не можеш да ме напуснеш. Но това е дори много хубаво, защото и аз не мога да те напусна...

— Крис!

Вдигнах я на ръце, както беше увита в чаршафа. Бузата ѝ, мокра от сълзите, лежеше на рамото ми. Разхождах се из стаята и я люлеех. Тя ме погали по лицето.

— Не. Ти не си се променил. Аз — шепнеше тя в ухото ми. —
Нещо става с мене. Може би това?

Тя погледна черния празен правоъгълник на строшената врата,
чиито отломъци бях изнесъл вечерта в склада. „Ще трябва да поставя
нова“ — помислих аз. Сложих я на леглото.

— Ти спиш ли изобщо? — попитах я, застанал над нея с
отпуснати ръце.

— Не зная.

— Как така не знаеш?

— Това сигурно не е истински сън. Може би съм болна. Лежа
така, мисля си, и знаеш ли...

Тя потръпна.

— Какво? — попитах я шепнешком. Гласът ми се изгуби.

— Това са много странни мисли. Не зная откъде се вземат.

— Например?

„Трябва да запазя самообладание — помислих си — независимо
от това, какво ще чуя“ — и се приготвих да посрещна думите ѝ като
силен удар.

Тя безпомощно поклати глава.

— Това е нещо такова... наоколо...

— Не те разбирам.

— Като че ли това не става в мене, а по-далеч, някак си не мога
да се изразя. Нямам думи за това...

— Това навярно са сънища — подхвърлих аз сякаш неволно и
отдъхнах. — А сега да угасим лампата и до сутринта няма да имаме
никакви грижи, а утре, ако ни се доще, ще си намерим нови. Съгласна
ли си?

Тя протегна ръка към ключа на лампата, стана тъмно, аз легнах
на студеното легло и усетих топлината на приближаващия се дъх.
Прегърнах я.

— По-силно! — прошепна тя. А след доста време се обади: —
Крис!

— Какво?

— Обичам те!

Искаше ми се да крещя...

Утрото беше червено. Подпухналият слънчев диск стоеше ниско
над хоризонта. До прага на вратата имаше писмо. Скъсах плика. Харей

беше в банята, чувах как си тананика. От време на време надничаше оттам с полепнала по лицето мокра коса. Приблжих се до прозореца и зачетох писмото:

„Келвин, ние загажихме. Сарториус е за енергични действия. Той вярва, че ще му се удаде да дестабилизира неутринови системи. За опитите му трябва известно количество плазма, като изходен строителен материал на творението F. Той предлага да се отправиш на разузнаване и да вземеш известно количество плазма в контейнера. Направи, както намериш за добре, но ми съобщи решението си. Аз нямам мнение по този въпрос. Струва ми се, че вече абсолютно нищо нямам. Бих искал да направя това само защото то би било все пак крачка напред, макар и въображаема. Иначе остава само да завиждаме на Г. Плъха.

П. П. Не влизай в радиостанцията. Можеш да направиш това за мен. Най-добре ми телефонирай.“

Сърцето ми се свиваше, когато четях това писмо. Прочетох го внимателно още веднъж, накъсах го на парченца и ги хвърлих в умивалника. После почнах да търся комбинезон за Харей. Това беше ужасно. Също като миналия път. Но тя не знаеше нищо, иначе не би се зарадвала така, когато ѝ казах, че трябва да направя една малка екскурзия навън от Станцията и че я моля да ми прави компания. Закусихме в малката кухня, където Харей едва преглътна няколко залъка, и отидохме в библиотеката.

Исках да прегледам литературата по въпроса за неутриновите полета и системи, преди да направя онова, което искаше Сарториус. Още не ми беше ясно как ще се заломя за това, но бях решил твърдо да контролирам неговите работи. Дойде ми наум, че този неутринов аниhilатор, който още не съществуваше, би могъл да освободи Снаут и Сарториус, а аз ще изчакам края на тая „операция“ заедно с Харей някъде навън — например в самолет. Висях известно време при електронния каталог, задавах му въпроси, на които или отговаряше, като ту изхвърляше фишове с надпис „липсва библиография“, или пък ми предлагаше да се впусна в такава джунгла от специални научни трудове по физика, че не знаех какво да правя. Никак не ми се щеше да напусна това голямо кръгло помещение с гладки стени, целите с шкафове, пълни с микрофилми и електронни записи. Библиотеката се намираше в центъра на Станцията, нямаше прозорци и беше най-

изолираното помещение вътре в стоманената черупка. Кой знае дали затова не се чувствах така добре тук, въпреки явното фиаско на търсенията ми. Въртях се из голямата зала, докато най-после се спрях пред един грамаден, достигащ до тавана рафт, пълен с книги. Това не беше толкова лукс, който най-малко би бил много съмнителен, колкото израз на памет и уважение към пионерите на проучването на Соларис: полици с повече от 600 тома, които съдържаха цялата класика по този въпрос, като се почне с монументалната по размери деветтомова монография на Гисе, вече доста остаряла. Вадех тия тонове, от чиято тежест ръката ми се огъваше, и неволно почнах да ги прелиствам, като седнах на облегалото на един фотьойл; Харей също си намери някаква книга — през рамото ѝ успях да прочета няколко печатни реда. Това беше една от малкото книги, която може би е обслужвала някога първата експедиция и не е чудно да е била притежание на самия Гисе — „Междупланетен готвач“... Не казах нищо, като забелязах с какво внимание Харей изучава кулинарните рецепти, приспособени към суровите условия на космонавтиката, и се върнах към книгата, която лежеше на коленете ми. „Десет години изследвания на Соларис“ беше издадена в серията „Солариана“.

Гисе не е притежавал твърде голямо въображение, но тая черта може само да навреди на изследователя на Соларис. Никъде може би въображението и умението да се създават хипотези не са толкова пагубни. В края на краищата на тая планета всичко е възможно. Невероятните описания на формите, които създава плазмата, са по всяка вероятност автентични, макар и да не могат да се подложат на проверка, тъй като океанът много рядко повтаря еволюциите си. Всеки, който ги е наблюдавал за пръв път, е поразен преди всичко от тяхната загадъчност и размер. Ако те се проявяваха в малък размер, например в някаква локва, навярно биха го признали за още една „прищявка на природата“, проява на случайност и на сляпа игра на стихииите. Това, че посредствеността и гениалността стоят еднакво безпомощни пред неизчерпаемото разнообразие от форми на планетата Соларис, също не облекчава общуването с феномените на живия океан. Гисе не е бил нито едното, нито другото. Той е бил чисто и просто един педантичен класификатор, който зад външното си спокойствие е криел неугасима страст към работата си, тя е поглъщала цялото му време. Дотам, докъдето е могъл, той е използвал описателен език, а когато не са му

стигали думи, справял се е, като е измислял нови, често неподходящи и несъответстващи на описваните явления. Впрочем, с никакви термини не би могло да се възпроизведе това, което ставаше на Соларис. Тези „дървообразни хълмове“, „дългуни“, „гъбница“, „мимойди“, „симетриади“, „асиметриади“, „гръбначностълбови“ и „бързачи“ звучат страшно изкуствено, но все пак дават известна представа за Соларис дори на онези, които не са видели нищо друго освен замъглени снимки и още по-несвършени филми. Разбира се, и този добросъвестен класификатор е грешил и допуснал много нелепости. Човек съставя хипотези винаги, дори когато е много предпазлив, дори когато не си дава сметка за това. Гисе е смятал, че „дългуните“ представляват основната форма и ги оприличава на многократно увеличените приливни вълни на земните морета. Впрочем, който се е ровил в първото издание на неговия труд, знае, че в началото той ги е нарекъл именно „приливи“, вдъхновен от чувството на геоцентризъм, който би бил смешен, ако не беше неговата безпомощност.

Защото, ако трябва да се търси аналогия с нещо земно, това са формации, които по размерите си надминават големия колорадски каньон: те са моделирани в маса, която в горната си част представлява нещо средно между желе и пяна (като тази пяна застива в гигантски, крехки фестони, които наподобяват дантела с огромни дупки и дори на някои изследователи изглеждат като „скелетовидни израстъци“), по-долу тя преминава в по-твърда субстанция, подобна на напрегнат мускул, който на дълбочина от десет-петнадесет метра става твърд като скала, макар да запазва своята еластичност. Между опънатите като ципи по хребета на чудовището стени, за които се залавят „скелетчетата“, се е проточил на разстояние от много километри същинският „дългун“ — същество, което изглежда съвсем самостоятелно и прилича на колосален питон, който сякаш се е нагълтал с много планини, а сега мълчаливо ги преживя и потрепва от време на време със стегнатото си като на риба тяло. Но „дългунът“ изглежда така само от високо, от борда на летателния апарат. Ако обаче се приближите до него така, че двете „стени на теснината“ да се издигнат на стотици метри над самолета, оказва се, че „туловището на питона“ е някакво проснато до хоризонта пространство на толкова главозамайващо движение, че поради него почва да изглежда на издут

цилиндър. Първото впечатление е, че имаме кипене на хлъзгава, сиво-зеленикава мазнина, чиито купища отразяват мощните блясъци на слънцето, но когато машината увисне над самата повърхност (а тогава бреговете на „теснината“, която „дългунът“ крие в себе си, стават нещо като върхове от двете страни на това геологично хлътване), се вижда, че движението е много по-сложно. То прави центростремителни кръгове, в него се кръстосват по-тъмни струи, понякога горният „плащ“ става огледална повърхност, която отразява небето и облаците, пробивана с гръм от изстрелите на ерупциите на смесения с газ полутечен център. Постепенно става ясно, че под тебе се намира център на действие на сили, които поддържат наклонените встрани и възвисили се до небето склонове от бавно кристализиращо желе. Но това, което е видимо за очите, не се приема така просто от науката.

Много години продължаваха ожесточените дискусии по въпроса какво всъщност става в недрата на „дългуните“, милиони от които браздят безбрежните простори на океана. Смяташе се, че това са някакви органи на чудовището, че в тях става обмяна на веществата, дихателни процеси, транспорт на хранителни вещества и само прашните библиотеки знаят какво ли не още. Всяка хипотеза в края на краищата биваше отхвърляна чрез хиляди трудни, а много пъти и опасни изследвания. И всичко това се отнасяше само до „дългуните“ — форма, всъщност най-проста и най-устойчива, защото тяхното съществуване продължаваше седмици — нещо съвършено изключително тук.

Много по-заплетена, причудлива форма, която предизвиква у наблюдателя като че ли най-резки възражения — разбира се, инстинктивни, — бяха „мимойдите“. Може без преувеличение да се каже, че Гисе се бе влюбил в тях и до края на живота си изцяло се бе посветил на тяхното изучаване, описване и изясняване същността им. В названията той се опитваше да отрази това, което в тях е най-странно за човека: стремежа към повторение на обкръжаващите форми, независимо дали са близки или далечни.

Някой ден дълбоко под повърхността на океана започва да тъмнее широк плосък кръг с оръфани очертания и сякаш със смола залята повърхност. След двацетина часа започва да се дели на части, все повече се разчленява и едновременно се издига нагоре, към повърхността. Наблюдателят би могъл да се закълне, че под него се

води страшна борба, защото от всички страни се носят насам като че ли живи кратери, които се отварят и затварят и които приличат на изкривени устни; безконечни редове концентрични, пръстеновидни вълни се трупат, над разлелия се в дълбините колеблив възчерен призрак, изправят се и се сричат надолу. Всяко такова строполяване на стотици хиляди тонове се съпровождава няколко секунди от лепкав и мляскащ, бих казал, грохот, тъй като всичко тук става в гигантски мащаби. Тъмното чудовище бива изтласкано в дълбочините, всеки следващ удар сякаш го разплесква и разкъсва, от отделните късове, които увисват като измокрени крила, се отделят продълговати гроздове, които се стесняват в дълги нанизии, сливат се един с друг, плават нагоре и влачат сякаш срасналия се с тях раздробен матерен диск. А в това време отгоре непрекъснато се сгромолясват в зиналата пропаст нови пръстеновидни вълни. Тази игра продължава понякога ден, понякога месец. В някои случаи това е всичко. Добросъвестният Гисе нарекъл този вариант „недоносен мимойд“, сякаш неизвестно откъде е знаел точно, че крайната цел на всеки такъв катаклизъм е зрелият мимойд, тоест тая колония от полипообразни, светли израстъци (обикновено по-големи от един земен град), предназначението на които е да подражават обкръжаващите ги форми. Разбира се, веднага се появи друг соларист, Ивенс, който сметна тая последна фаза за „дегенерация“, израждане, умиране, а гората от създадени форми — за очевидна проява на освобождаването на откъсващите се части от властта на майката.

Но Гисе, който във всичките си описания на други соларистически творения е внимателен като мравка, която пълзи по замръзнал водопад, в този случай така беше уверен в себе си, че систематизира отделните фази на формирането на мимойда във верига от нарастващо съвършенство.

Наблюдаваният от високо мимойд прилича на цял град, но това е заблуждение, предизвикано от търсенето на аналогия сред онова, което е познато. Когато небето е чисто, всички многоетажни израстъци и техните най-високи палисади са обкръжени от слой нагрят въздух; това причинява мними колебания и изменения на формите, които и без това е трудно да се определят. Първата мъгла, която се движи като някакъв лазур (говоря така по навик, защото този „лазур“ е рижав през червения и поразително бял през светлосиния ден), предизвиква

незабавна реакция. Започва буйно напълване. Нагоре бива изхвърлена почти съвсем отделената от подложката си разтеглива, набъбваща във формата на карнабит покривка, която едновременно избледнява и след няколко минути невероятно точно имитира кълбовидния облак. Това гигантско образуване хвърля червеникава сянка, вместо едни върхове на мимоида се образуват други и цялото движение винаги е насочено противоположно на движението на истинския облак. Мисля, че Гисе навярно би дал да му отсекаят ръката само да узнае защо става така. Но такива „единични“ изделия са нищо в сравнение със стихийната дейност на мимоида, раздразнен от присъствието на предмети и конструкции, които се появяват над него по волята на земните пришълци.

Възпроизвеждането на формите всъщност обхваща всичко, което се намира на разстояние не повече от осем-девет мили. Най-често мимойдът създава увеличени копия, понякога ги деформира и създава карикатури или гротескни опростявания, особено на машините. Разбира се, материалът винаги е същата, бързо избледняваща маса, която, изхвърлена във въздуха, вместо да падне — увисва, съединена посредством лесно късащи се подобия на пъпна връв с основата, по която тя бавно се придвижва, гърчи се и намалява или увеличава обема си, пластично се формира в най-сложни конструкции. Самолет, корабна конструкция или мачта биват възпроизведени с еднаква бързина. Мимойдът не реагира само на самите хора, по-точно казано — на никакви живи същества, а също така и на растения, защото и такива бяха доставени на Соларис за опитни цели от неуморните изследователи. Но манекен, кукла, изображение на куче или дърво, направени от какъвто да било материал, се копират незабавно.

И тук, уви, трябва да отбележим в скоби, че тая „покорност“ на мимоида пред желанията на експериментаторите, толкова рядка на Соларис, от време на време се прекъсва. Най-зрелия мимойд има свои, ако може така да се каже, „лениви дни“, през които само много бавно пулсира. Това пулсиране впрочем не е забележимо за човешкото око, неговият ритъм или една фаза на „пулса“ продължава повече от два часа и бяха необходими специални киноснимки, за да бъде открито това.

При такива обстоятелства мимойдът, особено старият, е много подходящ за посещаване, защото както потопеният в океана

поддържащ диск, така и извисяващите се над него форми представляват съвършено надеждна опора за краката.

Може, разбира се, да пребиваваш на мимоида и в неговите „работни“ дни, но тогава видимостта е близка до нула, понеже от набъбналите израстъци копираща маса непрекъснато се отделя бавно ръмяща, пухкава като сняг колоидна смес. Впрочем тия форми не могат да бъдат обхванати с поглед отблизо, защото са големи, колкото земни планини. Освен това основата на „работещия“ мимойд става лепкава от желеподобния дъжд, който едва след двайсетина часа се превръща в твърда кора, много по-лека от вулканична пемза.

Най-сетне без специални съоръжения всеки твърде леко би се заблудил в лабиринта от огромни конструкции, които напомнят нещо средно между разкривени колони и полутечни гейзери — дори при ярко слънце, защото лъчите му не могат да пробият облака от непрекъснато изхвърляните в атмосферата „псевдовзривове“.

Наблюдаването на мимоида в неговите щастливи дни (по-точно казано, щастливи дни за изследователя, който се намира на него) може да стане източник на незабравими впечатления. Той преживява свои „творчески пориви“, когато започва някаква свръхестествена суперпродукция. Тогава той създава или собствени варианти на обкръжаващите го форми, или техни усложнения, или дори „формални продължения“ и така може да се забавлява с часове за радост на художника-абстракционист и за отчаяние на учения, който напразно се мъчи да разбере нещо от процесите, които стават. Понякога в дейността на мимоида се проявяват черти на истинско детско опростяване на нещата, понякога изпада в „бароково“ отклонение, тогава всичко, което създава, е отбелязано с белега на изродена подпухналост. Особено старите мимойди фабрикуват фигури, способни да предизвикат искрен смях. Колкото се отнася до мене, аз никога не можех да им се смея, защото бивах прекалено изненадан от тайнствеността на гледката.

Естествено, през първите години на изследванията се нахвърлиха на мимойдите като на мечтан център на океана на Соларис, като на място, на което ще настъпи жадуваната връзка между двете цивилизации. Но много бързо се оказа, че не може да става дума за каквато и да било връзка, тъй като всичко започваше и свършваше с имитиране на формите, което не довеждаше доникъде.

Многократно повтарящият се в отчаяните търсения на изследователите антропоморфизъм или зооморфизъм виждаше в непрестанно новите творения на живия океан „сетивни органи“ или дори „крайници“, за каквито учените (като Мартенс и Еконай) приемаха „гръбначните прешлени“ и „бързачите“ на Гисе. Но тия протуберанции на живия океан, понякога изхвърляни на две мили височина в атмосферата, са толкова „крайници“, колкото земетресението е „гимнастика“ на земната кора.

Каталогът на формите, които се повтаряха относително постоянно, раждани от живия океан толкова често, че за едно денонощие могат да се открият върху повърхността му няколко десетки или няколко стотици, обхващаше около триста названия. Най-нечовешки, в смисъл на абсолютна липса на подобие с всичко, което някога е изследвано от човека на Земята, са, съгласно школата на Гисе, симетриадите. Дори когато вече стана съвсем ясно, че океанът не се държи агресивно и в неговите плазмени дълбочини може да загине само оня, който сам си причини това, поради собствената си непредпазливост или лекомислие (естествено аз не говоря за нещастните случаи, предизвикани например от повреда на кислородния апарат или климатизатора), че дори цилиндричните потоци на „дългуните“ и чудовищните „гръбначни стълбове“, които блуждаят неуверено всред мъглите, можеха от край до край да се пробият от самолет или друг летателен апарат без най-малка опасност: плазмата дава свободен път, като отстъпва пред чуждото тяло със скорост, равна на скоростта на звука в атмосферата на Соларис, и образува, ако я принудят към това, дълбоки тунели дори под повърхността на океана (при това енергията, която се раздвижва мигновено за тази цел, е грамадна — Скрябин я определяше на около 10 на 19-та ерга!), към изследването на симетриадите се пристъпваше с извънредна предпазливост при постоянни оттегляния, многократно засилване на предохранителните мерки, наистина често фиктивни, а имената на тези, които първи се спуснаха в техните бездни, са известни на всяко дете на Земята.

Ужасът, който предизвикваха тия исполини, не е във външния им вид, въпреки че той наистина може да навее кошмарни сънища. Причината по-скоро беше в това, че в техните граници нямаше нищо постоянно, нищо сигурно, в тях спираха да действуват дори

физическите закони. Именно това караше учените все по-настойчиво да повтарят тезата, че живият океан е разумно същество.

Симетриадите се появяват внезапно. Тяхното образуване представлява особен вид ерупция. Около един час преди това океанът внезапно започва силно да блести, като че няколко десетки квадратни километри от неговата повърхност са покрити със стъкло. При това нито гъстотата му, нито ритъмът на вълнението му се изменят. Понякога симетриадата възниква там, където е имало фуния след изсмукалия „бързач“, но това не е правило. След около един час стъкловидната покривка изхвърква нагоре във вид на чудовищен мехур, в който се отразяват небосклонът, слънцето, облаците, хоризонтът, като се преливат и пречупват. Светкавичната игра на цветовете, предизвикана отчасти от сгъването, отчасти от пречупването на светлината — няма равна на себе си.

Особено резки светлинни ефекти дават симетриадите, които възникват през синия ден, а също и пред залез-слънце. Тогава човек остава с впечатление, че планетата ражда друга, която всеки миг удвоява обема си. Тоя глобус, който сякаш гори от блясъците, току-що изтръгнат от дълбочините, се разцепва при върха на вертикални сектори. Но това не е разпадане. Тоя стадий, наречен не съвсем сполучливо „фаза на цветната чашка“, трае секунди. Устремените към небето дъги на тия ципести сводове се извиват назад, закачват се в невидимата вътрешност и светкавично започват да формират нещо като мощно тяло, във вътрешността на което протичат стотици процеси едновременно.

След известно време симетриадата започва вече да проявява най-необикновената си особеност — изменя или направо спира действието на известни физически закони. Предварително трябва да се каже, че никога няма две еднакви симетриади и геометрията на всяка от тях е нещо като ново „изобретение“ на живия океан. После симетриадата създава в себе си това, което често се нарича „моментални машини“, въпреки че тези конструкции съвсем не приличат на машините, създадени от хората; тук въпросът е само за относително тясна и поради това сякаш „механична“ целесъобразност на дейността.

Когато бликащите от бездната гейзери се втвърдят или се издуят в дебелостенни галерии и коридори, които водят по всички направления, а „ципите“ образуват система от пресичащи се

плоскости, висулки и сводове, симетриадата оправдава названието си с това, че на всяко образуване на криволичеши коридори, продължения и наклонени плоскости в района на единия ѝ полюс съответствува съвпадаща до най-дребните подробности система на противоположния полюс.

След около двадесет-тридесет минути гигантът започва бавно да се потапя в океана, като понякога се наклонява по вертикалната си ос на осем до дванадесет градуса.

Има по-големи и по-малки симетриади, но дори джуджетата след потапянето се възвишават на цели осемстотин метра над нивото на океана и се виждат от двадесетина мили разстояние. Най-безопасно човек може да навлезе вътре веднага след като равновесието се възстанови, когато цялата система престане да се потапя в живия океан, като едновременно се връща във вертикалното си положение. Най-подходящо място за изучаване се явява районът току под върха на симетриадата. Сравнително гладката „шапка“ на полюса се обкръжава там от пространство, надупчено като решето от отворстията на вътрешни камери и тунели. Като цяло, тази формация се явява развитие в три измерения на някакво уравнение от висш порядък.

Както е известно, всяко уравнение може да се изрази с фигуративния език на висшата геометрия и да се построи еквивалентно нему геометрично тяло. В тоя си аспект симетриадата е родственица на конусите на Лобачевски и на отрицателните криви на Риман, но много далечна родственица, поради невъобразимата си сложност. Тя представлява обхващащо няколко кубически мили развитие на цяла математическа система, като това развитие е с четири измерения, понеже коефициентите на уравненията се изразяват и във времето, в извършващите се през него изменения.

Естествено най-проста беше мисълта, че имаме пред себе си ни повече, ни по-малко, а една „математическа машина“ на живия океан, създаден с оглед на неговия мащаб модел за изчисления, необходими му за неизвестни нам цели. Но днес вече никой не споделя тая хипотеза на Фермонт: Тя наистина беше съблазнителна — но фантазията, че живият океан разнищва загадките на материята, вселената и живота с такива титански ерупции, всяка частичка от които е подчинена на непрекъснато комплициращи се формули от висш анализ... не можа да издържи. Извънредно много явления могат

да се срещнат в глъбините на великана, които не ни позволяват да се съгласим с тая примитивна в основата си картина, детски наивна, както се изразяват някои.

И така, ние се въртахме непрекъснато в кръга от земните, човешките понятия, а първата връзка...

Експедициите прекосиха стотици километри в дълбините на симетриадите, наслагах там регистриращи апарати, автоматични филмови камери; телевизионните очи на изкуствените спътници регистрирваха появата на мимойдите и дългуните, тяхното узряване и гибел. Библиотеките се пълнеха, архивите се разрастваха, цената, която трябваше да се плати за това, понякога биваше твърде висока. Седемстотин и осемнадесет души загинаха по време на катаклизмите, неуспели да се измъкнат от обречените на гибел колоси, в това число сто и шест дадоха живота си само в една катастрофа, известна с това, че в нея намери смъртта си самият Гисе, по това време седемдесетгодишен старец. Седемдесет и девет души, облечени в бронирани скафандри, заедно с машините и уредите, бяха погълнати само за няколко секунди от страхотен взрив мръсна каша, фонтанът на която събаря и двадесет и седем пилота на хеликоптерите и самолетите, които са кръжали над изследваното творение. Това място, което се намира на пресечната точка между четиридесет и втория паралел и осемдесет и деветия меридиан, е обозначено на картата като „Ерупция на сто и шестте“. Но тая точка съществува само на картите, защото там повърхността на океана не се отличава с нищо от всяка друга точка по неговите простори. Тогава за пръв път в историята на соларистическите изследвания се надигнаха гласове, които искаха да се приложат термоядрени удари. Всъщност това щеше да бъде по-лошо от отмъщение: ставаше дума за унищожаването на онова, което не можем да разберем. В момента, когато се обсъждало това предложение, случайно оцелелият началник на резервната група на Гисе — Тсанкен — заплашил, че ще взриви Станцията заедно със себе си и останалите осемнадесет члена на екипажа. И макар никога официално да не се призна, че неговият самоубийствен ултиматум е повлиял на резултатите от гласуването, може да се предполага, че това е било именно така.

Но мина времето, когато толкова многолюдни експедиции са посещавали планетата. Самата Станция — нейният строеж е бил

надзираван от сателитите — беше инженерно дело от такъв мащаб, че Земята би могла да се гордее с него, ако не беше способността на океана за някакви си секунди да създава милиони пъти по-големи конструкции, и бе построена във вид на диск с диаметър двеста метра — на четири етажа в центъра и на два по периферията. Тя висеше на височина от петстотин до хиляда и петстотин метра над океана, благодарение на гравитори, използващи енергия от аниhilация. Освен обикновената апаратура, с която се съоръжаваха станциите и големите спътници на другите планети, тя имаше и специални радарни инсталации, готови при най-малкото изменение на състоянието на океанската повърхност да включат допълнителна мощност, така че стоманеният диск да се издигне в стратосферата веднага след появата на първите признаци за раждане на ново чудовище.

Сега Станцията беше всъщност безлюдна. Откак роботите бяха заключени — по неизвестни ми причини — в долните складове, можеше да скиташ из коридорите, без да срещнеш никого — като на безцелно влачен от вълните кораб, машините на който са преживели гибелта на екипажа.

Когато оставях деветия том от монографията на Гисе на рафта, стори ми се, че стоманата под краката ми, покрита с пласт пухкав пенопласт, потрепера. Аз замрях, но това движение вече не се повтори. Библиотеката беше отлично изолирана от корпуса, вибрацията би могла да има само една причина — от Станцията стартираше някаква ракета. Тази мисъл ме върна към действителността. Още не бях решил дали да полетя, както искаше Сарториус. Ако се държах така, че напълно одобрявам неговия план, бих могъл да отложам критичния момент; бях почти сигурен, че ще се скараме, защото реших да направя всичко възможно, за да спася Харей. Цялата работа беше в това, дали Сарториус има шансове за успех. Неговото превъзходство над мене беше огромно — като физик той познаваше проблема десет пъти по-добре от мене и колкото да е парадоксално, бих могъл да разчитам само на съвършенството на разрешението, които ни сервираше океанът. През следващия час аз се позанимах с микрофилмите, като се мъчех да доловя нещо що-годе разбираемо от морето на дяволската математика, с чийто език говореше физиката на неутринните процеси. Отначало това ми се стори безнадеждна работа, още повече, че имаше цели пет страхотно трудни теории за неутринното поле, което пък

значеше, че нито една не е свършена. Но в края на краищата успях да намеря нещо по-обнадеждащо. Тъкмо си преписвах някои формули, когато някой почука.

Бързо отидох при вратата и я отворих, като закривах отвора с тялото си. Пред мен се озова лъскавото от пот лице на Снаут. Коридорът зад него беше празен.

— А, ти ли си — казах аз, като отворих вратата. — Влез!

— Да, аз съм — отговори той. Гласът му беше охрипял, под зачервените му очи имаше торбички, беше облечен с блестящ гумен противорадарен комбинезон с еластични презрамки; изпод комбинезона се показваха замърсените крачоли на същия изгорен от химикали панталон, с който ходеше винаги. Очите му огледаха кръглото, равномерно осветено помещение и се втрещиха, когато забелязаха застаналата до фотьойла Харей. Ние си разменихме светкавични погледи, а аз притворих клепачи; тогава той се поклони леко и аз казах, като се стараех да попадна на най-дружески тон:

— Това е доктор Снаут, Харей. Снаут, това е... жена ми.

— Аз съм... съвсем незабележим член на екипажа и затова... — паузата започна да става опасно дълга — не съм имал щастието да се запозная с вас...

Харей се усмихна и му подаде ръка, която той стисна, както ми се стори, с известно изумление, замига с клепачите си и продължаваше да стои прав и да я гледа, докато не го хванах за ръката.

— Извинете — едва тогава каза той. — Бих желал да поговоря с теб, Келвин...

— Разбира се — отговорих аз с великосветска непринуденост. Всичко това ми приличаше на евтина комедия, но нямаше друг изход. — Харей, мила, не ни обръщай внимание. Искаме да поговорим с доктора за нашите скучни работи...

И вече водех Снаут под ръка към един малък фотьойл в противоположната страна на залата. Харей седна във фотьойла, в който преди това седях аз, но го извъртя така, че можеше да ни вижда над книгата, която четеше.

— Е, какво ново? — попитах тихо.

— Разведох се — отговори той със същия шепот. Може би щях да се разсмея, ако някога ми разкажеха тая история и това начало на

разговора, но на Станцията чувството ми за хумор беше съвсем притъпено.

— От вчера насам преживях няколко години, Келвин — каза той и добави: — Няколко не лоши години. А ти?

— Нищо... — отговорих след миг, защото не знаех какво да му кажа. Обичах го, но същевременно чувствавах, че трябва да се предпазвам от него или по-точно от това, за което беше дошъл при мене.

— Нищо? — повтори той със същия тон. — О, чак така ли?

— Какво искаш да кажеш? — правех се аз, че не разбирам. Той присви зачервените си очи и като се наведе толкова близо до мене, че почувствах върху лицето си топлината на дъха му, прошепна:

— Затъваме, Келвин. Със Сарториус вече не мога да се свържа, знам само това, което ти написах, което той ми каза след оная наша малка, „мила“ конференция...

— Да не е изключил визиофона? — попитах аз.

— Не. При него е станало късо съединение. Струва ми се, че го е направил умишлено или... — Снаут направи жест с юмрук, като че ли разбива нещо. Гледах го, без да кажа нито дума. Левият ъгъл на устата му леко потрепваше в неприятна усмивка.

— Келвин, дойдох, защото... Какво смяташ да правиш?

— Питаш във връзка с писмото си ли?... — отговорих бавно. — Мога да го направя, нямам причини да откажа и точно затова съм дошъл в библиотеката, исках да се ориентирам...

— Не — прекъсна ме той, — не за това...

— Не?... — казах, като дадох вид, че съм учуден. — Казвай тогава, слушам те.

— Сарториус — изрече той след малко, — струва ми се, че е намерил пътя... знаеш ли.

Той не снемаше очи от мене. Седях спокойно, като се стараех да си придам равнодушен израз на лицето.

— Първо тая история с рентгена. Онова, което Гибарян правеше с него, помниш ли? Възможно е известно изменение.

— Какво?

— Те просто са изпращали сноп лъчи в океана и са модулирали само тяхното напрежение според разни образци.

— Да, това ми е известно. Още Нилин е правил това. И цяла маса други.

— Вярно. Но те са прилагали меко излъчване. А това е било твърдо, блъскали са в океана всичко, което имали, цялата мощност.

— Това може да има неприятни последици — забелязах аз. — Нарушение на конвенцията на четирите и на ООН.

— Келвин, не се преструвай. Това сега няма абсолютно никакво значение. Гибарян е мъртъв.

— Аха, Сарториус иска да стовари всичко на него?

— Не зная. Не съм говорил с него по това. Не е важно. Сарториус е на мнение, че щом „гостът“ се появява винаги тогава, когато се събуждаме от сън, очевидно той извлича от нас производствената рецепта, когато ние спим. Океанът смята, че най-важното ни състояние е сънят. Затова постъпва така. И Сарториус иска да изпратим на океана мислите, които имаме, когато сме в будно състояние — мислите от нашите бдения — разбираш ли?

— По какъв начин? По пощата ли?

— Подигравките запази за себе си. Този сноп от лъчи ще бъде модулиран от мозъчните токове на някого от нас.

Изведнъж в главата ми всичко стана ясно.

— Аха — казах аз, — този някой съм аз. Така ли?

— Да. Той има пред вид тебе.

— Сърдечно благодаря.

— Ти какво мислиш по това?

Аз мълчах. Той, без да проговори, погледна унесената в четене Харей и отново обърна очи към мене. Чувствувах как побледнявам. Не можех да предотвратя това.

— Е, какво? — попита той. Свих рамене.

— Тези рентгеновски проповеди за величието на човека считам за шутовщина. И ти също. Или греша?

— Така ли?

— Да.

— Това е много добре — каза той и се усмихна, сякаш бях изпълнил желанието му. — Значи, ти си против тая история на Сарториус?

Не разбирах още как беше станало това, но в погледа му прочетох, че той ме бе отвел там, където е искал. Какво бих могъл да

кажа сега?

— Отлично — каза той. — Защото има още един проект. Да се преустрои апаратурата на Рош.

— Аниhilаторът?

— Да. Сарториус вече направи първите изчисления. Това е напълно реално. И дори няма да изисква голяма мощност. Апаратът ще действува непрекъснато, тоест неограничено време, и ще създава антиполе.

— Ча... чакай! Как си представяш това?

— Много просто. Това ще бъде неутриново антиполе. Обикновената материя си остава непроменена. Ще бъдат унищожавани само... неутринните системи. Разбираш ли?

Той се усмихна доволно. Седях с полуотворена уста. Постепенно той престана да се усмихва. Гледаше изпитателно, със смръщено чело и чакаше.

— И така, първия проект „Мисъл“ — отхвърляме. Нали? Втория? Сарториус вече работи по него. Ще го наречем „Свобода“.

Притворих за миг очи. Изведнъж реших. Снаут не беше физик. Сарториус е изключил или развалил визиофона. Много добре.

— Аз бих го нарекъл по-скоро „Касапница“ — казах бавно.

— Ти сам беше касапин. Или не е вярно? А това е нещо съвсем друго. Никакви „гости“, никакви същества F — нищо. Още в началния момент на материализацията ще настъпи разпадане.

— Това е недоразумение — отговорих аз като въртях усмихнатата глава; надявах се, че това беше достатъчно естествено. — Това не са морални скрупули, а инстинкт за самосъхранение. Аз не искам да умирам, Снаут.

— Какво?

Той беше изненадан. Гледаше ме подозрително. Измъкнах от джоба си смачкания лист с формулите.

— Аз също мислих по това. Учудва ли те? Нали аз пръв стигнах до неутринната хипотеза, или не е така? Погледни! Антиполе може да се създаде. За обикновената материя то е безвредно. Това е истина. Но в момента на аниhilацията, когато неутриновата структура се разпада, освобождава се излишъкът от енергия. Ако приемем за един килограм маса в покой десет на осма степен ерги, получаваме за едно същество F пет до седем пъти по десет на осма степен. Знаеш ли какво значи

това? Това е еквивалентно на малък уранов заряд, който избухва във вътрешността на Станцията.

— Какво приказваш! Но... но Сарториус трябва да е взел пред вид това...

— Не непременно — възразих аз с подигравателна усмивка. — Виждаш ли, работата е там, че Сарториус принадлежи към школата на Фразер и Кайоли. Според тях цялата енергия, която се съдържа в неутринните системи, се освобождава във вид на светлинно излъчване. Това според тях би могло да бъде просто силен блясък, може би не съвсем безопасен, но не и унищожителен. Съществуват обаче и други хипотези, други теории за неутринното поле. Според Кайе, Авалов и Сиони спектърът на излъчването е значително по-широк, а максимумът пада на твърдото гама-излъчване. Хубаво е, че Сарториус вярва на своите учители и на техните теории, но съществуват и други, Снаут. И знаеш ли какво ще ти кажа? — продължих аз, като забелязах, че моите думи му правят впечатление. — Трябва да се вземе под внимание и океанът. Щом е направил това, което е направил, той навярно е използвал оптимален метод. С други думи: неговите действия ми се струват аргументи в полза на втората школа — против Сарториус.

— Покажи ми това листче, Келвин...

Подадох му го. Той се наведе и се мъчеше да разбере моите йероглифи.

— Какво е това? — посочи той с пръст. Взех изчисленията от него.

— Това ли? Тензор за трансмутация на полето.

— Дай ми всичко това...

— За какво ти е? — попитах, въпреки че знаех какво ще ми отговори.

— Трябва да го покажа на Сарториус...

— Както искаш — отговорих равнодушно. — Мога да ти го дам. Само че слушай, това никой не е проверявал експериментално, досега не сме познавали такива структури. Той вярва на Фразер, а аз изчислявах според Сиони. Той ще ти каже, че нито аз съм физик, нито Сиони. Поне според него. Но това е въпрос на дискусия. Аз не желая дискусия, в резултат на която мога да се изпаря за слава на Сарториус. Тебе мога да те убедя, но него — не. И няма да се опитвам.

— Тогава какво искаш да направиш?... Сарториус вече работи над това — каза Снаут с безцветен глас. Той се прегърби, оживлението му изчезна. Не знаех дали ми вярва, но ми беше все едно.

— Това, което прави човек, когото искат да убият — казах тихо.

— Ще се опитам да вляза във връзка с него. Може би има предвид някакви предохранителни мерки — измърмори Снаут. После вдигна очи към мен: — Слушай, но все пак?... Първият проект. Какво ще кажеш? Сарториус ще се съгласи. Сигурно. Това е... във всеки случай... някакъв шанс...

— Вярваш ли в това?

— Не — отговори веднага той. — Но... какво ни пречи да опитаме?

Не исках много бързо да се съглася, на това именно разчитах. Той ставаше мой съюзник в играта на протакане.

— Ще си помисля — казах.

— Е, тогава да си вървя — каза той. Всичките му кости пропукаха, когато ставаше от фотьойла. — И така, ще се съгласиш ли да ти се направи енцефалограма? — попита той, като търкаше с пръсти комбинезона, сякаш се мъчеше да изчисти от него някакво невидимо петно.

— Добре — отговорих аз.

Без да обръща внимание на Харей, която седеше с книга на колене и мълчаливо гледаше тази сцена, той тръгна към вратата. Когато тя се затвори след него, станах. Разгънах листа, който държах в ръката си. Формулите бяха точни. Не бях ги подправил. Не знаех само дали Сиони би се съгласил с начина, по който ги бях развил. По-скоро не. Трепнах. Харей се бе приближила до мене и докосна рамото ми.

— Крис!

— Какво, мила?

— Кой беше този?

— Нали ти казах? Доктор Снаут.

— Що за човек е той?

— Малко го познавам. Защо питаш?

— Така ме гледаше...

— Сигурно си му харесала.

— Не — поклати тя глава. — Това не беше такъв поглед. Гледаше ме така... сякаш...

Тя потръпна, вдигна очи към мене и веднага ги сведе.
— Да се махнем оттук...

ТЕЧЕН КИСЛОРОД

Не зная колко време лежах в тъмната стая, вцепенен, загледан в светещия циферблат на часовника си върху ръката ми. Слушах собственото си дишане и се учудвах на нещо, но всичко това — взирането в зеленото венче на цифрите и учудването — беше придружено с едно равнодушие, което си обяснявах с умората. Обърнах се встрани, леглото беше необикновено широко, нещо ми липсваше. Спрях да дишам. Настана пълна тишина. Замрях. Не чувах и най-тих шумол. Харей? Защо не чувах дишането ѝ? Започнах да я търся с ръка по постелята. Бях сам.

— Харей! — исках да извикам, но чух стъпки. Вървеше някой голям и тежък, като...

— Гибарян? — казах аз спокойно.

— Да, аз съм. Не пали лампата.

— Не?

— Не е необходимо. Така ще бъде по-добре и за двама ни.

— Но ти нали си мъртъв?

— Нищо. Нали познаваш гласа ми?

— Да. Защо направи това?

— Трябваше. Ти закъсня четири дни. Ако беше долетял по-рано, може би нямаше да го направя, но ти не се укорявай. Не съм зле.

— Ти наистина ли си тук?

— Ах, ти мислиш, че ме сънуваш, както мислеше за Харей?

— Къде е тя?

— Защо смяташ, че аз зная?

— Досецам се.

— Запази това за себе си. Да кажем, че съм тук вместо нея.

— Но аз искам и тя да е тук.

— Това е невъзможно.

— Защо? Слушай, но ти знаеш, че всъщност това не си ти, а аз.

— Не. Това съм наистина аз. Ако искаш да бъдеш педантичен, можеш да ми кажеш, че това съм втори аз. Но нека не хабим думите.

— Ще си отидеш ли?

— Да.

— И тогава тя ще се върне ли?

— Държиш ли на това? Какво представлява тя за тебе?

— Това е моя работа.

— Та ти се страхуваш от нея.

— Не.

— Ти се отвърщаваш...

— Какво искаш от мене?

— Можеш да съжаляваш себе си, а не нея. Тя винаги ще бъде на двадесет години. Не се преструвай, че не знаеш това!

Изведнъж, никак не зная защо, аз се отпуснах. Слушах го вече съвсем спокойно. Стори ми се, че сега стои малко по-близо, при краката на леглото, но продължавах да не виждам нищо в тъмнината.

— Какво искаш? — попитах тихо. Моят тон сякаш го изненада. Помълча един миг.

— Сарториус е убедил Снаут, че си го измамил. Сега те ще те измамят. Под предлог, че монтират рентгенов апарат, строят аниhilатор за силово поле.

— Къде е тя? — попитах.

— Не чу ли какво ти казах? Предупредих те!

— Къде е тя?

— Не зная. Внимавай. Ще ти бъде необходимо оръжие. Не можеш да разчиташ на никого.

— Мога да разчитам на Харей — казах. Чух тих, бърз отглас. Той се смееше.

— Естествено, че можеш. До известна граница. В края на краищата винаги можеш да направиш като мене.

— Ти не си Гибарян.

— Ето ти сега. А кой съм? Може би твой сън?

— Не. Тяхна марионетка. Но ти не знаеш това.

— А откъде знаеш ти кой си?

Това ме накара да се замисля. Искях да стана, но не можех. Гибарян говореше нещо. Не разбирах думите, чувах само звука на неговия глас, отчаяно се борех със слабостта, която усещах в тялото си, направих още едно върховно усилие и... се събудих. Поемах си

въздух като полуиздъхнала риба. Беше съвършено тъмно. Това беше сън. Кошмар. Не... „Дилема, която не можем да решим.

Преследваме самите себе си. Политериите само са приложили някакъв вид селективен усилвател на нашите мисли. Търсенето на мотивировка на това явление е антропоморфизъм. Където няма хора, там няма и мотиви, достъпни за човека. За да бъде продължено изпълнението плана на изследванията, необходимо е да унищожим или собствените си мисли, или тяхната материална реализация. Първото е извън нашите възможности. Другото пък твърде много прилича на убийство.“

Вслушвах се в тъмнината в тоя равномерен, далечен глас, който веднага познах: говореше Гибарян. Протегнах ръце пред себе си — леглото беше празно.

„Събудил съм се за следващия сън“ — помислих аз. — Гибарян?... — извиках. Той веднага спря да говори на половин дума. Нещо тихо прошумоля и аз усетих леко подухване по лицето.

— Какво правиш ти, Гибарян? Да ме преследваш така от един сън в друг... — избърборих аз, като се прозявах.

Нещо зашумоля покрай мене.

— Гибарян! — повторих по-силно. Пружините на леглото трепнаха.

— Крис... това съм аз... — разнесе се шепот съвсем близо до мене.

— Ти ли си, Харей... а Гибарян?

— Крис... Крис... но нали той не... нали сам казваше, че не е жив...

— Насън може да е жив — казах провлечено. Не бях изобщо сигурен, че това е било сън. — Говореше ми нещо. Беше тук — казах. Страшно ми се спеше. „Щом толкова ми се спи, сигурно още спя“ — помислих си глупаво, докоснах с устни хладното рамо на Харей и се разположих по-удобно. Тя ми отговори нещо, но аз отново се унесох и не чух какво ми каза.

На сутринта, като се събудих в стаята, изпълнена с червена светлина, припомних си преживяното през нощта. Разговорът с Гибарян може да ми се е присънил, но това, което беше после? Чувах гласа му, бих могъл да се закълна в това, само не си спомням добре

какво ми говореше. То съвсем не бе звучало като разговор, по-скоро като лекция. Лекция?...

Харей се къпеше. Чувах плисъка на водата в банята. Погледнах под леглото, където преди няколко дни бях тикнал магнитофона. Нямаше го там.

— Харей! — извиках. Иззад гардероба се показва лицето ѝ, от което капеше вода. — Не си ли видяла случайно под леглото един магнитофон? Малък, джобен...

— Там имаше най-различни неща. Всичко сложих ей там. — Тя посочи поличката до шкафчето с лекарствата и изчезна в банята. Сkochих от леглото, но търсенията ми не дадоха резултат.

— Трябва да си го видяла — казах аз, когато Харей се върна в стаята. Тя не ми отговори нищо и започна да се реше пред огледалото. Едва сега забелязах, че е много бледа, а в очите ѝ, когато се срещнах с моите в огледалото, имаше нещо изпитателно.

— Харей — започнах като глупак още веднъж, — магнитофонът не е на поличката.

— Нямаш ли да ми кажеш нещо по-важно от това?...

— Извинявай — измънках, — имаш право, това е дреболия.

Само това липсваше, да започнем да се караме!

После отидохме да закусим. Днес Харей правеше всичко по-другояче, отколкото обикновено. Не можех да определя тая разлика. Оглеждаше обстановката, на няколко пъти не чу какво ѝ казвам, сякаш неочаквано изпадаше в унес. Веднъж, когато повдигна глава, забелязах, че в очите ѝ имаше влага.

— Какво ти е? — попитах я със снишен глас, почти шепнешком. — Плачеш ли?

— Ох, остави ме. Това не са истински сълзи — изстена тя.

Може би не трябваше да се задоволя с тоя отговор. Но аз не се боях от нищо друго така, както от „искрените разговори“. Освен това главата ми беше заета с нещо друго. Макар да знаех, че интригите на Снаут и Сарториус само ми се бяха присънили, започнах да мисля дали в Станцията няма някакво оръжие. Какво щях да правя с него — за това не мислех — просто исках да го имам. Казах на Харей, че трябва да потърся нещо долу в складовете. Тя тръгна мълчаливо след мене. Претърсих шкафовете, прерових контейнерите, а когато слязох най-долу, не можах да се сдържа да не надникна в хладилника. Не исках

обаче Харей да влезе там, затова само открях вратата и плъзнах поглед по цялото помещение.

Тъмният саван все така се издигаше над продълговатото тяло, но от моето място не можеше да се види дали лежи там и негърката. Стори ми се, че нейното място беше празно.

Нищо не намерих от това, което търсех, и настроението ми все повече се понижаваше, докато изведнъж се ориентирах, че не виждам Харей. Впрочем тя веднага се показва — беше останала в коридора, — но вече фактът, че се бе опитала да се отдалечи от мене, което й се удаваше с такава мъка дори за миг, би трябвало да ме накара да се замисля. Но аз продължавах да се държа като обиден, без да зная от кого, или по-право, като кретен. Заболя ме страшно глава, а не можех да намеря никакви прахове и страшно сърдит, прерових цялата аптечка. Не ми се искаше да ходя в операционната, никога не бях се чувствувал така отвратително, както тоя ден. Харей сновеше като сянка из кабината, понякога изчезваше за малко. След обяда (всъщност тя изобщо не яде, а аз, без апетит поради страхотното ми главоболие, дори не се опитах да я подканя да яде) тя седна изведнъж до мене и започна да дърпа ръкава на блузата ми.

— Какво има? — изрекох машинално.

Искаше ми се да отида горе, защото ми се стори, че по тръбите отеква слабо чукане, което свидетелствуваше, че Сарториус се рови из апаратурата за високо напрежение, но веднага ми се отця, като се сетих, че ще трябва да отида заедно с Харей, чието присъствие в библиотеката беше все пак обяснимо, но там, сред машините, то можеше да даде случай на Снаут за някакви неуместни бележки.

— Крис — прошепна тя, — какво става с нас?...

Въздъхнах неволно, не мога да кажа, че това беше моят щастлив ден.

— Няма нищо. Какво ти е?

— Бих искала да поговоря с тебе.

— Моля, слушам те.

— Но не така.

— А как? Е, нали ти казах, знаеш, че ме боли глава, имам маса грижи...

— Малко добро желание, Крис.

Помъчих се да се усмихна. Навярно опитът ми е бил жалък.

— Да, мила, говори.

— Но ще ми кажеш ли истината?

Вдигнах вежди. Не ми харесваше такова начало.

— Защо би трябвало да те лъжа?

— Може да имаш причини. Сериозни. Но ако искаш... защото... ти знаеш... не ме лъжи.

Мълчах.

— Аз ще ти кажа нещо и ти ще ми кажеш. Искаш ли? Това ще бъде истината. Без оглед на нищо и никого.

Не я гледах в очите, макар да търсеше погледа ми. Правех се, че не забелязвам това.

— Казвала съм ти вече, че не зная как дойдох тук. Но ти може би знаеш. Чакай, още не съм свършила. Може и да не знаеш. Но ако знаеш, ала не можеш да ми кажеш това сега, не може ли по-късно, някога? Това няма да е най-страшното. Във всеки случай ще ми дадеш някаква надежда...

Имах чувството, че леден ток тече по тялото ми.

— Дете, какво говориш ти? Каква надежда?... — мънках аз.

— Крис, каквото и да съм аз, сигурно не съм дете. Обеща ми. Кажи.

Това „каквото и да съм“ така ме хвана за гърлото, че можех само да я гледам глупаво и да клатя отрицателно глава, като че ли се защитавах от думите ѝ.

— Нали ти казвам, че не си длъжен да говориш. Достатъчно е само да ми кажеш, че не можеш да говориш.

— Нищо не крия — отговорих пресипнало.

— Тогава отлично — отговори тя, като ставаше. Искях да ѝ кажа нещо. Чувствувах, че не мога да я оставя така, но всички думи се спираха на гърлото ми.

— Харей...

Тя стоеше до прозореца с гръб към мене. Тъмносиният пуст океан лежеше под голото небе.

— Харей, ако мислиш, че... Харей, нали знаеш, че те обичам...

— Мене?

Приблжих се до нея. Искях да я прегърна. Тя се освободи, като отблъсна ръката ми.

— Ти си толкова добър... — каза тя. — Обичаш ли ме? Бих предпочела да ме набиеш!

— Харей, мила!

— Не! Не! По-добре мълчи.

Тя се приближи до масата и започна да прибира съдовете. Гледах тъмносинята пустиня. Слънцето се беше наклонило и голямата сянка на Станцията се люлееше ритмично върху вълните. Една чиния се изплъзна от ръцете на Харей и падна на пода. Водата бълбукаше в мивката. На края на небосклона ръждивото очертание приемаше цвят на мътночервеникаво злато. Ако знаех какво да правя! О, ако знаех! Изведнъж стана тихо. Харей застана зад мене.

— Не. Не се обръщай — каза тя почти шепнешком, — ти не си виновен за нищо, Крис. Аз зная. Не се тревожи.

Протегнах ръка към нея. Тя избяга в дъното на кабината и като вдигна цялата купчина чинии, каза:

— Жалко. Ако бяха чупливи, бих ги строшила всичките, до една!

За миг си помислих, че наистина ще ги захвърли на пода, но тя ме погледна изпитателно и се усмихна.

— Не се бой, няма да правя сцени.

Събудих се посред нощ, отведнъж напрегнат и бдителен, седнах в леглото. В стаята беше тъмно, само през откренатата към коридора врата идваше слаба светлина. Нещо съскаше злокобно, този звук нарастваше заедно с приглушените тъпи удари, като че ли нещо голямо се удряше силно зад стената. „Метеор — мярна се в ума ми. — Пробил е бронята. Там има някой!“

Провлечено хъркане. Съвсем изтрезнях. Това беше Станцията, не ракета, а този ужасен звук...

Изскочих в коридора. Вратата на малкото работно помещение беше широко разтворена, лампата светеше. Втурнах се вътре.

Обгърна ме ужасен студ. Кабината бе изпълнена с пара, която превръщаше дъха ми в сняг. Безброй бели снежинки се въртяха над увитото в хавлия тяло, което се удряше леко в пода. Това беше Харей. Едва я забелязах в тоя леден облак. Хвърлих се към нея, грабнах я през кръста, халатът опари ръцете ми. Тя хъркаше. Изтичах на коридора, минах край редицата врати, вече не усещах студа, само дъхът, който излизаше от устата като облачета пара, като пламък обгаряше рамото ми.

Сложих я на масата, разкъсах хавлията на гърдите, една секунда гледах нейното сгърчено, потреперващо лице, кръвта беше замръзнала върху отворената ѝ уста, беше покрила устните с чер слой, върху езика ѝ блестяха кристалчета лед...

Течен кислород. В лабораторията имаше течен кислород в съдовете на Дюар. Когато я вдигнах, чувствувах, че мачкам хрупкаво стъкло. Колко ли е могла да изпие? Все едно. Изгорени са трахеята, гърлото, дробовите — течният кислород разяжда по-силно от концентрираните киселини. Дишането ѝ беше скърцащо, сухо, като звук при разкъсване на хартия. То ставаше все по повърхностно. Агония.

Погледнах големите стъклени шкафове с инструменти и лекарства. Трахеотомия? Интубация? Но тя вече няма дробове! Те са изгорели. Лекарства? Толкова лекарства! Рафтовете бяха пълни с редици цветни шишета и кутии. Хъркането изпълваше цялата зала, от отворената ѝ уста все още излизаше мъгла. Термофорите...

Започнах да ги търся. Но преди да ги намеря, скочих към другия шкаф, разхвърлих кутийките с ампули, сега спринцовка, къде? В стерилизаторите. Просто не можех да я сглобя с вдървените си ръце, пръстите бяха вцепенени и не можеха да се свиват. Започнах да удрям бясно с ръка по капака на стерилизатора, но не усещах това. Единственият признак на живот в ръката ми беше сякаш пъпленето на мравки в нея.

Агонизиращата захърка по-силно. Изтичах до нея. Очите ѝ бяха отворени. — Харей!

Това дори не беше шепот. Не можех да изтръгна глас. Лицето ѝ изглеждаше чуждо, втвърдено, като от гипс. Ребрата ѝ се движеха под бялата кожа, косата ѝ, влажна от стопения сняг, се разсипа върху възглавницата. Тя ме гледаше. — Харей!

Не можах да изрека нищо повече. Стоях като пън с тия чужди вдървени ръце, стъпалата, устните и клепачите ми започваха все повече да горят, но аз почти не чувствувах това. Капка кръв, размразена от топлото, потече по бузата ѝ и очерта една извита линия. Езикът ѝ затрепера и се прибра. Тя продължаваше да хърка тежко.

Хванах ръката ѝ за китката — беше без пулс, разгънах хавлията и сложих ухото си до поразително студеното тяло току под гърдта. През трясъци като при пожар долових пулса, галопиращите тонове,

извънредно бързи, за да могат да се преброят. Стоях така, ниско наведен над нея, със затворени очи, когато нещо докосна главата ми. Тя беше пхнала пръстите си в косата ми. Погледнах я в очите.

— Крис... — изхриптя тя. Взех ръката ѝ, тя ми отговори със стискане, което едва не смаза дланта ми; после съзнанието пак избяга от лицето ѝ, което беше страшно изкривено, бялото на очите ѝ се показва между клепачите, гърлото отново захриптя и цялото ѝ тяло се разтърси от конвулсии. Едва успях да я задържа, праметната през ръба на масата. Удряше главата си в една порцеланова фуния. Придържах я и я притисках към масата, но с всяка следваща спазма ми се изплъзваше. Цялото ми тяло се обливаше в пот, краката ми сякаш станаха като от памук. Когато конвулсиите отслабнаха, опитах се да я сложа в леглото. Гърлото ѝ свиреше, когато поемаше въздух. Внезапно сред това страшно, окървавено лице заблестяха очите на Харей.

— Крис — отново изхриптя тя, — колко... колко дълго, Крис?

Тя започна да се дави, от устата ѝ излезе пяна, отново я обхванаха конвулсии. Задържах я с последни сили. Тя падна възник така, че чак зъбите ѝ се чукнаха един в друг, но продължаваше да диша.

— Не, не, не — изричаше тя бързо при всеки дъх, като всеки изглеждаше последен. Но конвулсиите ѝ пак се засилиха, тя отново се запремята в прегръдката ми, като след кратки паузи с мъка поемаше дъх, при което изпъкваха всичките ѝ ребра. Най-после клепачите ѝ се притвориха до половина върху отворените ѝ немиждащи очи. Тя застина. Мислех, че това е краят. Не се опитах дори да избърша розовата пяна от устата ѝ, стоях надвесен над нея, чувах някакъв далечен звън на огромна камбана и чаках последния ѝ дъх, за да падна след нея и аз на пода. Но тя продължаваше да диша почти без да хрипти, все по-тихо, а връхчето на гърдта ѝ, което почти съвсем престана да трепери, се движеше с бързия ритъм на живото сърце. Стоях наведен, а лицето ѝ започна да порозовява. Още нищо не разбирах. Само ръцете ми овлажняха и ми се струваше, че оглушавам, че нещо меко и еластично изпълва ушите ми, но продължавах да чувам тая огромна кълтяща камбана, сега вече глухо, като че се беше пукнала.

Харей вдигна клепачи и очите ни се срещнаха.

— Харей — исках да издумам, но сякаш нямах уста, лицето представляваше мъртва, тежка маска и можех само да гледам.

Очите ѝ обгърнаха стаята, главата ѝ се помръдна. Беше съвсем тихо. Зад мене, в някакъв друг, далечен свят, монотонно капеше вода от недозатегнатия кран. Тя се повдигна на лакът. Седна. Аз се стъписах. Тя ме наблюдаваше.

— Какво... — каза тя — какво? Не... сполучих ли? Защо? Защо ме гледаш така?

И неочаквано страшен вик:

— Защо ме гледаш така!?

Отново настана тишина. Тя погледна ръцете си. Размърда пръстите си.

— Това... аз ли съм? — каза.

— Харей — изговорих без дъх, само с устните си. Тя вдигна глава.

— Харей?... — повтори тя. Смъкна се полека на пода и се изправи. Олюля се, запази равновесие, направи няколко крачки. Всичко това извършваше сякаш в някакъв транс, гледаше ме и сякаш не ме виждаше. — Харей? — бавно повтори тя още веднаж. — Но... аз... не съм Харей. А коя съм — аз?... Харей? А ти, ти?!

Внезапно очите ѝ се разшириха, заблестяха и сянка на усмивка, на върховно изумление озари лицето ѝ.

— Може би ти също! Крис! Може би ти също?!

Аз мълчах, облегнат с гръб на гардероба, там, където ме беше прогонил страхът.

Ръцете ѝ се отпуснаха.

— Не — каза тя. — Не, защото се боиш. Слушай, аз повече не мога. Не може така. Аз не знаех нищо. Аз и сега, аз пак нищо не разбирам. Но това е невъзможно, нали? Аз — и тя притисна до гърдите свитите си побелели ръце — нищо не зная освен, освен Харей. Може би мислиш, че се преструвам? Не се преструвам, честна дума, не се преструвам!

Последните думи бяха произнесени като стон. Тя падна на пода и се разрида; този вик като че ли разчупи нещо в мене, с един скок се оказах при нея, хванах я за ръцете, тя се защитаваеше, отблъскваше ме, ридаше без сълзи, викаше:

— Пусни ме! Пусни ме! Ти се отвращаваш! Зная! Не искам така! Не искам! Нали виждаш, сам виждаш, че това не съм аз, не съм аз, не съм аз...

— Мълчи! — крещях й аз, като я разтърсвах; двамата викахме обезумели, коленичили един срещу друг. Главата на Харей се люлееше и блъскаше в рамото ми, а аз я притисках към себе си с все сила. Внезапно замряхме задъхани тежко. Водата капеше равномерно от крана.

— Крис... — с мъка произнесе тя, като притискаше лице към рамото ми. — Каж ми какво трябва да направя, за да ме няма, Крис...

— Престани! — изкрещях аз. Тя вдигна лице. Загледа се в мене.

— Как?... Ти също ли не знаеш? Нищо ли не може да се измисли? Нищо?

— Харей... съжали се...

— Исках... нали видя? Не. Не. Пусни ме, не искам да ме докосваш! Ти се отвращаваш от мене.

— Не е вярно!

— Лъжеш. Трябва да се отвращаваш. Аз... аз самата... също. Само да можех. Само да бих могла...

— Би се самоубила.

— Да.

— А аз не искам, разбираш ли? Не искам да се самоубиваш. Искам да бъдеш тук, с мене, и нищо друго не ме интересува!

Огромните сиви очи ме поглъщаха.

— Как лъжеш... — каза тя съвсем тихо.

Аз я пуснах и се изправих. Тя седна на пода.

— Каж ми какво трябва да направя, за да повярваш, че казвам това, което мисля? Че това е истината. Че няма друга.

— Не е възможно да говориш истината. Аз не съм Харей.

— А коя си?

Тя мълча малко по-продължително. Няколко пъти брадичката й потрепера, докато се реши да прошепне, като наведе глава:

— Харей... но... но зная, че това не е истина. Ти не мене... си обичал там, някога...

— Да — казах. — Това, което е било, е свършено. То е мъртво. Но тук обичам тебе. Разбираш ли?

Тя поклати глава.

— Ти си добър. Не мисли, че аз не мога да оценя всичко онова, което направи. Ти го правеше колкото можеше най-добре. Но няма как. Когато преди три дни седях сутринта до леглото ти и чаках да се събудиш, не знаех нищо. Струва ми се, че това е било много, много отдавна. Държах се, сякаш не съм с всичкия си. В главата си имах някаква мъгла. Нито помнех какво е било преди и какво после и на нищо не се учудвах, сякаш се събуждах след упойка или след дълго боледуване. И дори си мислех, че навярно дълго съм боледувала, ала ти не искаш да ми кажеш това. Но по-късно все повече неща ме караха да се замислям. Знаеш какви неща. Нещичко вече подразбрах след твоя разговор в библиотеката с тоя, как се казваше, със Снаут. А понеже не искаше да ми кажеш нищо, станах през нощта и пуснах магнитофона. Само тоя път, един-единствен път, те излъгах, защото аз го скрих, Крис. Този, който говореше, как се казваше той?

— Гибарян.

— Да, Гибарян. Тогава вече разбрах всичко, макар и искрено казано, пак нищо не разбирам. Не знаех едно нещо, че аз не мога да се... че аз не съм... че това така ще се свърши... без край. За това той не казваше нищо. Впрочем може би щеше да каже нещо такова, но ти се събуди и аз изключих лентата. Но пак чух достатъчно, за да разбера, че не съм човек, а само инструмент.

— Какво приказваш?

— Да. За изучаване на твоите реакции или нещо от тоя род. Всеки от вас има такъв, такава... като мене. То е въз основа на спомени или фантазии, които са били потискани. Нещо такова. Впрочем ти знаеш всичко това по-добре от мене. Той говореше такива страшни, неправдоподобни неща, че ако не се съвпадале всичко, сигурно нямаше да му повярвам.

— Какво се е съвпадало?

— Че не ми е необходимо да спя и че трябва непрекъснато да бъда при тебе. Вчера сутринта още си мислех, че ти ме мразиш и по тая причина бях нещастна. Боже, колко съм била глупава! Но кажи, сам кажи, бих ли могла да си представя? Ами че той съвсем не е мразил тая своя... но как говореше за нея! Едва тогава разбрах, че каквото и да правя, то е все едно, защото и да искам, и да не искам, за тебе това трябва да е цяло изтезание. Всъщност още по-лошо, защото оръдието за изтезание е мъртво и невинно като камък, който може да падне и

убие. Но че един инструмент би могъл да ти мисли доброто и да те люби — това не можех да си представя. Бих искала поне да ти кажа какво ставаше в мене, когато разбрах, когато слушах тая лента. Може би от това ще имаш поне някаква полза. Дори се опитах да напиша това...

— Затова ли запали лампата? — попитах аз, като с мъка издадох звук от внезапно стиснатото си гърло.

— Да. Но нищо не излезе. Защото аз, знаеш, търсех в себе си... тях — онова друго нещо, бях съвсем обезумяла, казвам ти! По едно време ми се струваше, че под кожата си нямам тяло, че в мене има нещо съвсем друго, че съм само, само повърхност. За да те измамя. Разбираш ли?

— Разбирам.

— Ако човек лежи буден по цели часове през нощта, мислено, знаеш, може да отиде много далече и в много удивителни страни...

— Зная.

— Но аз чувствавах сърцето си, а освен това помнех, че ти изследва кръвта ми. Каква е моята кръв? Кажи ми, кажи ми истината! Сега ти можеш!

— Същата като моята!

— Наистина ли?

— Кълна ти се.

— Какво значи това? Знаеш ли, след като си мислех, че това може да е скрито някъде в мене, че то е... ами че то може да бъде много малко. Но не знаех къде. Сега мисля, че всъщност всичко беше някакви увъртания от моя страна, тъй като много се страхувах от това, което исках да направя, и търсех някакъв друг изход. Но, Крис, ако аз имам същата кръв... ако е така... както казваш, то... Не, това е невъзможно. Ами че тогава аз щях да бъда вече мъртва, нали? Значи, че все пак има нещо, но къде е то? Може би в главата? Но нали аз разсъждавам съвсем обикновено... и нищо не зная... ако мисля с него, би трябвало отведнъж да зная всичко и да не те обичам, само да се преструвам и да зная, че се преструвам... Крис, моля те, кажи ми всичко, което знаеш, може би ще успея да направя нещо...

— Какво ще успееш да направиш?

Мълчание.

— Искаш да умреш?

— Навярно, да.

Отново зацари тишина. Стоях над нея, както се бе свила, и гледах празната зала, белите емайлени предмети, блестящите разпръснати инструменти, сякаш търсех нещо много необходимо, а не можех да го намеря.

— Харей, може ли и аз да кажа нещо?

Тя чакаше.

— Вярно е, че не си съвсем същата като мене. Но това никак не значи, че си нещо по-лошо. Напротив. Впрочем ти можеш да мислиш за това каквото си щещ, но само благодарение на него... не умря.

Някаква детинска, тъжна усмивка обхвана лицето ѝ.

— Това значи ли, че съм безсмъртна?...

— Не зная. Но във всеки случай си много по-малко смъртна от мене.

— Това е страшно — прошепна тя.

— Може би не толкова, колкото ти се струва.

— Но не ми завиждаш...

— Харей, това е по-скоро въпрос на твоето... предназначение, така бих го нарекъл. Знаеш ли, тук, в Станцията, твоето предназначение всъщност е така неясно, както и моето, и на всекиго от нас. Ония ще продължават експеримента на Гибарян и може да се случи всичко...

— Или нищо.

— Или нищо, и ще ти кажа, че бих предпочел нищо да не се случи, не от страх (при все че и той навярно играе някаква роля, не зная), а защото няма да даде резултат. Само в това съм напълно сигурен.

— Няма да даде резултат, но защо? Имаш пред вид този... океан ли?

Тя потрепна.

— Да. Връзката с него. Мисля, че това е всъщност необикновено просто нещо. Връзка означава обмяна на някакви сведения, понятия или поне резултати до какви състояния, но ако няма нищо за обменяне? Ако слонът не е много голяма бактерия, и океанът не може да бъде много голям мозък. Естествено и двете страни могат да вършат известни действия. В резултат на едно от тях ти дойде при мене и аз се мъча да ти обясня, че си ми по-скъпа от тия дванадесет години, които

посветих на Соларис, че искам да бъда с тебе и занапред. Може би твоето появяване е трябвало да бъде изтезание за мене, може би — услуга, а може и само микроскопично изследване. Може да е израз на приятелско чувство, на коварен удар или на подигравка. Може да е всичко заедно или — което ми се вижда най-близо до истината — нещо съвършено друго, но в края на краищата какво ни интересуват и мене, и тебе намеренията на нашите родители, колкото и различни да са били тия намерения? Ти можеш да възразиш, че от тия намерения зависи нашето бъдеще и с това аз ще се съглася. Не мога да предвидя какво ще стане по-нататък. Както и ти. Дори не мога да те уверя, че винаги ще те обичам. Щом се случиха вече толкова неща, всичко може да се случи. Може утре да се превърна в зелена медуза? Това не зависи от нас. Но в това, което зависи от нас, ще бъдем заедно. Нима това е малко?

— Слушай — каза тя, — има още нещо. Аз... приличам ли много... на нея?

— Много приличаше — казах, — но сега вече не зная.

— Как така?

Тя стана от пода и ме загледа с големите си очи.

— Ти вече я засенчи.

— И си сигурен, че обичаш не нея, а мене? Мене?

— Да. Тебе. Не зная. Боя се, че ако наистина ти беше тя, нямаше да мога да те обичам.

— Защо?

— Защото направих нещо ужасно.

— На нея ли?

— Да. Когато бяхме...

— Мълчи!

— Защо?

— Защото искам да знаеш, че аз не съм тя.

РАЗГОВОРЪТ

На другия ден, когато се върнахме от обяд, на масата под прозореца намерих бележка от Снаут. Той ми пишеше, че Сарториус засега е спрял да работи върху анилизатора и ще се опита за последен път да въздействува на океана със сноп твърди лъчи.

— Мила — казах на Харей, — трябва да отида при Снаут.

Червеният изгрев гореше в океана и делеше стаята на две части. Ние бяхме в светлосинята сянка, вън от нея всичко сякаш беше направено от мед, можеше да се помисли, че ако някоя книга падне от полицата, ще издрънчи.

— Става дума за оня експеримент. Само че не зная как да стане това. Бих искал, разбираш ли... — Не довърших.

— Не ми обяснявай, Крис. Така ми се иска... Дали то няма да трае дълго?

— Е, малко ще продължи — казах аз. — Слушай, ами ако дойдеш с мене и ме почакаш в коридора?

— Добре. Но ако не издържа?

— Всъщност какво чувствуваш тогава? — попитах аз и прибавих бързо: — Не те питам от любопитство, нали разбираш, но може би ако се ориентираш, ще можеш сама да се справиш с него!

— Това е страх — каза тя и малко пребледня. — Не мога дори да ти кажа от какво точно се страхувам, защото всъщност не се страхувам, а само... само се губя някак. В последната минута усещам и някакъв... някакъв срам, не мога да ти кажа... А после вече нищо няма. Затова си и мислех, че това е някаква болест — довърши тя тихо и потрепна.

— Може така да е само тук, в тая проклета Станция — казах. — Що се отнася до мене, ще правя всичко, за да я напуснем колкото може по-скоро.

— Мислиш ли, че това е възможно? — попита тя и отвори широко очи.

— Защо пък не? Най-сетне да не съм вързан за нея... впрочем това ще зависи от разговора ми със Снаут. Как ти се струва, можеш ли да останеш дълго сама?

— Зависи... — каза тя бавно и обори глава. — Ако чувам гласа ти, навярно ще мога да издържа.

— Бих предпочел да не слушаш какво говорим. Не защото искам да скрия нещо от тебе, но не зная, не мога да зная какво ще каже Снаут.

— Не се доизказвай. Разбирам. Добре. Ще застана така, че да чувам само звука на твоя глас. Това ми стига.

— Тогава ще му позвъня от лабораторията. Ще оставя вратата открената.

Тя кимна утвърдително. През стената от червени лъчи излязох на коридора, който от резкия контраст изглеждаше почти черен, въпреки изкуственото осветление. Вратата на малката лаборатория беше отворена. Лъскавите парчета от термоса на Дюар, които бяха пръснати по пода под редицата големи резервоари с течен кислород, бяха последната следа от събитията през нощта. Когато вдигнах слушалката и набрах номера на радиостанцията, малкият екран светна. Синкавата светлина, която сякаш покриваше отвътре матовото стъкло, изчезна и Снаут, наведен настрани през облегалото на високото кресло, ме погледна право в очите.

— Здравей — каза той.

— Прочетох бележката ти. Искam да поговоря с тебе. Мога ли да дойда?

— Можеш. Веднага ли?

— Да.

— Заповядай. С компания ли?

— Не.

Бронзовото му слабо лице, прорязано от дълбоки бръчки по челото, наведено косо в изпъкналото стъкло, наподобяващо някаква чудновата риба в аквариум, която гледа през стъклото, придоби многозначителен израз.

— О! — каза той. — Значи, чакам.

— Можем да вървим, мила — започнах аз с не много естествено оживление, като влизах в кабината през червените снопове светлина, зад които видях само трепкащия силует на Харей.

Гласът ми секна. Тя седеше спотаена във фотьойла, преплела ръце под ръчките му. Дали късно беше чула стъпките ми, или не можеше бързо да отслаби тази страшна хватка и да застане в нормално положение? Достатъчно ми бе, че я видях за миг, като се бори с онази непонятна сила, която се криеше в самата нея, и сърцето ми се изпълни със сляп, с безумен гняв, смесен със състрадание. Тръгнахме мълчаливо по коридора, като оставяхме зад себе си отделните му поделения, покрити с разноцветен емайл, което според замисъла на архитектите трябваше да разнообрази пребиваването в тази бронирана черупка. Още отдалече забелязах полуотворената врата на радиостанцията. През пролуката в коридора се беше проточила дълга червена ивица светлина — и тук се беше показало слънцето. Погледнах Харей, която дори не се опитваше да се усмихне, бях забелязал как през целия път, съсредоточена, се готви за борба със себе си. Наближаващото усилие отсега още бе променило лицето ѝ, което побледня и сякаш се смали. На петнадесетина крачки от вратата тя се спря, обърнах се към нея, но с върха на пръстите си тя ме побутна да вървя и изведнъж плановите ми, Снаут, експериментът, цялата Станция — всичко ми се стори нищо в сравнение с мъката, с която тя бе дошла да се пребори тук.

Почувствувах се палач и исках вече да се върна обратно, когато широката ивица, пречупена о стената на коридора, бе заслонена от човешка сянка. Ускорих крачките и влязох в кабината. Снаут беше до самия праг, сякаш бе тръгнал да ме посрещне. Червеното слънце беше точно зад него и пурпурното сияние сякаш бликаше от белите му коси. Известно време ние се гледахме мълчаливо. Той сякаш изучаваше лицето ми. Не можех да видя неговия израз, защото бях заслепен от блясъка. Обиколих го и заставах до високия пулт, от който стърчаха еластичните пръти на микрофоните. Снаут се обърна бавно, без да мърда от мястото си, като ме следеше спокойно с характерното си леко изкривяване на устата, което всъщност, почти без да се изменя, ставаше веднъж усмивка, друг път гримаса на умора. Без да сменя очи от мен, той се приближи до металния шкаф, който заемаше цялата стена, а от двете му страни бяха струпани безразборно запасни радиочасти, термични акумулатори и инструменти. Там придърпа стола и седна, като опря гръб на емайлiranаната врата.

Мълчанието, което запазихме досега, ставаше в най-добрия случай странно. Напрягах вниманието си да доловя някакъв звук в тишината, която изпълваше коридора, където бе останала Харей, но оттам не се чуваше нищо.

— Кога ще бъдете готови? — попитах аз.

— Бихме могли да започнем и днес, но записът ще ни отнеме още малко време.

— Записът ли? Имаш пред вид енцефалограмата?

— Е да, нали се съгласи? Е, какво? — повиши той глас.

— Не, нищо.

— Слушам те — обади се Снаут, когато мълчанието отново започна да става непоносимо.

— Тя вече знае... за себе си — понижих гласа си аз почти до шепот. Той вдигна вежди.

— Нима?

Останах с впечатление, че всъщност не беше изненадан. Тогава защо се преструваше? За миг ми се отця да разговарям, но си наложих. „Нека това бъде поне лоялност — помислих, — ако вече не е нищо повече.“

— Тя е започнала да се досеща още от нашия разговор в библиотеката, наблюдавала ме е, съпоставила е едно с друго, после пък намерила магнитофона на Гибарян и прослушала лентата...

Той не изменяше позата си, все още се облягаше на гардероба, но в очите му се появи лек блясък. Застанал до пулта, аз виждах насреща си отворената към коридора врата. Още повече понижих гласа си:

— Нощес, когато спях, тя се опитала да се самоубие. Течен кислород...

Нещо зашумоля като хартии, подухвани от вятъра. Замръзнах на мястото си и се ослушах какво става на коридора, но източникът на тоя шумол се намираше по-близо. Зачегърта като някаква мишка... Мишка! Глупости! Тук нямаше никакви мишки. Наблюдавах изпод вежди събеседника си.

— Слушам — каза той спокойно.

— Разбира се, тя не успя... но във всеки случай знае коя е.

— Защо ми казваш това? — попита той неочаквано. Не съобразих веднага какво да му отговоря.

— Искам да се ориентираш... да знаеш какво е станало — измърморих.

— Аз те предупреждавах.

— Искаш да кажеш, че си знаел — неволно повиших гласа си.

— Не. Разбира се, че не. Но ти обяснявах как стоят работите. Всеки „гост“, когато се появи, е почти фантом — като изключим тая бъркотия от спомени и образи, които е почерпил от своя... Адам — той е съвършено празен. Колкото по-дълго е с тебе, толкова повече се вчовечава. И почва да се чувствава самостоятелен, разбира се, до известни граници; по тази причина колкото по-дълго продължава тази история, толкова работата става по-трудна...

Той прекъсна. Погледна ме изпитателно и подхвърли без желание:

— И тя знае всичко, а?

— Да, вече ти казах.

— Всичко? И това, че вече е била тук веднъж и че ти...

— Не!

Той се усмихна.

— Слушай, Келвин, ако до такава степен си... какво смяташ всъщност да правиш? Да напуснеш Станцията?

— Да.

— С нея?

— Да.

Той млъкеше, като че ли обмисляше отговора, но в млчанието му имаше още нещо... какво ли? Отново онова неуловимо шумолене, съвсем близо някъде, сякаш зад тънката стена. Той се размърда на стола си.

— Чудесно — каза той. — Защо ме гледаш така? Мислиш, че ще застана на пътя ти? Ще постъпиш, както искаш, драги мой. Много добре бихме изглеждали, ако на всичко отгоре започнем да прилагаме и насилие. Нямам намерение да те разубеждавам, ще ти кажа само следното: ти се опитваш при това нечовешко положение да се държиш като човек. Това може да е прекрасно, но е безполезно. Впрочем и в тая красота не съм сигурен: може ли да бъде хубаво нещо, което е глупаво? Но работата не е в това. Ти се отказваш от бъдещите експерименти и искаш да си отидеш, като я вземеш със себе си. Така ли?

— Да.

— Но това също е... експеримент. Помисли ли върху това?

— Как разбираш това? Дали тя... ще може!... Ако е заедно с мене, не виждам...

Говорех все по-бавно, накрая спрях! Снаут въздъхна леко.

— Всички ние тук, Келвин, водим политика на криене глава в пясъка като камилската птица, но поне съзнаваме това и не приемаме поза на благородство.

— Аз не позирам.

— Добре. Не исках да те обидя. Вземам назад думите си за благородството, но тия за политиката на криене глава в пясъка си остават в сила. Ти я водиш в особено опасна форма. Ти лъжеш и себе си, и нея, и пак себе си. Знаеш ли условията за стабилизиране на системата, построена от неутринна материя?

— Не. И ти не ги знаеш. Никой не знае това.

— Разбира се. Но ние знаем едно, че такава система е неустойчива и може да съществува само благодарение на непрекъснат приток на енергия. Зная това от Сарториус. Тази енергия създава развихрено силово поле, което е стабилизаторът. Въпросът е: външно ли е това поле по отношение на „госта“? Или източникът на това поле се намира в тялото му? Разбираш ли разликата?

— Да — казах бавно. — Ако е външно, тогава тя, то... такъв...

— Тогава, като се отдалечи от Соларис, системата ще се разпадне — довърши той вместо мене. — Това не можем да предвидим, но ти вече направи опит. Тая ракета, която ти изстреля... е още в орбита. Дори веднъж, като имах малко свободно време, изчислих елементите на движението ѝ. Можеш да полетиш по орбита, да се приближиш до нея и да установиш какво е станало с... пасажерката.

— Ти си полудял! — извиках аз.

— Тъй ли мислиш? Ами... ако речем да свалим тук, долу, тая ракета? Това можем да направим. Само ще се свържем с нея по радиото, ще я снемем от орбитата ѝ...

— Престани!

— И това ли не? Тогава има един начин, много прост. Дори няма нужда да казва на Станцията. Напротив, нека продължава да се върти. Ще се свържем с нея само по радиото; ако е жива, ще се обади и...

— Но, но там отдавна се е свършил кислородът! — сподавено измънках аз.

— Може би минава без кислород. Е, да опитаме ли?

— Снаут... Снаут...

— Келвин... Келвин... — ядосано се опита да ми подражава той.

— Помисли, що за човек си ти? Кого искаш да правиш щастлив? Кого да спасиш? Себе си? Нея! Коя нея? Тая или оная? За двете вече няма да ти стигне смелост! Сам виждаш докъде води това! Казвам ти за последен път: това, това тук е положение извън морала.

Изведнъж аз пак долових познатия вече звук, сякаш някой дращеше с нокти по стената. Не зная защо ме обхвана някакво пасивно спокойствие. Струваше ми се, че гледам цялото това положение, нас двамата, всичко от огромно разстояние с обърнат далекоглед и го виждам дребно, малко смешно и маловажно.

— Е, добре — казах. — И какво според тебе трябва да направя? Да я премахна? А утре ще се яви друга, същата като нея, нали? И още веднъж? И така всеки ден? Колко време ще продължи това? И защо? Каква полза ще имаме аз, ти, Сарториус, Станцията?

— Не, най-напред ти ми отговори. Ще излетиш с нея и, да кажем, ще станеш свидетел на евентуалната промяна. За няколко минути ще видиш пред себе си...

— Какво ще видя? — прекъснах го раздражено. — Чудовище? Демон? Какво?

— Не. Обикновена, най-обикновена агония. Ти наистина ли повярва в тяхното безсмъртие? Аз те уверявам, че умират... Какво ще направиш тогава? Ще се върнеш за... резервната?

— Престани! — изкресях и стиснах юмруци. Той ме гледаше със снизходителна насмешка в присвитите си очи.

— Ах, значи, аз трябва да престана? Слушай, на твоето място бих прекратил този разговор. По-добре е да вършиш нещо друго, например за отмъщение бий океана с пръчка. Какво искаш? Значи, ако... — той направи с ръка шеговит знак за сбогуване и същевременно вдигна очи към тавана, сякаш следеше някакъв отдалечаващ се предмет — ще бъдеш подлец? А така не си ли? Да се усмихваш, когато имаш желание да завиеш, да изразяваш с лицето си радост и спокойствие, когато ти се иска да си хапеш пръстите, тогава не си ли подлец? Ами ако не може да не останеш тук? Тогава какво? Ще се нахвърлиш върху Снаут, който е виновен за всичко, нали? О, тогава ти си идиот, скъпи мой...

— Говориш за себе си — казах аз, като наведох глава. — Аз... я обичам.

— Кого? Своя спомен.

— Не. Нея. Казах ти какво искаше да направи. Така не би постъпил ни един... истински човек.

— Сам признаваш, като казваш...

— Не се хващай за думите.

— Добре. Значи, тя те обича. А и ти искаш да я обичаш. Това не е едно и също.

— Грешаш.

— Келвин, неприятно ми е, но ти сам започна да ме занимаваш с твоите интимни работи. Не обичаш. Обичаш. Тя е готова да си даде живота. Ти също. Много трогателно, много хубаво, възвишено, всичко, каквото желаш. Но за всичко това тук няма място. Няма. Разбираш ли? Не, ти не искаш да разбереш това. Ти си заплетен от сили, които не владеем, в един кръговратен процес, в който тя е само частица. Фаза. Повтарящ се ритъм. Ако тя беше... ако те преследваше някаква грозотия, готова да върши за тебе всичко, ти не би се поколебал нито секунда да я отстраниш. Вярно ли е?

— Вярно.

— Следователно, следователно може би точно затова тя не е такова чудовище! Връзва ли ти това ръцете? Точно това е целта — да бъдат вързани ръцете ти.

— Това е още една хипотеза към милиона хипотези в библиотеката. Снаут, остави тая работа, тя е... Не. Не искам да говоря с тебе по тия неща.

— Добре. Ти сам започна. Но помисли само, че всъщност тя е огледало, в което се оглежда част от твоя мозък. Ако е хубава, то е, защото споменът ти е хубав. Ти си дал рецептата. Кръговратен процес, не забравяй!

— Но какво искаш ти от мене? Да я... да я отстраня! Вече те питах защо трябва да направя това. Ти не ми отговори.

— Сега ще ти отговоря. Аз не съм те канил на този разговор. Не се месех в твоите работи. Нищо не съм ти заповядвал, нито ти забранявам и не бих правил това, дори да можех. Ти сам дойде и ми разказа всичко. Знаеш ли защо? Не? За да снемеш това от себе си, да ти олекне. Да го свалиш. Познавам тая тежест, скъпи мой! Да, да, не ме

прекъсвай! Аз не ти преча с нищо, но ти, ти искаш да ти попреча. Ако аз бях застанал на пътя ти, може би щеше и главата да ми счупиш; тогава щеше да имаш работа с мене, същество от същата кръв и плът като тебе, и сам би се чувствувал като човек. А с нея... не можеш да се справиш и затова спориш с мене... а всъщност — със самия себе си! Остава само да ми кажеш още, че ще се виеш от мъка, ако тя изведнъж изчезне — не, не говори нищо!

— Виж какво, Снаут. Аз дойдох просто от лоялност да ти съобщя, че имам намерение да напусна с Нея Станцията — отблъсках аз неговите атаки, но и за самия мен това прозвуча неубедително.

Снаут сви рамене.

— Много е възможно да останеш на своето мнение. Ако изобщо се изказах по тия неща, направих това само защото в тия си лични работи ти отиваш все по-нагоре, а да се падне от високо... разбираш ме, нали? Ела утре сутринта горе, при Сарториус. Към девет часа. Ще дойдеш ли?

— При Сарториус ли? — учудих се аз. — Че той нали не пуска никого, ти казваше, че дори не можем и по телефона да говорим с него.

— Сега някак си се е справил с положението. Ние не говорим с него по тия неща. Ти си... съвсем друго нещо. Но да оставим това. Ще дойдеш ли утре?

— Ще дойда — измърморих.

Гледах Снаут. Лявата му ръка уж случайно се беше пхнала зад вратата на гардероба. Кога се бе отворила тя? Навярно отдавна, но поради напрежението на тоя ужасен за мен разговор не бях обърнал внимание. Как неестествено изглеждаше това... Сякаш... криеше вътре нещо. Или като че ли някой отвътре го стискаше за ръката. Прехапах устни.

— Снаут, ти какво?...

— Излез — каза той тихо и извънредно спокойно. — Излез.

Аз излязох и затворих след себе си вратата, по която играеха последните отблясъци на червеното сияние. Харей бе седнала на пода на десетина крачки от вратата, до самата стена. Когато ме видя, тя скочи.

— Виждаш ли?... — каза тя, като ме гледаше с блеснали очи. — Успях, Крис... Толкова се радвам. Може би... може би... ще стане още по-добре...

— О, сигурно — отговорих разсеяно. Връщахме се в нашата стая, а аз още си блъсках главата с оня идиотски гардероб. Значи, значи, той криеше там?... И целият този разговор?... Бузите ми така пламнаха, че неволно ги поразтрих. Боже, що за безумие! И докъде всъщност стигнахме? Доникъде. Вярно, утре сутринта...

И изведнъж ме обхвана страх, не по-малък от тоя през нощта. Моята енцефалограма. Пълен запис на мозъчните ми процеси ще бъде превърнат в сноп лъчи с различна интензивност и изпратен долу. В дълбините на това необятно и безбрежно чудовище. Как се изрази той, „ако тя изчезне, ти би се измъчвал страшно, нали?“ Енцефалограмата е пълен запис, в който влизат и подсъзнателните процеси. Ами ако искам тя да изчезне, да умре? Но ако не беше така, щях ли да се ужася толкова, че бе преживяла това страшно покушение върху себе си? Можем ли да отговаряме за подсъзнателните си действия? Но ако аз не отговарям за своето подсъзнание, кой друг ще отговаря? Що за идиотщина? За какъв дявол се съгласих моите... моите... Аз мога, разбира се, да проуча предварително тоя запис, но няма да мога да го прочета. Никой не може да направи това. Специалистите могат да определят за какво е мислил наблюдаваният, но само в общи линии: например, че е решавал математическа задача, но точно каква, това вече не са в състояние да кажат. Те твърдят, че това е невъзможно, защото енцефалограмата е равнодействаща, смес от огромно множество едновременно протичащи процеси, от които само част имат психическа „основа“... А подсъзнателните... За тях те изобщо не искат да говорят. А пък къде ще седнат да разчитат нечий спомени, потиснати или непотиснати... Но защо се страхувам толкова? Нали сам казах сутринта на Харей, че тоя експеримент няма да даде нищо. Защото, щом нашите неврофизиолози не умеят да разчитат такива записи, как ще направи това тоя толкова чужд, черен течен гигант...

Но той се вмъкна в мене неизвестно по какъв начин, за да обходи цялата ми памет и да намери най-болезнената ѝ частичка. Как да се съмнявам в това? И то без никаква помощ, без каквото и да било „лъчево предаване“ се вмъкна през херметически затворената двойна броня, през тежката черупка на Станцията, намери във вътрешността ѝ моето тяло и си отиде с плячка...

— Крис... — тихо се обади Харей.

Стоях до прозореца, вперил неவிждащи очи в настъпващата нощ. Слаба на тая географска ширина нежна белота закриваше звездите. Това монолитно, макар и тънко облачно образуване беше толкова високо, че от дълбините под хоризонта слънцето го озаряваше с най-слабото си розово-сребристо сияние.

Ако тя изчезне след това, ще означава, че аз съм искал да стане така. Че съм я убил. Да не отида ли там? Не могат да ме заставят насила. Но какво ще им кажа? Това — не. Не мога. Да, трябва да се преструвам, да лъжа, непрекъснато и винаги. И ще направя това, защото в мене може би има надежди жестоки, великолепни, убийствени, мисли, намерения, за съществуването на които и не подозирам. Човекът е тръгнал към други светове, към други цивилизации, без да е опознал докрай собствените си тайни, слепи улици, кладенци, барикадирани тъмни врати. Да им я дам... От срам? Да им я дам само затова, че ми липсва смелост?

— Крис... — още по-тихо от преди прошепна Харей. По-скоро почувствувах, отколкото чух как тя безшумно се приближи до мене и се престорих, че не съм я видял. В този момент исках да бъда сам. Трябваше да бъда сам. Не бях стигнал още доникъде, до никакво решение. Загледан в стъмняващото се небе, в звездите, които бяха само призрачна сянка на земните звезди, аз стоях неподвижен, а в пустотата, която замени бясната гонитба на мислите ми преди малко, растеше бездуми мъртва, безразлична сигурност, че там, докдето не можах да стигна, вече съм направил избора си и като се преструвах, че нищо не се е случило, няхах вече сили дори да се презирам.

МИСЛИТЕЛИ

— Крис, поради експеримента ли?

Свих се от нейния глас. Вече няколко часа лежах, без да мога да заспя, загледан в тъмнината, самотен, защото не чувах дори нейния дъх и в сложния лабиринт на нощните мисли, призрачни, полубезсмислени и придобили поради това нови измерения и значение, бях забравил за нея.

— Какво... Откъде знаеш, че не спя?... — попитах. В гласа ми личеше страх.

— По дишането ти... — каза тя тихо, сякаш ми се извиняваше. — Не исках да ти преча... Ако не можеш, не говори...

— Не, защо? Да, това е поради експеримента. Позна.

— Какво очакват те от него?

— И те не знаят. Очакват нещо. Каквото и да било. Тази операция трябва да се нарече не „Мисъл“, а „Отчаяние“. Сега само трябва да се намери един човек, който да бъде достатъчно смел и да поеме отговорността за решението, но този вид смелост повечето считат за обикновен страх, защото това е отстъпление, разбираш ли, примирение, бягство, недостойно за човека. Като че ли е достойно човек да затъва, да се дави и да тъне в нещо, което не разбира и никога няма да разбере.

Тук аз замълчах, но преди да се успокои ускореното ми дишане, нова вълна от гняв се изля от устата ми.

— Разбира се, никога не липсваха практични хора. Те говореха, че дори да не се установи връзка, като изучаваме тази плазма — всичките тези безумно живи градове, които изскачат от нея за едно денонощие, за да изчезнат отново, — ще познаем тайната на материята, сякаш не знаят, че това е измама, че то е все едно посещаване на библиотека, където книгите са написани на неизвестен език и можеш само да разглеждаш цветните им гърбове!

— Няма ли други такива планети?

— Не се знае. Може да има. Сега знаем само тая. Във всеки случай тя е нещо извънредно рядко, не както Земята. Ние, ние сме обикновени, ние сме трева на вселената и се гордеем с тази наша обикновеност, че е така всеобща. И мислехме, че всичко може да се вмести в нея. Това беше схема, от която се тръгна смело и радостно напред към други светове! Да, но какво представляват тия други светове? Ще ги завладеем ли, или ще бъдем завладени — нищо друго нямаше в тия нещастни мозъци, ах, не си струва да говорим. Не си струва.

Станах, пипнешком намерих в аптекката плоската кутийка с таблетките за сън.

— Ще спя, мила — казах, като се обърнах към мрака, в който вентилаторът високо шумеше. — Трябва да спя. В противен случай сам не зная...

Сутринта, когато се събудих бодър и отпочинал, експериментът ми се стори нещо съвсем незначително, не разбирах защо съм му придавал толкова голямо значение. Също и това, че Харей трябваше да дойде с мене в лабораторията, не ме обезпокои. Всичките й усилия ставаха напразни, след като отсъствувах няколко минути от стаята, затова се отказах от по-нататъшни опити, за които тя настояваше (готова беше дори да я заключа някъде), и я посъветвах да си вземе някаква книга за четене.

Повече от самата процедура ме интересуваше какво ще видя в лабораторията. В тая голяма светлосива зала нямаше нищо особено, като изключим доста значителните празнини по полиците и шкафовете със стъклария за анализи. (Освен това някои от шкафовете нямаха стъкла, а плоскостта на едната врата беше пропукана звездообразно, сякаш тук наскоро се бе водила борба и нейните следи са били набързо, макар и старателно премахнати.) Снаут, който се въртеше около апаратурата, се държа много прилично, прие появяването на Харей като нещо съвсем обикновено и леко й се поклони отдалеч. Когато той мокреше слепите ми очи и челото с физиологичен разтвор, появи се Сарториус. Той влезе през една малка врата, която водеше в тъмната стаичка. Беше с бяла престилка, с наметната върху нея черна противолъчева мушама, която достигаше до глезените му. Деловит, енергичен, той се здрависа с мене така, като че ли бяхме едни от стотиците сътрудници на големия институт на земята и сме се

разделили предния ден. Едва сега забелязах, че мъртвият израз на лицето му се дължи на контактните стъкла, които носеше под клепачите си вместо очила.

Той гледаше със скръстени на гърдите си ръце как Снаут увива долепените до главата ми електроди с бандаж, който придоби формата на бял калпак. Няколко пъти обгърна с поглед цялата зала, сякаш изобщо не забелязваше Харей, която, свита и тъжна, седеше на малката табуретка до стената и се преструваше, че чете. Снаут се отдалечи от моето кресло и аз извърнах стегнатата си в метал и проводници глава, за да видя как ще включи апаратурата, но Сарториус вдигна неочаквано ръка и заговори тържествено:

— Доктор Келвин! Моля за миг внимание и концентрация! Нямам намерение нищо да ви налагам, защото това не би ни довело до целта, но ви моля да престанете да мислите за себе си, за мене, за колегата Снаут и за което и да било друго лице, за да изключите всички случайности и се съсредоточите в работата, поради която се намираме тук. Земята и Соларис, поколенията изследователи, които съставляват едно цяло, въпреки че отделните хора имат своето начало и край, нашата упоритост в стремежа ни да установим интелектуална връзка, дължината на историческия път, преминал от човечеството, увереността в това, че той ще бъде продължен в бъдеще, готовността за всякакви жертви и трудности, за подчиняване на всичките ни лични чувства на тая наша мисия — ето редица теми, които трябва да запълнят изцяло вашето съзнание. Наистина течението на мислите не зависи изцяло от вашата воля, но фактът, че вие се намирате тук, осигурява автентичността на изтъкнатата от мене последователност. Ако не бъдете сигурен, че сте се справили със задачата, моля да съобщите това, а колегата Снаут ще повтори записа. Ние имаме време.

Последните думи той изрече с бледа, суха усмивка, която не отне от очите му израза на проникновено въодушевление. Повдигаше ми се от потока на тия толкова сериозно произнасяни фрази, но за щастие Снаут наруши продължителната пауза.

— Може ли, Крис? — попита той, опрял лакът върху високия пулт на електроенцефалографа в небрежна и едновременно фамилиарна поза, сякаш се опираше на някакъв стол. Бях му благодарен, че ме нарече по име.

— Може — казах аз и затворих очи. Вълнението, което опустоши мозъка ми, внезапно изчезна, когато той свърши с прикрепването на електродите и сложи пръст на бутона; през клепачите си видях розовия блясък на контролните лампички върху черната плоча на апарата. Едновременно изчезваше влажната и неприятна студенина на металните електроди, които като студени монети опасваха главата ми. Бях като сива, неосветена арена. На тая пустота асистираше от всички страни тълпа невидими зрители, амфитеатрално разположени около мълчанието, в което се развяваше иронично презрение към Сарториус и Мисията. Напрежението на вътрешните наблюдатели, жадни да изиграят импровизираната си роля, отслабваше. „Харей?“ — помислих тая дума за опит, с неприятно безпокойство, готов веднага да я оттегля. Но моята бдителна, съпя аудитория не протестираше. Известно време цял бях олицетворение на самата чувствителност, на искрено съжаление, готов на мъчителни и дълги жертви. Харей ме изпълваше без черти, без форми, без лице, но изведнъж през безличното понятие за нея, от което лъхаше отчаяна нежност, с цялото величие на професорския си лик в сивата тъмнина ми се яви Гисе, бащата на соларистиката и соларистите. Но аз не мислех за гейзера от мръсна плазма, нито за зловонната бездна, която беше погълнала неговите златни очила и старателно изчетканите му бели мустаци; аз виждах само гравюрата върху главната страница на монографията, гъсто зацрихования фон, с който художникът беше окръжил главата му така, че тя, без да подозира, сякаш беше увенчана с ореол. Лицето му приличаше толкова много на лицето на моя баща — не по черти, а по добросъвестната старомодна разсъдливост, — че в края на краищата не знаех кой от тях двамата ме гледа. Те и двамата нямаха гробове, нещо толкова обикновено и често, че не буди никакви особени вълнения.

Образът вече изчезваше и аз за момент, не зная колко дълъг, забравих всичко — Станцията, експеримента, Харей, черния океан, всичко. Бях изпълнен изцяло с моментна като светкавица увереност, че тия двама, които вече не съществуваха, безкрайно малки, превърнати в засъхнала кал, са се справили с всичко, което се е изпречило на пътя им, а спокойствието, което се роди от това откритие, унищожи безформената тълпа, която обкръжаваше сивата арена в нямо очакване на моето поражение. Едновременно с двойното щракване при изключването на апарата изкуствената светлина се врязва в очите ми.

Присвих клепачи. Сарториус ме гледаше изпитателно, все в същата поза. Снаут, обърнат с гръб към него, се въртеше край апарата и сякаш нарочно шляпаше със сандалите, които се изхлузваха от краката му.

— Доктор Келвин, смятате ли, че експериментът е сполучлив? — прозвуча отблъскващият носов глас на Сарториус.

— Да — казах аз.

— Сигурен ли сте в това? — с оттенък на учудване и дори на подозрителност попита Сарториус.

— Да.

Увереността и резкият тон на отговора ми смутиха за малко студената му важност.

— Тогава... добре — измънка той и се огледа, като че ли не знаеше какво да прави.

Снаут се приближи до мене и започна да развива бандажите от главата ми.

Станах и се разходих по залата, а в това време Сарториус, който беше изчезнал в тъмната стаичка, се върна с вече проявения и изсушен филм. Върху петнадесетметровата лента се бяха проточили трепкащи линии със светли зъбци, подобно на плесен или паяжина, развлечена върху черната, хлъзгава целулоидна ивица.

Нямах повече работа тук, но не излязох. Другите двама сложиха записа в оксидираната касетка на модулатора. Сарториус, недовърчиво намръщен, още веднъж разгледа края му, сякаш се опитваше да разшифрова скрития смисъл на тия трепкащи линии.

Останалата част на експеримента беше вече невидима. Виждах само как манипулират с копчетата и ръчките на командното табло и пускат апаратурата в действие. Токът се събуди със слабо басово мъркане в намотките на бобините под бронирания под, а после само светлинките в стъклените тръбички на показателите се задвижиха надолу и показваха, че грамадното дуло на рентгеновото оръдие се спуска във вертикалната шахта, за да застане в отвореното ѝ гърло. Тогава светлинките замръзнаха на най-долните деления на скалата и Снаут започна да увеличава напрежението, докато белите просвети, които заместваха стрелките, не направиха колебливо половин оборот надясно. Бръмченето на тока стана едва доловимо, не се случваше нищо, ролките с лентата се въртяха под капака така, че дори това не

можеше да се види. Тихо като часовников механизъм потракваше автоматичният брояч на метража.

Харей гледаше иззад книгата ту към мене, ту към тях. Приблжих се до нея. Тя ме погледна въпросително. Експериментът вече се свършваше. Сарториус бавно се приближи до голямата конусовидна глава на апарата.

— Тръгваме ли? — попита само с устни Харей.

Кимнах с глава. Тя стана. Без да се сбогувам с никого — това би изглеждало твърде безсмислено, — минах край Сарториус.

Необикновено хубав залез изпълваше високите прозорци на горния коридор. Това не беше обикновената мрачна, размазана червенина, а всички оттенъци на светлисто примъглената, сякаш посипана с най-ситно сребро розовина. Тежкия, неподвижно настръхнал черник на безкрайната океанска равнина, сякаш в отговор на това топло сияние, искреше с мек жълто-виолетов отблясък. И само в самия зенит небето все още упорито оставаше жълто-кафяво.

На средата на долния коридор внезапно спрях. Просто не можех да допусна, че отново като в затворническа килия ще се затворим в кабината, която гледаше към океана.

— Харей — казах аз, — знаеш ли... бих надникнал в библиотеката... Имаш ли нещо против?...

— О, с удоволствие ще потърся нещо за четене — отговори тя с малко изкуствено оживление.

Чувствувах, че от вчера в отношенията ни се беше появила някаква пукнатина и че трябва да й оказвам поне малко сърдечност, но бях обхванат от пълна апатия. Не зная какво трябваше да се случи, за да се отърся от тази апатия.

Върнахме се по коридора, после по наклона стигнахме до едно малко преддверие, тук имаше три врати, между тях цвеля като в някакви витрини с кристални стъкла.

Средната врата, която водеше за библиотеката, беше облицована от двете страни с изкуствена кожа, до която аз винаги се стараех да не се докосвам. Вътре в голямата кръгла зала с бледосребърен потон, украсен със стилизирани слънца, беше малко по-прохладно.

Аз прекарах ръка по гърбовете на томовете от соларистката класика и тъкмо исках да взема Гисе, с неговия портрет-гравюра на

първата страница, покрит с тънка хартия, когато неочаквано открих дебелия том на Гравински, който миналия път не бях забелязал.

Седнах в мекото кресло. Беше съвсем тихо. Зад мен Харей прелистваше някаква книга, чувах лекото шумолене на страниците под пръстите ѝ. Компендиумът на Гравински, използван при следването най-често като обикновено учебно резюме, представляваше сборник от наредени по азбучен ред соларистични хипотези, от абиологичната до изродената. Съставителят, който нито веднъж не беше дори виждал Соларис, бе преровил много монографии, протоколи на разни експедиции, отделни статии и временни съобщения, беше използвал работите на планетолозите, които са изучавали и други планети, и беше съставил каталог, който малко плашеше със сбитите си формулировки, понеже те често преминаваха в тривиалност и загубваха изтънчената сложност на мислите, от които се бяха родили. Впрочем това произведение, енциклопедично по замисъл, представляваше по-скоро куриозна ценност. То бе издадено преди двадесет години, а през това време беше създадена цяла планина нови хипотези, които не биха се събрали в една книга. Преглеждах азбучния списък на авторите като списък на паднали в боя — малцина от тях бяха още живи, но нито един като че ли не работеше активно в областта на соларистиката. Цялото това устремило се по всички посоки мислово богатство създаваше впечатление, че някоя от хипотезите трябва да е вярна, че не е възможно истината да е съвсем обратна, още по-различна от мириадите на изложените в нея предположения. Гравински беше написал предговор, в който бе разделил познатите преди него близо шестдесет години на соларистиката на периоди. В първия — който започваше от първоначалното изследване на Соларис — никой всъщност съзнателно не беше предлагал каквито и да било хипотези. Тогава някак си интуитивно е било прието, че от гледна точка на „здравия разум“ океанът представлява мъртъв химически конгломерат, чудовищна маса от покриващо кълбото желе, което създава най-разнообразни форми благодарение на своята псевдовулканична дейност и на своеобразния автоматизъм на процесите, които стабилизират неустойчивата орбита така, както махалото се задържа във веднъж дадена плоскост на колебания. Наистина само след три години Магенон е изказал предположение за живата природа на „машината от желе“, но

Гравински е посочил началото на периода на биологическите хипотези едва девет години по-късно, когато предположението на Магенон, дотогава единствено, започнало да намира все повече привърженици. Следващите години изобилствуват с много сложни, подкрепени с биоматематически анализ подробни теоретически модели на живия океан.

Третият период е характерен с разпадането на почти еднаквите мнения на соларистите и с появяването на голям брой яростно съперничащи си школи. Това е периодът, в който са работили Панмалер, Стробли, Фрейхус, Легрьой, Осипович и когато цялото наследство на Гисе е било подхвърлено на унищожителна критика. Тогава са били създадени първите атласи, каталози, стереофотографии на асиметриадите, смятани до тоя момент за творения, които не се поддават на изучаване. Преломът настъпил благодарение на новите, управлявани от разстояние апарати, изпращани в бурните глъбини, които всяка секунда заплашват с колосални взривове. Тогава сред развилнелите се спорове започват да се чуват отделни, отминавани с презрително мълчание хипотези на минималистите. Те гласят, че дори да не е възможно да бъде установена „връзка“ с „разумното чудовище“, и в тоя случай изучаването на втвърдяващите се градове на мимойдите и балонообразните планини, които океанът издига, за да ги погълне отново, сигурно ще донесе много ценни химически и физикохимически знания, нови сведения за структурата на молекулите-гиганти и т.н. Но никой дори не счел за необходимо да спори с поддръжниците на подобни тези. Защото това е периодът, когато са създадени каталозите за типовите метаморфози, които и досега не са загубили значението си, или био-плазматичната теория на Франк за мимойдите, която, макар и отхвърлена като погрешна, все пак си остава великолепен образец на интелектуален размах и логика. Тия „периоди на Гравински“, които обхващат тридесет и няколко години, са наивната младост на соларистиката, стихийно-оптимистичният ѝ романтизъм. Оттук нататък започва — отбелязана с първите скептични гласове — зрялата възраст на тая наука. Вече в края на двадесет и петте години — като връщане към първите колоидално-механистични хипотези — се чуват хипотези, които са тяхно закъсняло потомство, за апсихичността на Соларисовия океан. Всички търсения на прояви на съзнателна воля, на целесъобразност на процесите, на действия,

мотивирани от вътрешни потребности на океана, са били всеобщо признати за някаква заблуда на цяло поколение изследователи. Публицистичната страст те да бъдат оборени е подготвила почвата за трезвите, аналитични, насочени към старателно трупане на факти изследвания на групите на Холден, Еонидес, Столива. Това е период на бурно нарастване на архивите, на филмотеките с микрофилми, на експедициите, богато съоръжени с всевъзможни апарати, самопишещи регистратори, самонаблюдатели, сонди, с всичко, което само е могла да достави Земята. През някои години от онова време в тия изследвания са участвували повече от хиляда души едновременно. Но точно тогава, когато непрекъснато нараствал темпът на постоянното натрупване на факти, оживителният дух на учените вече почва да яловее. Започва трудно определяемият по време упадъчен период на тая въпреки всичко все още оптимистична фаза на соларистките изследвания.

Тая фаза се характеризира преди всичко с великите, смели — веднъж с теоретическото си въображение, друг път с отрицанието си — индивидуалности като Гисе, Щробл и Севада, който — последен от великите соларисти — загинал при загадъчни обстоятелства в района на Южния полюс на планетата, като извършил нещо, което не се случва дори на новак. Пред очите на стотици наблюдатели той насочил своята летяща ниско над океана машина направо във вълните, които — това всички са забелязали — явно са му давали път. Говорило се, че го е обхванала внезапна слабост, умопомрачение или че машината му не е била в изправност. В действителност според мен това е било първото самоубийство, първият внезапен порив на отчаяние.

Първият, но не и последният. Ала томът на Гравински не съдържаше такива данни; аз сам си доподсказвах дати, факти и подробности, като се вирах в неговите пожълтели, покрити със ситни букви страници.

Впрочем такива патетични атентати срещу собствения живот по-късно вече не е имало, нямало е вече и големи индивидуалности. Рекрутирането на изследователи, които да се посветят на определена област от планетологията, е всъщност непроучено от никое явление. Хора с големи способности и голяма сила на характера се раждат горедолу еднакво често, не е еднакъв само техният избор. Тяхната наличност или липса в дадена област на изследванията може да се обясни навярно с перспективите, които дава тая област. Като

оценяваме различно класиците на соларистиката, никой не може да отрече техния талант, гениалността им често пъти. Мълчаливият гигант е привличал в течение на десетилетия най-добрите математици, физици и знаменитостите в областта на биофизиката, теорията на информацията, електрофизиологията. След това от година на година на армията изследователи като че ли са отнемали вождовете. Останала е само една сива, безименна маса от търпеливи събирачи на факти, компилатори, създатели на много оригинално замислени експерименти, но вече не е имало нито масови експедиции, замислени в мащаба на цялата планета, нито смели обединяващи хипотези.

Соларистиката е започнала да запада и сякаш като акомпанимент на нейния понижен полет са се родили масово най-различни хипотези, които се различават една от друга само с второстепенни детайли за дегенерацията, инволюцията на Соларисовите морета. От време на време са се появявали по-смели, по-интересни мисли, но общо взето, океанът е бил признаван за краен продукт на развитие, който отдавна, още преди хилядолетия е преживял период на най-висша организация, а сега, сцепен само физически, вече се разпада на многочислени, ненужни, безсмислени, агонизиращи творения.

Аз знаех невключени в тоя списък на соларистката класика, струва ми се неправилно, оригинални трудове на двадесетина европейски психолози, които в тоя смисъл имаха нещо общо със соларистиката, че дълго време са изучавали реакцията на общественото мнение, като са събирали най-обикновени изказвания, мнения на неспециалисти, и по тоя начин са намерили удивително тясна връзка между промените в това мнение и възгледите, които са се борили в научните среди.

Така в кръговете на координационната група от Планетологичния институт, там, където се решава въпросът за материалната поддръжка на изследванията, са ставали промени, които са се изразявали в постоянно, макар и постепенно намаляване на бюджета на соларистичните институти и бази, а така също и на дотациите за експедициите, изпращани на Соларис.

Гласовете, които са се надигали за по-нататъшно ограничаване на изследванията, са се смесвали с други гласове — на тия, които са искали да се употребят средства, които действуват по-енергично, но като че ли никой не е отишъл по-далеч от административния директор

на Световния институт по космология, който упорито е говорил навсякъде, че живият океан съвсем не игнорира хората, а просто не ги забелязва, както слонът — мравката, която лази по гърба му, и за да привлечем вниманието на океана и да го концентрираме върху нас, трябва да приложим по-силни импулси и машини-гиганти, съответни за цялата планета. Забавна подробност представляваше това, че, както хапливо бе подчертал печатът, такива скъпо струващи начинания предлагаше директорът на Космологическия, а не на Планетологическия институт, който финансираше изследванията на Соларис, следователно това беше щедрост за сметка на чужд джоб.

А после кръговъртеж от хипотези, освежаване на стари, въвеждане в тях на несъществени изменения, уточняване или, напротив, усложняване започна да превръща толкова ясната, въпреки грамадния си обем, соларистика в един все по-заплетен, пълен със задънени улички лабиринт. В атмосферата на всеобщо равнодушие, стагнация и обезкуражаване един друг океан от безплодно напечатана хартия сякаш съпътствуваше океана на Соларис.

Мислех си, че може би сега се намираме на повратен пункт в историята. Решението за примирение, за отстъпление, сега или в недалечно бъдеще, би могло да вземе връх, дори ликвидирането на самата Станция не смятах за нещо невъзможно, макар и малко вероятно. Но не вярвах, че с това би се спасило каквото и да било. Самото съществуване на мислещия колос никога вече няма да даде мира на хората. Дори да пребродим Галактиката, дори да се свържем с други цивилизации на подобни нам същества, Соларис ще бъде вечно предизвикателство за човека.

СЪНИЩА

След като шест дни не се получи никакъв резултат, трябваше да повторим експеримента. За тая цел Станцията, която до този момент стоеше неподвижна над пресечната точка между четиридесет и третия паралел и сто и шестнадесетия меридиан, започна, запазвайки височина четиристотин метра над океана, да се движи в южна посока, където според данните от радарните приематели и радиограмите на сателоида активността на плазмата значително се бе увеличила.

През две денонощия снопът рентгенови лъчи, модулиран с помощта на моята енцефалограма, атакуваше невидимо всеки няколко часа съвършено гладката повърхност на океана.

В края на второто денонощие ние вече се намирахме толкова близо до полюса, че когато почти целият диск на синьото слънце се скриваше зад хоризонта, пурпурното набъбване на облаците от другата страна възвестяваше изгрева на червеното слънце.

Непосредствено след залеза на синьото слънце на северозападния хоризонт се показва симетриадата, веднага отбелязана от сигнализаторите. Тя беше така слята с рижавомътната мъгла, че почти не можеше да се различи, и се излъчваше от нея само като отделни, огледално лъскави гигантски цветове от стъкло, които израстваха там, където небето и плазмата се докосваха. Станцията обаче не измени курса си и след около четвърт час колосът, който потрепваше червеникаво като загасваща рубинена лампа, се скри зад хоризонта.

И пак изтекоха две денонощия. Експериментът бе направен за последен път, рентгеновото облъчване обхвана значителна част от океана. На юг се показаха Аренидите. Те се виждаха много добре от височината, на която се намирахме, въпреки тристакилометровото разстояние до тях. Това беше скалиста част от сушата с шест като че покрити със сняг възвишения. Всъщност тоя слой имаше органически произход, което свидетелствуваше, че тая формация някога е била на дъното на океана.

Ние изменихме курса на югоизток и известно време се движехме успоредно на планинската верига, покрита с облаци, характерни за червения ден, докато и те изчезнаха. От първия експеримент бяха минали вече десет дни.

През цялото това време на Станцията всъщност нищо не се вършеше. След като Сарториус веднъж състави програмата на експеримента, автоматичната апаратура започна да я повтаря и дори не съм сигурен дали някой изобщо контролираше нейното действие. Но едновременно в Станцията ставаха много повече неща, отколкото беше желателно. Не между хората. Аз се опасявах, че Сарториус ще се опита да поднови работата си над аниhilатора, чаках също реакцията на Снаут, когато узнае от Сарториус, че съм го излъгал до известна степен, като съм преувеличил опасността, която би могло да повлече след себе си унищожението на неутринната материя. Нищо такова обаче не се случи поради причини, които отначало ми изглеждаха твърде загадъчни. Разбира се, аз имах пред вид възможността за някаква измама от тяхна страна, за някакви тайни приготовления и работи, затова всеки ден надниквах в тъмното помещение под главната лаборатория, в което се намираше аниhilаторът. Но нито веднъж не заварих там никого, а тънкият слой прах върху бронята и кабелите му свидетелствуваше, че от много седмици никой дори не го беше докосвал.

В това време Снаут стана също така невидим, както Сарториус, дори още по-неуловим и от него, защото вече и визиофонът на радиостанцията не отговаряше на повикванията. Някой трябваше да направлява движението на Станцията, но аз не знаех кой, защото това просто не ме интересуваше, колкото и странно да звучи това. Липсата на реакция от страна на океана също до такава степен не ми правеше впечатление, че след два-три дни почти престанах да се съобразявам и страхувам от нея и съвсем забравих и океана, и експеримента. По цели дни прекарвах или в библиотеката, или в кабината с Харей, която сновеше край мен като сянка. Виждах, че работите между нас не стоят добре и че това състояние на апатия и безсмислено отлагане не може да продължава до безкрайност. Аз трябваше да направя нещо, да изменя нещо в отношенията ни, но се чувствах неспособен да взема каквото и да било решение и отхвърлях самата мисъл за каквато и да било промяна. Не бих могъл да обясня това по-точно, но ми се

струваше, че всичко в Станцията, и особено това, което беше между мене и Харей, се намира в състояние на страшно неустойчиво равновесие и че най-малкото нарушение може да го превърне в развалини. Защо? Не зная. Най-удивителното беше, че и тя, поне до известна степен, чувствуваше нещо подобно. Когато сега си мисля за това, струва ми се, че впечатлението на несигурност, на отлагане, на момент като че ли пред земетресение се предизвикваше от самата действителност. Може би то се дължеше и на друго: на сънищата. Тъй като никога преди това не бях имал подобни видения, реших да записвам сънищата си и на това само трябва да благодаря, че съм в състояние да разкажа нещичко за тях.

При обстоятелства всъщност необясними, в пространство, лишено от небе, земя, подове, сводове или стени, пребивавах, сякаш свит или затворен в някаква субстанция, която външно ми беше съвсем чужда, сякаш цялото ми тяло се бе врасло в полумъртва, неподвижна, безформена маса или сякаш аз бях тая маса, лишен от тяло, обкръжен с неясни, отначало бледорозови петна, увиснали в среда с различни от въздуха оптически свойства така, че едва от много близко разстояние предметите ставаха ясни, дори прекомерно и неестествено ясни. Защото в тези сънища моето непосредствено обкръжение надвишаваше по своята конкретност и материалност възприятията от действителността. Когато се събуждах, имах парадоксалното усещане, че истинското „наяве“ беше именно онова от съня, а това, което виждам, като си отворя очите, е само някаква негова изсушена сянка.

Такъв беше първият образ, от който възникваше сънят.

Имаше сънища, при които в мъртво съсирената тъмнина се чувствувах предмет на никакви неуморни, бавни изследвания, при които не се използваха никакви осезаеми инструменти. Това беше проникване, раздробяване, унищожаване до пълна празнота; последната степен, дъното на тия мълчаливи унищожителни опити беше страхът, само спомнянето за който през деня ускоряваше сърцебиенето ми.

А дните, съвсем еднакви, сякаш избледнели, изпълнени със скучна неохота към всичко, пълзяха лениво и с безкрайно равнодушие. Страхувах се само от нощите и не знаех как да се спася от тях. Бодърствувах заедно с Харей, която изобщо не се нуждаеше от сън, целувах я, галех я, но знаех, че не го върша нито за нея, нито за себе

си, че правя всичко от страх да не заспя, а тя, макар да не бях ѝ казал нищо за тия потресни кошмари, сигурно се досещаше, защото в държането ѝ чувствавах съзнание за непрестанно унижение, но нищо не можех да направя.

Казах вече, че от провеждането на експеримента насам не бях се виждал нито със Снаут, нито със Сарториус; Снаут все пак на няколко дни се обаждаше понякога с бележка, но по-често по телефона. Той се интересувахе дали не съм забелязал някакво ново явление, някакви промени, нещо, което да може да се сметне за реакция на експеримента, повтарян вече толкова пъти. Отговорях, че не съм видял нищо и сам му задавах същия въпрос. Снаут ми отговаряше само с клатене на глава на екрана.

На петнадесетия ден след прекратяване на експериментите аз се събудих по-рано от друг път, толкова изнурен от кошмарите, като че ли се събуждах от вцепеняване, предизвикано от дълбока наркоза. През открития прозорец видях как при първия блясък на лъчите на червеното слънце, чието грамадно удължение разсичаше като река от пурпурен огън океанската площ, мъртвата равнина започва незабележимо да се вълнува. Нейната чернилка веднага побеля, сякаш я покри тънка пелена от мъгла, но тази мъгла имаше твърде материална консистенция. На отделни места в нея се образуваха центрове на вълнение и това неопределено движение постепенно обхваща цялото видимо пространство. Черният цвят изчезна, закрит от размиващи го светлорозови в издутите си части и бисерно кафяви в хлътналостите си ципи. Цветовете, които отначало се редуваха, като моделираха това удивително покривало на океана в дълги редици сякаш застинали при люлеенето вълни, се размесиха и вече целият океан беше покрит с едромехуреста пяна, която излиташе на грамадни парцали както изпод Станцията, така и около нея. От всички страни едновременно към пустото червено небе изскачаха ципестокрили облаци пяна, които се разпростираха хоризонтално, съвсем различни от истинските облаци, с кълбообразно набъбнали краища. Тия, които като хоризонтални ивици закриваха ниския диск на слънцето, бяха, сякаш в контраст на неговия блясък, черни като въглен. Другите пък, които бяха по-близо до слънцето, ръждавееха, пламваха с вишнев или червено-виолетов цвят, в зависимост от ъгъла, под който ги осветяваха лъчите на изгрева, и тоя процес продължаваше, сякаш океанът люпеше

от себе си кървави люспи и ту показваше под тях своята черна повърхност, ту се закриваше с нови приливи на пяна. Някои от тези своеобразни формации излитаха нагоре съвсем близко, зад самите стъкла, като минаваха на няколко метра, а една дори се плъзна с копринената си обвивка по стъклото, докато ония, които бяха излетели преди това в простора, вече едва се забелязваха в дълбините на небесата като пръснати птици и като прозирни петна се разтопяваха в зенита.

Станцията застана неподвижно и стоя така около три часа, но зрелището продължаваше. Едва когато слънцето се скри зад хоризонта и мрак покри океана под нас, хилядният рой от тънки розови силуети се заиздига все по-високо и по-високо, полетя в някакви безкрайни редици, като по невидими струни, неподвижни и безтегловни, и това величествено възнесение продължи, докато не стана съвсем тъмно.

Цялото това потресно със спокойната си огромност зрелище порази Харей, но аз не можах нищо да кажа за него. За мене, солариста, то беше също така ново и неразбрано, както за нея. Впрочем форми и образувания на Соларис, които не са регистрирани в никакви каталози, могат да се наблюдават горе-долу два-три пъти в годината, а при малко повече щастие дори по-често.

През следващата нощ, около един час преди обикновения изгрев на слънцето, станахме свидетели на друг феномен — океанът фосфоресцираше. Това беше типичен признак на локално засилване на дейността на плазмата. Отначало върху невидимата в мрака повърхност на океана се появиха отделни петна светлини, по-скоро размазан белезникав блясък, които се поклащаха в един ритъм с вълните. Те се сливаха и разширяваха, докато призрачното развиделяване не обхвана цялото видимо поле. Интензивността на фосфоресцирането нарастваше непрекъснато около петнадесет минути; после това явление завърши по изумителен начин: океанът започна да гасне, насреща ни от изток идваше широка стотици мили тъмна ивица. Когато тя стигна до Станцията и я задмина, тая част от океана, която продължаваше да фосфоресцира, се виждаше като високо в мрака сияние, което все повече се отдалечаваше към запад. А като стигна до хоризонта, то заприлича на огромно Северно сияние и веднага изчезна. След малко слънцето пак изгря и отново по всички посоки се простираше мъртва сива пустиня, едва отбелязвана от

бръчките на вълните. Фосфоресцирането на океана беше вече описано явление, известен брой пъти е било наблюдавано пред избухване на асиметриади, освен това то беше по-скоро характерен белег за засилена местна активност на плазмата.

Но през следващите две седмици около Станцията, както и в самата нея, не се случи нищо особено. Само веднъж посред нощ дочух някакъв далечен вик, който долиташе сякаш отникъде и отвсякъде, извънредно висок, рязък и провлачен, всъщност някакво могъщо свръхчовешко ридание; изтръгнат от кошмара, дълго лежах и се вслушвах в него, неуверен дали и тоя вик не е сън. Предишната вечер от лабораторията, която отчасти се намира над нашата кабина, до мене достигаха някакви сподавени звуци, сякаш там местеха големи тежести или апаратури. Стори ми се, че този вик също долита отгоре, по твърде непонятен наистина начин, тъй като двата етажа бяха звуково свършено изолирани. Този агонизиращ глас продължи повече от половин час. Мокър от пот, полуобезумял, исках вече да се затека горе, защото той късаше нервите ми. Но най-сетне утихна и отново се чуваше само, че се местят тежести.

След два дни, вечерта, когато седяхме с Харей в малката кухня, неочаквано влезе Снаут. Беше облечен с истински земен костюм, който го беше съвсем променил. Изглеждаше по-висок и позастарял. Почти без да ни гледа, той се приближи до масата, надвеси се над нея и без да сяда, започна да яде студеното месо направо от консервената кутия, като си отчупваше и хляб. При това ръкавът му влизаше в кутията и се цапаше с мазнина.

— Цапаш се — казах аз.

— Така ли? — изфъфли той с пълна уста. Ядеше така, сякаш цели дни не беше слагал нищо в уста, наля си половин чаша вино, изпи го на един дъх, избърса устата си и като въздъхна, огледа се наоколо със зачервени очи. После ме изгледа и измърмори:

— Ти си пуснал брада?... Охо!...

Харей шумно слагаше съдините в умивалника. Снаут започна да се люлее леко на токовете си, кривеше се и мляскаше с уста, като си чистеше зъбите с език. Стори ми се, че прави това нарочно.

— Не ти се ще да се бръснеш, а? — попита той, като ме гледаше настойчиво.

Не му отговорих.

— Внимавай! — подхвърли той след малко. — Това е съветът ми. И той най-напред престана да се бръсне.

— Върви да спиш — измърморих аз.

— Какво? Глупаци вече няма! Защо да не си поговорим? Слушай, Келвин, а може би той ни мисли доброто? Може би иска да ни направи щастливи, само че още не знае как? Той чете в мозъците ни нашите желания, а само две на сто от нервните процеси са съзнателни. Значи, той ни познава по-добре, отколкото ние самите. Следователно трябва да го слушаме. Вярно ли е? Как мислиш? Или не искаш? Защо — в гласа му се промъкна плачлива нотка, — защо не се бръснеш?

— Млъкни — казах аз. — Ти си пиан.

— Какво? Пиан? Аз? Та какво от това? Не може ли да се напие човек, който се е домъкнал от единия край на Галактиката до другия, за да разбере колко струва? Защо? Ти вярваш ли в мисията на човека, а, Келвин? Гибарян ми разказваше за тебе, преди да си пусне брада... Ти си точно такъв, както те описваше... Само не влизай в лабораторията, ще си загубиш вярата... там твори Сарториус, нашият Фауст Фауст au rebours^[1], търси средства против безсмъртието, знаеш ли? Това е последният рицар на Светата Връзка, такъв, за какъвто сме достойни... Неговият предишен замисъл също не беше лош — продължена агония. Добре, нали? *Agonia perpetua* сламки... сламени шапки... как можеш да не пиеш, Келвин?

Очите му, почти невидими в подпухналите клепачи, се спряха на Харей, която стоеше неподвижна до стената.

— О, Афродито бяла, от океана ти родена. Поразена божественост, ръката твоя... — започна той да декламира и се задави от смях. — Почти... точно... нали, Келвин?... — издума той с усилие, като кашляше.

Все още бях спокоен, но това спокойствие започна да преминава в студена ярост.

— Млъкни! — викнах аз. — Млъкни и излез!

— Пъдиш ли ме? И ти ли? Пускаш си брада и ме пъдиш? Вече не искаш да те предупреждавам, да те съветвам, както звездните другари се съветват един друг? Келвин, хайде да отворим люковете и да му викнем там, долу. Може пък да ни чуе? Но как се нарича той? Помисли само, ние кръстихме всички звезди и планети, а те може вече да са си имали свои имена. Каква узурпация! Слушай, да отидем там! Ще

крещим... ще му кажем какво е направил от нас, докато се ужаси... Ще ни построи сребърни симетриади и ще се помоли за нас със своята математика, ще ни обсипе с окървавени ангели и неговата мъка ще стане наша мъка, а неговият страх — наш страх и ще ни моли да се свърши всичко това. Защото всичко, което той е и което прави — е само една молба за край. Защо не се смееш? Ами че аз само се шегувам. Може би, ако ние като раса имахме по-голямо чувство за хумор, нямаше да стигнем до това положение... Знаеш ли какво иска той да направи? Иска да накаже океана, иска да го докара дотам, че да закрепци с всичките си планини едновременно. Мислиш ли, че няма да има смелост да предложи този план за утвърждаване от оня склеротичен ареопаг, който ни е пратил тук да изкупваме чужди вини? Ти си прав... той ще се уплаши... но само поради шапчицата. Шапчицата си няма да издаде на никого — толкова смел той не е, нашият Фауст...

Мълчах. Снаут все по-силно се олюляваше на краката си. От очите му течаха сълзи и капеха по костюма му. — Кой направи това? Кой направи това с нас? Гибарян? Гисе? Айнщайн? Платон? Това бяха престъпници, знаеш ли? Помисли само — в ракетата човек може да се пукне като мехур или да измръзне, или да изгори, или така бързо да му изтече кръвта, че да не може и да викне, а после само ще му тракат костите в металния ковчег, ще се въртят по Нютоновата орбита с поправката на Айнщайн, тия наши кречеталки на прогреса. А ние, понеже този път е прекрасен, на драго сърце дойдохме тук и в тия килии, над тия чинии, сред безсмъртни миячки на съдове, с отряди от верни шкафове и предани клозети, тук е нашето предназначение... погледни, Келвин. Ако не бях пиан, не бих бърбил толкова, но най-сетне все някой трябва да каже тия работи. Кой в края на краищата е длъжен да ги каже? Стоиш си тук ти, дете в касапницата, и косите ти растат... Кой е виновен? Отговори си сам...

Той се обърна бавно и излезе, на прага се хвана за вратата, за да не падне, и още дълго се чуваше ехото на стъпките му, което се връщаше при нас от коридора. Избягвах погледа на Харей, но изведнъж очите ни се срещнаха. Искаше ми се да се приближа до нея, да я прегърна, да я помилвам по косите, но не можех. Не можех.

---

[1] В противоположност (фр.). — Б.пр. ↑

УСПЕХ

Следващите три седмици сякаш бяха един и същ ден, който се повтаряше непрекъснато, все еднакъв. Капаците на прозорците се спускаха и се вдигаха; през нощта пропълзвах от един кошмар в друг, сутрин ставахме и играта започваше отново, но дали това беше игра?

Преструвах се на спокоен, Харей също. Това мълчаливо споразумение между нас, съзнанието, че и двамата се лъжем, стана нашето последно бягство. Защото ние много говорехме как ще живеем на Земята, как ще се заселим край някой голям град и никога вече няма да напуснем синьото небе и зелените дървета. И заедно обмисляхме как ще подредим бъдещия си дом и градината и дори се спрекквахме за подробности... за живия плет, за пейката... Вярвах ли поне за миг в това? Не. Знаех, че това е невъзможно. Знаех това. Защото дори да можеше да напусне жива Станцията, на Земята може да се приземи само човек, а човекът — това са неговите книжа. Първата контрола ще сложи край на това бягство. Ще искат да установят самоличността й, следователно най-напред ще ни разделят, това веднага ще я издаде. Станцията беше единственото място, където можехме да живеем заедно. Дали Харей знаеше това сигурно? Дали някой й го беше казал? В светлината на всичко, което последва, навярно да.

Една нощ чух в съня си как Харей става тихо. Искях да я прегърна. Вече само когато мълчахме или в тъмнината можехме поне за миг да бъдем свободни и да потъваме в забрава, която обкръжаващото ни отвсякъде отчаяние превръщаше само в моментно спиране на изтезанието. Тя като че не забеляза, че се събудих. Докато протегна ръце към нея, тя стана от леглото. Полусънен, дочух стъпките на босите й нозе. Обзе ме необясним страх.

— Харей? — прошепнах. Искях да извикам, но не посмях. Седнах на леглото. Вратата, която водеше към коридора, беше само притворена. Тънка светлинна игла пронизваше косо кабината. Стори ми се, че чувам спотаени гласове. Тя разговаряше с някого. С кого?

Скочих от леглото, но ме обхвана такъв ужас, че нозете ми отказаха да се подчинят. Постоях така един миг, като се вслушвах — беше тихо. Бавно се довлякох до леглото. Чувствувах как бие пулсът ми в слепоочието. Започнах да броя. На хиляда спрях, вратата безшумно се отвори. Харей влезе в стаята и застина на място, сякаш заслушана в дишането ми. Мъчех се да го направя равномерно.

— Крис?... — прошепна тя тихичко.

Не се обадох. Тя бързо се вмъкна в леглото. Чувствувах как лежи изпъната, а аз лежах безсилен до нея, не помня колко дълго. Опитвах се да измисля някакъв въпрос, но колкото повече време минаваше, толкова по-добре разбирах, че няма да заговоря пръв. След известно време, може би след час, заспах.

Утрото беше както винаги. Аз наблюдавах подозрително Харей, но само когато тя не можеше да забележи това. След обяд поседнахме срещу изпъкналия прозорец, зад който се носеха ниски, ръждиви облаци. Станцията се плъзгаше между тях като кораб. Харей четеше някаква книга, аз се бях загледал замислено, което напоследък ми беше станало навик. Забелязах, че като наведе главата по определен начин, мога да виждам в стъклото нашето отражение, прозрачно, но отчетливо. Снех ръка от облегалото на фотьойла. Харей — видях това в стъклото, — като се увери с бърз поглед, че гледам към океана, се наведе над облегалото и го докосна с устни точно там, където преди миг стоеше ръката ми. Аз продължих да седя, неестествено скован, а тя пак наведе глава над книгата си.

— Харей — казах тихо, — къде излиза нощес?

— Нощес?

— Да.

— Ти си сънувал... Крис. Никъде не съм излизала.

— Не си излизала?

— Не. Трябва да ти се е присънило.

— Може би — казах. — Да, възможно е да съм сънувал...

Вечерта, когато вече си лягахме, аз отново заговорих за нашето пътуване, за връщането ни на Земята.

— Ах, не искам да слушам това — каза тя. — Не говори, Крис. Ами че ти знаеш...

— Какво?

— Не, нищо.

Когато си бяхме вече легнали, тя каза, че е жадна.

— Там, на масата, има чаша със сок, дай ми я, моля ти се.

Тя изпи половината и ми подаде чашата. Не ми се пиеше.

— За мое здраве — усмихна се тя. Изпих сока, който ми се стори малко солен, но не обърнах внимание на това.

— Щом не искаш да говорим за Земята, за какво тогава? — попитах я, когато тя угаси лампата.

— Би ли се оженил, ако мене ме нямаше?

— Не.

— Никога ли?

— Никога.

— Защо?

— Не зная. Бях сам десет години и не се ожених. Да не говорим за това, мила...

В главата ми шумеше, сякаш съм изпил най-малко една бутилка вино.

— Не, да поговорим, именно да поговорим. Ами ако аз те помоля?

— Да се ожения ли? Безсмислено, Харей. Не желая никого другиго освен тебе.

Тя се надвеси над мене. Чувствувах дъха ѝ на устните си, прегърна ме така силно, че обхващащата ме сънливост се изпари за миг.

— Кажй го това другояче.

— Обичам те.

Тя удари чело в рамото ми, усетих потрепването на изопнатите ѝ клепачи и влагата на сълзите ѝ.

— Харей, какво ти е?

— Нищо. Нищо. Нищо — повтаряше тя все по-тихо. Мъчех се да отворя очи, но те сами се затваряха. Не зная кога съм заспал.

Събуди ме червената светлина на изгрева. Главата ми тежеше като олово, врата си не можех да помръдна, сякаш всичките ми прешлени се бяха сраснали в една кост. Не можех да помръдна грапавия си и отвратителен език. „Навярно съм се отровил с нещо“ — помислих си, като с мъка вдигнах глава. Протегнах ръка към Харей, но тя попадна на студения чаршаф.

Скочих.

Леглото беше празно, в кабината нямаше никого. В стъклата на червени кръгове се редуваха отраженията на слънчевия диск. Стъпих на пода. Навярно съм изглеждал смешен, защото се олюлях като пиян. Като се опирах на мебелите, стигнах до гардероба. Банята беше празна. Коридорът също. И в лабораторията нямаше никого.

— Харей! — извиках наскоро коридора, като размахвах замаян ръце. — Харей... — изхриптах още веднъж и вече знаех.

Не си спомням подробно какво стана след това. Навярно съм бягал полугол из цялата Станция, спомням си, че се отбих дори в хладилника, после — в най-отдалечения склад и удрях с юмруци по затворената врата. Може да съм бил там дори няколко пъти. Стълбата кънтеше, аз падах, скачах, отново тичах нанякъде, докато най-после се намерих пред прозрачната преграда, зад която се намира изходът за навън: двойна бронирана врата. Блъсках я с все сила и крещях, че това трябва да е сън. А от известно време някой беше при мене, дърпаше ме, влачеше ме нанякъде. След това се озовах в малката лаборатория, ризата ми бе измокрена с леденостудена вода, косата ми беше полепнала, ноздрите и езикът горяха от спирт. Дишах тежко, полулегнал върху нещо студено, метално, Снаут с обгорените си от химикали панталони се въртеше край шкафчето с лекарствата, търсеше нещо, а шишетата тракаха страшно.

Изведнъж го видях пред себе си. Той ме гледаше в очите, сериозен, прегърбен.

— Къде е тя?

— Няма я.

— Но, но Харей...

— Няма вече Харей — каза той бавно, отчетливо, като приближи лице до лицето ми, сякаш ми е нанесъл удар и сега разглежда ефекта.

— Ще се върне... — шепнех със спуснати клепачи. И за първи път наистина не се страхувах от това. Не се страхувах от връщането на призрака. Не разбирах как е възможно по-рано да съм се боял от това.

— Пий!

Той ми подаде чаша с топла течност. Аз я погледнах и внезапно плиснах цялото съдържание върху лицето му. Той се дръпна, като бършеше очите си. Когато ги отвори, стоях надвесен над него. Той изглеждаше толкова малък.

— Ти ли направи това?!

— За какво приказваш?

— Не лъжи, знаеш за какво. Ти приказва с нея оная нощ, нали? И я накара да ми даде приспивателно? Какво си направил с нея?! Говори!

Той потърси нещо в пазвата си, после измъкна един смачкан плик. Грабнах го от ръцете му. Беше залепен. Отгоре нищо. Разкъсах хартията. Отвътре падна един лист, сгънат на четири. Едър, малко детски почерк и разкривени редове. Познах го.

„Мили, аз първа го молих за това. Той е добър. Ужасно е, че трябваше да те излъжа, но не можех друго. Ако искаш да направиш нещо за мен — слушай го и не посягай на себе си. Ти беше прекрасен.“

Под текста имаше някаква зачеркната дума; успях да я прочета: „Харей“. Беше я написала, после задраскала, зацапала, имаше още някаква буква, нещо като Х или К, превърнато в петно. Прочетох писмото веднъж и още веднъж. И още. Бях вече достатъчно трезв, за да правя истерии, не можех дори да изохкам, да издам звук.

— Как? — прошепнах. — Как?

— После, Келвин. Дръж се.

— Държа се. Кажи. Как?

— Аниhilацията.

— Как така? Но апаратът?! — Бях поразен.

— Апаратът на Роше не ставаше. Сарториус построи друг, специален дестабилизатор. Малък. Действува само в радиус от няколко метра.

— Какво стана с нея?

— Изчезна. Блясък и полъх. Слаб полъх. Нищо повече.

— В малък радиус ли, казваш?

— Да. За голям нямаше материали...

В миг стените започнаха да се накланят към мен. Аз затворих очи.

— Боже мой... тя... ще се върне, ще се върне естествено...

— Не.

— Как така не?...

— Не, Келвин. Помниш ли оная огромна пяна? Оттогава не се връщат.

— Вече не?

— Не.

— Ти я уби — казах тихо.

Скочих и започнах да се движа все по-бързо из стаята. От стената до ъгъла и обратно. Девет крачки. Завой. Девет крачки.

Спрях се пред него.

— Слушай, ще направим рапорт. Ще се свържем непосредствено със Съвета. Това ще може да се уреди. Те ще се съгласят. Трябва да се съгласят. Планетата да бъде изключена от конвенцията на Четирите. Всички средства са позволени. Ще докараме генератори за антиматерия. Мислиш ли, че ще се намери нещо, което да устои на антиматерията? Нищо няма. Нищо! Нищо! — крещях триумфално, сляп от сълзите.

— Искаш да го унищожим ли? — каза той. — Защо?

— Излез. Остави ме!

— Няма да изляза.

— Снаут!

Гледах го в очите. „Не“ — отвърна той с движение на главата си.

— Какво искаш? Какво искаш от мене?

Той се приближи до масата.

— Добре. Да напишем рапорт.

Аз се обърнах и продължих да се движа из стаята.

— Седни!

— Остави ме на мира.

— Има два въпроса. Първият, това са фактите. Вторият — нашите искания.

— Сега ли ще говорим за това?

— Да, сега.

— Не искам. Разбираш ли? Нищо не ме интересува.

— Последен път се обадохме, преди да умре Гибарян. Това са повече от два месеца. Длъжни сме да установим точния процес на появяването на...

— Ти няма ли да млъкнеш? — хванах го за раменете.

— Може и да ме набиеш, но аз пак ще приказвам — каза той.

Пуснах го.

— Прави, каквото щеш.

— Работата е в това, че Сарториус ще иска да скрие някои факти.

Аз съм почти уверен в това.

— А ти няма ли да скриеш?

— Не. Сега вече не. Това не се отнася само до нас. Знаеш за какво говоря, нали? Океанът даде признаци на разумна дейност. Той е способен да извършва органически синтез от най-висш тип, непознат за нас. Той познава строежа, микроструктурата, метаболизма на нашите тела.

— Добре — казах. — Защо спря да говориш? Той направи върху нас серии... серии от експерименти. Психична вивисекция, опряна на знанията, откраднати от нашите глави, без да се съобразява с това към какво се стремим.

— Това вече не са нито факти, нито изводи, Келвин. Това са хипотези. В известен смисъл той се е съобразявал с това, което е желала някаква затворена, скрита част от нашето съзнание. Това би могло да бъдат — подаръци.

— Подаръци? Боже мой!

Започнах да се смея.

— Престани! — извика той, като ме хвана за ръката. Стиснах пръстите му. Стисках ги все по-силно, докато не му изпукаха костите. Той ме гледаше с присвити очи, без да трепне. Пуснах го и отидох в ъгъла. С лице към стената, казах:

— Ще се помъча да не проявявам истерия.

— Да оставим всичко това. Какво ще поискаме?

— Кажи ти. Сега не мога. Тя каза ли нещо, преди да?...

— Не. Нищо. Що се отнася до моето мнение, смятам, че сега имаме добър шанс.

— Шанс ли? Какъв шанс? За какво? Аз... — казах тихо, като го гледах в очите, защото веднага разбрах. — Връзката? Пак Връзката ли? Малко ли още — и ти, ти самият, и цялата тая лудница... Връзката ли? Не, не, не. Без мене.

— Защо? — попита той съвсем спокойно. — Келвин, ти непрекъснато, а сега повече от когато и да било, инстинктивно го третираш като човек. Мразиш го.

— А ти не?... — подхвърлих аз.

— Не. Келвин, ами че той е спял...

— Сляп ли? — повторих аз, несигурен дали съм чул добре.

— Разбира се, в нашия смисъл. Ние не съществуваме за него така, както един за друг. Повърхността на лицето, на тялото, които

виждаме, ни помага да се познаваме като индивиди. Това за него е прозрачно стъкло. Той гледа в гънките на нашите мозъци.

— Е, добре. Но какво от това? Какво искаш да докажеш? Щом може да съживи, да сътвори човек, който не съществува другаде освен в паметта ми, и то така, че нейните очи, движения, гласът й... гласът й...

— Говори, говори! Говори по-нататък, чуваш ли!

— Говоря... говоря... да. Следователно... гласът... от това следва, че той може да чете в нас като в книга. Разбираш ли какво искам да кажа?

— Да. Че ако иска, може да се разбере с нас, а?

— Естествено. Нима това не е очевидно.

— Не. Съвсем не. Та той е могъл да вземе само рецептата за продукцията, а тя не се състои от думи. Като фиксиран запис на паметта, тя представлява белтъчна структура като главичката на сперматозоид или като яйце. Ами че в мозъка няма никакви думи, чувства; споменът на човека е образ, записан с езика на нуклеиновите киселини върху едромолекулни асинхронни кристали. Следователно той е взел онова, което е било най-ярко съхранено в нас, най-дълбоко затворено, най-пълно, най-силно отпечатано, разбираш ли? Но съвсем не е трябвало да знае какво представлява това за нас, какво значение има. Това е все едно да можехме да създадем симетриада и я хвърлим в океана, като знаем архитектурата й, технологията и строителните материали, но не разбираме за какво е тя, за какво служи, какво представлява за него...

— Това е възможно — казах. — Да, това е възможно. В такъв случай той изобщо... може съвсем да не е искал да ни смачка и погуби. Може би. И само случайно... — Устните ми се изкривиха и затрепераха.

— Келвин!

— Да, да. Добре. Няма ми вече нищо. Ти си добър. Той също. Всички са добри. Но защо? Защо направи това? Какво й каза?

— Истината.

— Истината, истината! Какво?

— Нали знаеш. Ела сега при мене. Ще пишем рапорт. Ела.

— Чакай. Всъщност ти какво искаш? Сигурно не възнамеряваш да останеш на Станцията, нали?

— Напротив. Искам да остана.

СТАРИЯТ МИМОИД

Седях до големия прозорец и гледах към океана. Нямах никаква работа. Рапортът, изготвен за пет дни, сега беше сноп вълни, който се носи през безкрайността някъде зад съзвездията Орион. Когато се добере до тъмната прашина мъглявина с обем осем трилиона кубически мили, която поглъща всеки сигнал и светлинен лъч, ще се натъкне на първия от дългата верига предаватели. Оттук той ще се предава от една радиостанция на друга, в скокове от милиарди километри ще се носи по огромна дъга, докато последният предавател, металически блок, претъпкан с най-точни прибори, с удължената муцуна на насочената си антена не го концентрира за последен път и го тласне по-нататък в пространството към Земята. После ще минат месеци и един също такъв сноп енергия, повлякъл зад себе си бразда от ударни деформации в гравитационното поле на Галактиката, изстрелян от Земята, ще достигне челото на космическия облак, ще се плъзне край огърлицата от свободно движещи се предаватели и усилен от тях, без да намалява скоростта, ще се устреми към двете слънца на Соларис.

Океанът под високото червено слънце беше по-черен от обикновено. Кафява мъгла го сливаше с небето. Денят беше изключително горещ, сякаш предвещавахе една от ония много редки и невъобразимо яростни бури, които се появяват на планетата няколко пъти в годината. Съществуват основания да се допусне, че единственият обитател на планетата контролира климата и сам предизвиква тия бури. Още няколко месеца ми предстоеше да гледам през тия прозорци, от високо да наблюдавам издигането на бялото злато и морната червенина, които от време на време се отразяват в някаква течна ерупция, в сребристия балон на симетриадата, да следя движението на наклонените от вятъра стройни колони на „бързачите“, да се натъквам на полуизветрелите, вече разпадащи се мимойди. Един ден всички екрани на визиофоните ще се изпълнят със светлина, ще оживее цялата отдавна замряла инсталация на електронната система, задвижена от импулс, изпратен от стотици хиляди километри, за да

съобщи за приближаването на металния колос, който с провлечения гръм на гравитаторите си ще се спусне над океана. Това ще бъде „Одисей“ или „Прометей“, или някой друг от огромните кръстосвачи за далечни пътешествия. Когато се кача на него по стълбата от плоския покрив на Станцията, ще видя на палубата му редици масивни роботи с бяла броня, които не делят с човека първородния грях и са толкова невинни, че изпълняват всяка заповед, докато унищожат себе си или преградите, които стоят на пътя им, ако така е била програмирана осцилиращата им от кристали памет. А после корабът ще тръгне безшумно, по-бързо от звука и ще оставя зад себе си конус от достигащи до океана разломени на басови октави гърмежи и лицата на всички хора в миг ще засияят при мисълта, че се връщат у дома.

Но аз нямах дом. Земята ли? Мислех за нейните огромни претъпкани и шумни градове, в които ще се загубя, ще изчезна почти така, както ако бях направил онова, което бях решил през втората или третата нощ, когато исках да се хвърля в океана, който тежко се вълнуваше в мрака. Ще потъна всред хората. Ще бъда мълчалив и внимателен и затова ценен от всички другар, ще имам много познати, дори приятели и жени, а може дори само една жена. Известно време ще бъда принуден да се усмихвам, да се покланям, да ставам, да правя хиляди дребни неща, от които е съставен земният живот, докато престана да ги чувствам. Ще си намеря нови интереси, нови занимания, но няма да им се отдам изцяло. На нищо и на никого — никога вече. И може би ще гледам нощем нататък, където на небето тъмнотата на пращния облак като черна завеса скрива блясъка на двете слънца. И ще си припомням всичко, дори това, което мисля в тоя момент, и ще си спомням отново със снизходителна усмивка, в която ще има и малко тъга, но и малко чувство на превъзходство, своите безумия и надежди. Съвсем не считам себе си от бъдещето за по-лош от Келвин, който беше готов на всичко за делото, наричано Връзка. И никой няма да има право да ме осъди.

В кабината влезе Снаут. Огледа се, после хвърли поглед към мене. Станах и се приближих до масата.

— Искаш ли нещо?

— Струва ми се, че нямаш никаква работа, а? — попита той, като примигваше. — Бих могъл да ти намеря, трябва да се направят известни изчисления, разбира се, не е толкова срочно...

— Благодаря — усмигнах се аз, — но това не е необходимо.

— Бих предпочел да не мислиш толкова. — [!!!...]^[1] започна Снаут и изведнъж съвсем тихо, с друг глас каза: — Мимойдът...

— Какво? Ах, да, забелязах го още преди. Много е стар.

И двамата гледахме ръждиво замъгления хоризонт.

— Ще полетя — обадох се неочаквано. Още повече, че никога не съм напускал Станцията, а това е добър случай. Ще се върна след половин час...

— Какво приказваш? — разшири зеници Снаут. — Ще полетиш? Къде?

— Там — и аз посочих бледожълтото петно, което мъждукаше на хоризонта. — Какво лошо има в това? Ще взема малкия хеликоптер. Ще бъде много смешно, ако на Земята се наложи някога да призная, че съм соларист, който никога не е дори стъпвал на Соларис.

— Сигурен ли си в това? — попита той, като гледаше през прозореца.

— Да. Размишлявах за разни неща и...

Отидох при гардероба. Започнах да ровя между комбинезоните. Снаут ме гледаше мълчаливо и най-после каза:

— Това не ми харесва.

— Какво? — обърнах се с комбинезона в ръка. Беше ме обхванала отдавна неизпитвана възбуда. — За какво говориш? Открий си картите! Страхуваш се, че нещо... глупости! Давам ти дума, че не мисля за такова нещо. Не, наистина не.

— Ще полетя заедно с тебе.

— Благодаря ти, но предпочитам сам. Това все пак е нещо ново, нещо съвсем ново — говорех бързо, като навличах комбинезона. Снаут говореше още нещо, но аз не го слушах много. Търсех нещата, които ми трябваха.

Той дойде с мен на летището. Помогна ми да изтегля машината от хангара до стартовата площадка. Когато си нахлупвах скафандъра, внезапно попита:

— Дадената дума има ли още някакво значение за тебе?

— Боже мой, Снаут, ти още ли мислиш за това? Има. И вече ти я дадох. Къде са резервните бутилки?

Той не каза повече нищо. Когато затворих прозрачната куполка, махнах му с ръка. Той задвижи асансьора и бавно се издигнах върху

Станцията. Моторът се събуди, забуча провлечено, тройната перка се завъртя и апаратът се издигна удивително леко, като оставяше зад себе си все по-малкия сребрист диск на Станцията.

За пръв път бях сам над океана. Впечатлението беше съвършено различно от онова, което се получаваше през прозореца. Може би това се дължеше на ниската височина на полета, намирах се само на няколко десетки метри над вълните. Едва сега не само знаех, но и чувствавах, че следващите една след друга издутини и хлътналости на бездната с мазен блясък се движат ритмично, не като морски прилив или облак, а като животно. Непрестанни, макар и извънредно бавни спазми на мускулесто, голо туловище — така изглеждаше това. Като се обръщаше сънно, хребетът на всяка вълна се заливаше с червенината на пяната. Когато направих завой, за да взема курс към острова на мимоида, слънцето ме удари право в очите, заблестя с кървави отблясъци в изпъкналите стъкла, а океанът стана мастиленосин с тъмноогнени петна.

Кръгът, който направих не особено сполучливо, не ме заведе до целта; мимоидът остана назад като разлято светло петно, което се отделяше от океана с неправилно очертание. Той загуби розовия си цвят, който му беше придала мъглата. Беше възжълт като изсъхнала кост. За момент изчезна от погледа ми и вместо него видях в далечината Станцията, която наглед висеше над самия океан подобно на някакъв огромен старовременен цепелин. Повторих маневрата, като напрегнах цялото си внимание — и ето, масивът на мимоида започна да нараства пред мен със своето стръмно, гротескно очертание. Стори ми се, че мога да се закача в някой от най-високите му заоблени хълмове и така рязко насочих хеликоптера нагоре, че той загуби скорост и цял се разлюля. Излишна предпазливост, защото облите върхове на чудноватите кули минаха много ниско под мене. Изравних полета на машината с носения от течението остров и бавно, метър по метър, започнах да намалявам височината, докато ронливите върхове се издигнаха над кабината. Островът не беше голям. От единия до другия му край имаше приблизително три четвърти миля, а беше широк едва няколкостотин метра. Тук-таме личаха силни стеснявания, което значеше, че там скоро ще се пресече. Той навярно представляваше отломък от несравнимо по-голяма формация. За мащаба на Соларис това беше дребна пръска, късче, което не се знае от

колко седмици или месеци съществува. Между жилоподобните възвишения, прекъснати над самия океан, забелязах нещо като бряг. Няколко десетки квадратни метри доста наклонена, но почти плоска повърхност, и насочих машината нататък. Кацането се оказа по-трудно, отколкото предполагах, насмалко не блъснах перката в една издигната стена, но успях да избягна навреме опасността. Веднага угасих мотора и вдигнах нагоре капака. Изправен на крилото, проверих още веднаж дали хеликоптерът няма да се подхлъзне в океана; вълните лижеха назъбения бряг на островчето на двадесетина крачки от мястото на кацането, но той стоеше стабилно върху широко разположени един от друг плазове. Скочих на „земята“. Това, което преди сметнах за стена, в която едва не се блъснах, беше огромна, надупчена като решето ципесто тънка костна плоча, сложена вертикално, покрита с подобни на галерийки надебелявания. Няколко метра широка цепнатина разрязваше косо наклонената площ и както нейните големи и неравномерно разхвърляни отвори, показваше как изглежда вътрешността. Изкачих се на най-близката наклонена част от стената и като се уверих, че обувките на скафандъра ме задържат необикновено добре, а той не затруднява движенията ми, озовах се на някакви си петнадесет метра над океана, обърнат към скелетовидния пейзаж — едва сега можех да го обхвана изцяло с поглед. Приликата му с някакъв старинен полуразрушен град, с някакво екзотично мароканско селище от преди векове, съборено от земетресение или друг катаклизъм, беше поразителна. Съвсем ясно виждах криви, отчасти засипани и задръстени от развалините тесни улици, техните стръмни, заплетени спускания към брега, който се миеше от гъста мазна пяна; по-горе оцелели бойници, бастioni, кръглите им основи, а в изпъкналите и хлътнали стени — черни отвори, които напомняха счупени прозорци или крепостни изходи. Целият този остров-град, наклонен тежко на една страна сякаш полупотопен параход, се движеше безцелно, като се въртеше много бавно, за което говореше привидното движение на слънцето по небосклона, като поклащаше лениво пропълзващи между купищата развалини сенки. Понякога между тях се промъкваше слънчев лъч и стигаше до мястото, на което стоях. Качих се още по-нагоре, като рискувах много, докато от стърчащите и надвесени над главата ми израстъци не започнаха да се сипят на струи ситни отломъци от развалините. Те изпълниха с големи кълба прах кривите

теснини и улички; мимоидът, естествено, не е скала и неговата прилика с варовика изчезва, когато бучката се вземе в ръка. Тя е далеч по-лека от пемзата, дребно шуплеста и поради това необикновено въздушна.

Аз бях вече толкова високо, че усетих движението му: той не само че плаваше напред, тласкан неизвестно накъде от ударите на черните мускули на океана, но и се навеждаше ту на едната, ту на другата страна, извънредно бавно; всяко от тия навеждания беше съпроводено от провлечения лепкав шум на тъмнокафява или жълта пяна, която се стичаше по бреговете му. Това люлеене той беше придобил от доста отдавна, навярно от създаването си, и го беше запазил благодарение на своята грамадна маса. След като разгледах всичко, което се виждаше от възвишението, внимателно слязох долу и едва тогава — удивително нещо — разбрах, че мимоидът съвсем не ме интересува и че долетях тук да се срещна не с него, а с океана.

Седнах върху грапавата попукана „земя“ на петнайсетина метра от хеликоптера. Черна вълна тежко припълзя на брега, разля се и същевременно стана съвсем безцветна, а когато се отдръпна, по брега на сушата се стичаха трепкащи нишки слуз. Слязох по-надолу и протегнах ръка към следващата вълна. Тогава се повтори онова феноменално явление, което хората за пръв път бяха забелязали почти преди сто години: вълната се поколеба, отдръпна се, обля ръката ми, без да я докосва, така че между повърхността на ръкавицата и вътрешната ѝ стена, която изведнъж измени своята консистенция и от течна се превърна в почти месеста, остана тънък слой въздух. Бавно вдигнах ръката си, а вълната или по-точно нейното тясно разклонение, се издигна заедно с нея нагоре, като продължаваше да я обкръжава с все по-светла мръснозеленикава маса. Изправих се, защото иначе не можех да вдигна повече ръката си. Стръкът желеподобна субстанция се напрегна като опъната струна, но не се скъса. Основата на съвършено сплесканата вълна като чудновато същество, което търпеливо очаква края на тия изследвания, легна на брега около краката ми, също без да ги докосва. Изглеждаше, че от океана израства разтеглив цвят, чашката на който обкръжи пръстите ми и стана техен точен негатив, при все че не ги докосваше. Аз отстъпих. Стръкът затрептя и сякаш неохотно се върна назад — разтеглив, колеблив, неуверен; вълната го всмуква в себе си, нарасна и изчезна зад стръмния

бряг. Аз повтарях тази игра, докато най-после пак както преди сто години не зная коя поред вълна отплува равнодушно, сякаш се беше наситила на нови впечатления. Знаех, че за да се пробуди любопитството ѝ, ще трябва да чакам няколко часа. Отново седнах, но сякаш възроден от това теоретически добре известно ми явление, което предизвиках; теорията не можеше, не умееше да предаде реалното преживяване.

В зараждането, растежа и разпространяването на това творение, във всяко негово движение поотделно и във всички едновременно се проявяваше някаква — човек би казал — предпазлива, но не и плашлива наивност, когато страстно и бързо се мъчеше да опознае, да обгърне новата, неочаквано срещната форма и бе принудено да отстъпи на половината път, щом трябваше да наруши границите, установени по силата на някакъв тайнствен закон. Колко неизразимо контрастираше тая жива любознателност на гиганта, който с блясъците си достигаше всички хоризонти! Никога досега не бях чувствувал така неговата исполинска реалност, мощното му безусловно мълчание, равномерното му успоредно с вълните дишане.

Загледан, втрещен, аз слизах в недостъпни наглед райони на безсилие и в нарастващата интензивност на унищожението се сливах с тоя течен, сляп колос, сякаш без най-малко усилие, без думи, без никаква мисъл му прощавах всичко.

През цялата следваща седмица се държах така разумно, че недоверчивият поглед на Снаут най-сетне престана да ме преследва. Външно бях спокоен, но дълбоко в душата си, без да си давам сметка за това, очаквах нещо. Какво? Нейното завръщане? Как бих могъл? Нито за миг не съм вярвал, че тоя течен гигант, който бе донесъл гибел на стотици хора, с когото от десетки години цялата моя раса напразно се опитваше да създаде поне най-малка връзка, че той, който ме повдига несъзнателно, като че ли съм прашинка, ще се трогне от трагедията на двама души. Но неговите действия бяха насочени към някаква цел. Наистина, дори в това не бях уверен напълно. Но да си отида, значеше да зачеркна тоя нищожен, може би съществуващ само във въображението ми шанс, който криеше бъдещето. И така — години сред предметите, които сме докосвали заедно, които още помнят нейното дишане? В името на какво? На надеждата, че тя ще се върне? Не се надявах. Но в мене живееше очакването, последното нещо, което

ми бе останало от нея. Какви преживявания, подигравки, какви ли мъки очаквах още? Не знаех нищо, но твърдо вярвах, че не е минало времето на ужасните чудеса.

---

[1] Тук започва премахнатият от съветската цензура фрагмент. Прилагаме превода на липсващия текст, предоставен от Григор Гачев:

— Бих предпочел да не мислиш толкова.

— А, ти изобщо не си представяш за какво става дума. Кажете ми... ти... вярваш ли в бога?

Снаут ме погледна проницателно.

— Какво? Кой вярва днес...

В очите му светеше безпокойство.

— Всичко това не е така просто — започнах с безгрижен тон. — Всъщност мен не ме интересува традиционният земен бог. Не разбирам от религия и може би нищо ново не съм измислил. Не знаеш ли случайно, съществувала ли е някога вяра в слаб бог, бог-неудачник?

— Неудачник? — учуди се Снаут. — Какво искаш да кажеш? В някакъв смисъл богът на всяка религия е бил слаб, нали са му приписвали човешки черти, само че преувеличени. Богът на Стария Завет, например, е бил избухлив, жадувал е за преклонение и жертви, завиждал е на другите богове... гръцките богове заради своите свади и семейни раздори също са били чисто по човешки неудачници...

— Не, — прекъснах го, — имам предвид бог, чието несъвършенство не е свързано с простодушието на хората, които са го сътворили, неговото съвършенство е основна, иманентна черта, това е бог, ограничен в своето всевиждане, всесилие, той греши в предсказанието за бъдещето на своите начинания, ходът на които зависи от обстоятелствата и може да го застрашава. Това е бог... инвалид, който винаги иска повече, отколкото може и не веднага разбира това. Бог, който е изобретил часовника, а не времето, което той измерва, изобретил е системи или

механизми, служещи на определени цели, а те са надраснали тези цели и са им изменили. Той е създал безкрайността, която е трябвало да покаже неговото всемогъщество, а е станала причина за неговото пълно поражение.

— Някога манихейството... — неуверено започна Снаут.

Странната сдържаност, с която той се обръщаше към мен в последно време, изчезна.

— Това няма нищо общо с доброто и злото — тутакси го прекъснах. — Този бог не съществува извън материята и не може да се избави от нея, а жадува точно това...

— Не познавам такава религия — каза Снаут след кратко мълчание. — Такава никога не е била нужна. Ако правилно съм те разбрал, а се боя, че съм те разбрал правилно, ти мислиш за някакъв еволюиращ бог, който се развива с времето и расте, възнасяйки се на все по-високо ниво на могъщество, дораствайки до осъзнаването на своето безсилие! Този твой бог е същество, за което неговата божественост е станала безизходно положение; разбирайки това, богът е изпаднал в отчаяние. Но нали отчаялият се бог — това е човекът, драги мой! Ти имаш предвид човека... Това е не само негодна философия, то е слабичко даже за мистика.

— Не — отговорих аз упорито, — нямам предвид човека. Може би някои черти на моя бог биха съответствували на такова предварително определение, но само защото то далеч не е пълно. На нас само ни се струва, че човекът е свободен в избора на цел. Нея му я налага времето, в което той се е родил. Човекът служи на тези цели или въстава срещу тях, но обектът на служене или бунт му е зададен отвън. Пълна свобода в търсене на целта е възможна, ако човекът е съвсем сам, но това е нереално, защото човекът, който не е израснал сред хората, никога няма да стане човек. Този... мой... бог е същество, лишено от множествено число, разбираш ли?

— Ах, — каза Снаут, — как веднага...

Той посочи с ръка към океана.

— Не, — възразих аз, — и той не. Затваряйки се твърде рано в себе си, той е пропуснал в своето развитие възможността да стане божество. Той е по-скоро отшелник, пустинник на космоса, а не негов бог... Той се повтаря, Снаут, а онзи, за който аз мисля, никога не би го направил. Ами ако той възниква точно сега някъде в някое ъгълче на Галактиката и тъкмо започва с юношески плам да гаси едни звезди и да запалва други. Ние ще забележим това след известно време...

— Ние вече сме го забелязали — кисело проговори Снаут. — Новите и свръхновите... по твоemu, това са свещи пред неговия олтар?

— Ако се опитваш толкова дословно да разбираш това, което говоря...

— А може би именно Соларис е люлката на твоя божествен младенец, — забеляза Снаут. От усмивката около очите му легнаха тънки бръчици. — Може би именно той е зародишът на отчаяния бог, може би жизнените сили на неговото детство засега превъзхождат разума му, а всичко това, което се съдържа в нашите соларистични библиотеки е просто дълъг списък на неговите рефлексии на младенец.

— А ние за известно време бяхме негови играчки, — довърших аз. — Да, възможно е. И знаеш ли какво ти се удаде? Да създадеш абсолютно нова хипотеза за планетата Соларис, а това не е шега работа! Ето ти обяснение защо не може да се установи Контакт, защо няма отговор, откъде се взимат някои — да ги наречем така — екстравагантности в отношението му към нас. Психиката на малкото дете...

— Отказвам се от авторството — подхвърли Снаут, спирайки се до илюминатора.

Дълго гледахме черните вълни. На източната страна на хоризонта от мъглата изплува бледо продълговато петно.

— Ти откъде си взел идеята за несъвършения бог? — попита изведнъж Снаут, без да откъсва очи от залятата със

светлина пустиня.

— Не знам. Тя ми се стори дълбоко вярна. Това е единственият бог, в който аз бих могъл да повярвам. Неговата мъка не е изкупление, тя никого не избавя, на нищо не служи, нея просто я има.

— Мимойдът... — каза тихо, с променен глас Снаут.

↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.